

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

BİR KOLTUK NASIL DEVRİLİR?

BİR KOLTUK NASIL DEVRİLİR?

Olur a, günün birinde, canınız bir hükümet devirmek isteyebilir. Bunu nasıl yapacağınızı biliyor musunuz?

Ama siz, hükümet devirmeyecekmişsiniz; olsun, bilin de yine devirmeyin. Çok bilgi, insana ağırlık vermez.

Şimdi size, bir hükümetin nasıl devrileceğini anlatacağım. Bana «Peki, sen biliyor musun, hükümet devirdin mi?» diye sorarsanız, söyleyeyim; ben hükümet devirmedim ama, kitap sayfalarında bir hükümetin nasıl devrildiğini gördüm, daha doğrusu okudum.

Elime bir kitap geçti, gizli bir kitap... Kitabın .di «Hükümet devirme sanatı». Kitabı bana postayla, irt dışından göndermişler. Kimin gönderdiğini bil-tiyorum. Böyle bir kitabın, postada denetlenmeden nasıl bana ulaştığına şaşıtm.

Bu kitabın basıldığı yer «Patşcoskylmes» diye

11

I

bir yer. Bu adı duymadım bile. Atlasa baktım, böyle bir yer bulamadım. Kitap gizli basım olduğu için, sanırım, basıldığı yeri de atmışlar. Yok böyle bir yer. Kitabın önsözünde şunlar yazılı: «Yeryüzünde en çok kullanılan dil İngilizce olduğu için, biz de bu kitabı İngilizce yazdık. Bu kitap, hükümet devirmeye yetenekli oldukları bizce bilinen kimselere gizli olarak yollanacaktır. Siz' de bu kitabı, okuduktan sonra, hükümet devirmeye meraklı ve yetenekli olduklarını tahmin ettiğiniz arkadaş~ lannıza okutunuz. Bu yolda gizli kurslar açılması da\ salık verilir.

Tam güvenemediğiniz kimselere, kitaptan yararlı bulduğunuz bölümleri daktiloda çoğaltarak gönderiniz. Amacınız, hükümetleri devirmek olmalıdır. Bu yolda okurlarımıza başarılar dileriz.

Bu kitapta anlatılan, öğretilen yöntemlerle devitmeyecek kadar dayanıklı hiç bir hükümet yoktur.

Saygılarımızla»

Yeraltı çalışması yapan bir anarşistler topluluğu nun bu kitabı hazırladığını sanıyorum.

Kitabı görünce, ilkin büyük bir korkuya kapıldım: Ne yapacağımı şaşırdım. Bir süre kendimi toparla-yamadım. Neden sonra kendime gelince, hükümetine candan bağlı her yurttaşın yapması gerekli olduğu gibi bu kitabı götürüp polise vermeyi tasarladım. Sonrî yine düşündüm; belki de hükümet devirmek isteye yurttaşlarımız vardır. Ne diye onlara bu sanatı öğret

mekten çekmeyim?

«Hükümet devirme sanatı» adlı kitap, tıpkı «nro aşeret usulleri», «Makyajda nasıl başarı elde edilir?»!

12

«Yemekler ve tatlılar», «İki ayda Almanca», «Her genç kız neler bilmelidir?» türünden kitaplara benziyor. Kitabın ayrı bölümlerinde, hükümetlerin cinsine, o ülkenin özelliğine, devireceklerin tutumuna göre, herhangi bir hükümetin nasıl devrileceği, bir yemek, örneğin «düşün çorbası»nın pişirilmesi anlatılır gibi tatlı tatlı, acı bir deyişle anlatılmış. Kitabın güzelliği de burada. Kitabı kimler yazmışsa, kurnaz herifler-miş doğrusu... İnsanlar bu kitabı okuyunca, içinde önüne geçilmez bir hükümet devirme isteği duyuyor; benim gibi hükümet devirmeyi aklının ucundan geçir-memiş bir insan bile, «ah nasıl etsem de bir hükümet devirsem» diye içinden geçiriyor. Kitaptaki bölümlerden birkaçı:

«Halk düşmanı bir hükümet nasıl devrilir?» «Diktatör idaresi nasıl alaşağı edilir?» «Korkak insanların hükümet devirmekte kullanacakları yöntemler»

«Baskıcı hükümete karşı nasıl ayaklanılır, halk nasıl kışkırtılır?»

«Ödlek insanların hükümet devirmekte izleyecekleri yollar»

«Verdiği sözde durmayan hükümetin devrilmesi»

«Hükümeti devirmek için hangi zamanlarda ihtilâl meşru olur?»

«Kendini meşru sanan zorbacı hükümetin dev-

Irilmesi»

«Azgelişmiş ve gerikalmış ülkelerde hükümet levirme»

«Sıcak ülkelerde hükümet devirme işinde nelere likkat edilmelidir?»

«Uygar ülkelerde hükümetin devrilmesi.»

13

cvm ne darağacına gideceksiniz, ne cezaevine... Hiç

«Ormanlık, dağlık boig . ^ ^ enııKe 0ısayuı, ucu mac mua win ^ «j ^ » ^

devrilir?»

hirkacı bunlar. Daha bu yöntemi uygularsanız, hem hükümet

devrilecek,

İşte, kitaptaki bölümlerden birkaçı mıma e y hükümeti sizin devirdiğiniz anlaşılmaya-

«i ^ i «** w».!2-l» tütla dCT4

İşte

bölümde şöyle deniliyor:

V(5n,emfen| 1998 yılında, Haparia kıtasının

kuzeydoğusun-

«Buraya kadar anlatılan bütün yo^J l os dağlanyıe Virnazut ırmağı arasındaki denediniz de, yine hükümeti^dev ıremedrñ ^ ^ l' ye engebdi bölgede Tuştuk devleti bulunmak-mayın, üzülmeyin. ^ tn^ de allataca^U, Tutuklular çok dalgacı, alaycı ve kendilerim devrilmeyen hükümetler, bu sonbou r, sanan saf msanlardı.

yolla yüzdeyüz bir kesinlikle devrilir. Şmdia™ 8\ ım ym şubat ayına kadar Tuştuk'larda «Ya-mız bu yönleme hiçbir hükümet f^T^ ^ l^ Memleket Partisi» iktidardaydı. Fakat bu tarih-kez deneyiniz. Denemekten ne çıkar, ne kayoea .» ^ ^ seçimlerde Yaşasın Memleket Partisi ik-

Başarılar dileriz.»

Idardan düştü, Vatan Evlâtları Partisi

iktidara geçti.

İşte bundan sonra, anlatım.ıbfşhyt° ^ v.rme vönL bu iktidar değişikliği Tuştuk tarihinde çok büyük Kitabın bir özelliği de şu: Hükümet W.yon l

İşte

Kitabın bir özelliği de şu: Hükümet Wy

temi anlatılırken, bu yöntemle tarihte devn™Jtilerek | Vatan Evlâtları Partisi'nin başında Kafakan Bey metlerden örnekler veriliyor. Yer, zama erde'İrdi. Kötü adam

denilemezdi. Uluslararası toplantı-

belgeler ortaya konarak, bu yöntemin a g! y f uyumaktarı! uyumadığı zamanlarda da burnunu nasıl kullanılırsa başarıya ulaşıldığı anlatıhyorr

k

kl er yer ç

ların herbiri çok meraklı, yer yer çok acıklı, uku^ Kafakan fiey başbakan oldu. Onun başbakan yüreğimizi ağzımıza getirecek kadar tıeyeca , y ^ ^ muhalefet partisi olan Yaşasın Memleket lerimizi ürpertecek kadar korkulu olay a .9 ^ çekemediler. Her ne uğruna olursa olsun, size bu kitabın son bölümünde anlatılan olayı, d ^ ^ Ev]âuan Partisini iktidardan düşürmek isti-olduğu gibi, hiç eksiksiz artıksız aktarıyorum. ^ ^ ^ Durmadan burnunu karıştıran bir adamın

katle okumanızı salık veririm. Okuyun da, zar y ^ ^ ^ olması, ulusal onurlarına dokunuyordu, yine hükümeti devirmeyin. Ama sanmıyorum Kafakan Bey'in ve arkadaşlarının hırsız olduk-

sanız, dayanamayıp hükümet devirmeye icaiKişa g ^ gazetdef de yazdılar. Buna vjmse aıdırış etmedi.

mZ1 Ayrıca şunu da ekleyeyimki, anlatılan buJontei" 1 ffiçbir işe yaramayan bir adamın hırsız değil le hükümet devirmenin tehlikesi de yoktur. Hiç kork

15 14

diye başbakan olmasındansa, iş yapsın da varsın lı sız olsun... -diyordu.

Haklıydılar, çünkü Yaşasın Memleket Parl de iktidardayken az hırsızlık yapmamıştı.

Bu antipropaganda sökmeyince, Kafakan Bey' diktatör olduğunu ilân ettiler. Ulusa, özgürlük ta mıyordu.

Halk bunu da umursamadı. Kısacası, Yaşas

Memleket Partisi, Vatan Evlâtları Partisini iktide dan düşürmek için, bütün demokratik yöntemle kullandı ama, onları iktidardan düşürmeyi başarmadı. Bunun üzerine hükümet devirmek için hal ayaklandırma yoluna gitti. Bu yanlış bir yoldu. Çü; kü, kendi ülkelerinin özelliklerini ve koşullarını düşünmeden, başka ülkelerde uygulanmış ihtilâl yöntemlerini olduğu gibi taklide kalkıyorlardı. Tuştuk'luli ayaklanamaz, hiçbir zaman hükümete karşı geleme; lerdı. Böyle bir gelenekleri yoktu. Onların ayaklam bilmesi için, başlarındaki hükümetin «Her yun taşın ayaklanması gerekir» diye kanun çıkarması ayaklanmayanların da ağır cezalara çarptırılmalı gerekirdi. Hükümetin buyruğu ve desteği olmada ihtilâla kalkamazlardı.

Yaşasın Memleket Partisi, hükümeti devirmel için her yola başvurup da başaramayınca bu partini genel başkanı Kurt Santor, Partisinin yönetim kurulu üyelerini topladı, onlara şöyle dedi: — Sayın arkadaşlarım! Hükümet devirmekten başarı gösteremeyişimizin nedeni, başka ülkelerdek ihtilâl yöntemlerini örnek alışımızdır. Oysa biz ulusal benliğimizden, yerli koşullarımızdan ve kendi ruhumuzdan ayrılmamalıyız. Her ülkenin kendine özgü

16

koşulları vardır. Öyleyse biz, kendi ruhumuza uygun hükümet devirme yolu hangisiyse onu arayıp bulmalıyız. Ben bu konuda tarihimizi inceledim ve bize uygun bir hükümet devirme yöntemi buldum. Bu, dünyada bir eşi benzeri daha görülmemiş bir hükümet devirme yöntemi olacaktır. Benim dediklerimi dinler ve yaparsanız bu Kafakan, iki aya kalmaz, gümbür gümbür devrilir.

Yönetim Kurulu üyeleri, partinin genel başkanı

Kurt Santor'a,

— Nedir bulduğunuz bu hükümet yöntemi? Aman çabuk söyleyiniz! -dediler.

Parti genel başkanı cevap verdi:

— Kendi partimiz nasıl iktidardan düştüyse, aynı yolla biz de bu hükümeti devirmeliyiz. Biz, kendi başımıza gelenleri unutup, başka ülkelerden hükümet devirmek için hazır reçeteler almaya kalkıyoruz. Bizim yanlışlığımız burası işte!... Biz iktidardan neden düştük, bunu düşünelim. Partimizin iktidardan düşmesi, partililerimizin, yani bizim kendi yüzümüzden olmuştur. Halk bizi beğenmedi, istemedi ve hükümetten düşürdü. Öyle değil mi?

Üyeler,

— Evet. Öyle! -dediler.

— Öyleyse biz, kendi partimizden istifa edip Vatan Evlâtları Partisine geçelim. O partiyi dolduralım. O zaman yurttaşlar Vatan Evlâtları Partisini de beğen-meyip iktidardan düşüreceklerdir. Ne dersiniz?

Üyeler,

— Çok doğru yahu, hiç aklımıza gelmemişti. Hay aklınla bin yaşa!... -dediler.

Yönetim Kurulundan biri,

17

— Peki ama biz Vatan Evlâtları Partisine geçince orada ne yapacağız? -diye sordu.

Buna, Yaşasın Memleket Partisi Genel Başkanı,

— Hiçbişey yapmayacağız... -dedi-. Bizi hiçbişey yapmadığımız için iktidardan düşürdüler. Vatan Evlâtları Partisine girince de hiçbişey yapmaya-cağız. Kendi partimiz iktidardayken ne yaptıksa, yine öyle yapacağız. Haydi şimdi birer ikişer Yaşasın Memleket Partisinden istifa edip, Vatan Evlâtları Partisine geçelim. Ve kendi partimiz iktidardayken ne yaptıksa yine öyle yapalım.

Bu toplantıdan sonra, Yaşasın Memleket Partisinin ocaklarına, bucaklarına kadar alman bu karar yayıldı. Yaşasın Memleket Partisinden istifa edenler, Vatan Evlâtları Partisine doluşuyordu.

Vatan Evlâtları Partisi Başkanı Başbakan Kafa-kan da, partisine akın akın katılmalardan çok sevinliyordu. Kendi partisi güçleniyor, muhalefet partisi zayıflıyordu.

Vatan Evlâtın Partisinin kongresi vardı. Başbakan Kafakan kürsüye çıktı, mikrofonun önüne geçti:

— Muh... -dedi.

Ağzından daha ilk hece çıkar çıkmaz, bir alkıştı koptu. Alkıştan, Başbakan konuşamıyor, ne söylediği anlaşılmıyordu. Bay Kafakan bir daha,

— Muh... -dedi.

«Muhterem arkadaşlar!» demek istiyordu. Ama alkışların şiddetinden «Muh...» diyor, arkasını söyleyemiyordu. Yaşasın Memleket Partisinden Vatan Evlâtları Partisine aktarma olanlar, tıpkı kendi eski partileri iktidardayken yaptıkları gibi, başkanlarını durmadan alkışlıyorlardı.

18

Bay Kafakan,

— Muh... muh... muh... -diyor, hıçkırık tutmuş gibi, başka bir şey söyleyemiyordu.

— Muh... Alkış kıyamet...

— Arkadaşlar, çok rica ederim... -dedi.

Alkışlıyorlardı.

— Tadını kaçırdınız artık! -dedi.

Alkış daha da şiddetlendi. Başbakan kızmıştı:

— Ama yeter artık!... Muh... Alkış göklere yükseliyordu. Başbakan kıpkırmızı oldu,

— Yeter ulan... Kesin! -diye bağırdı. Dinleyen yoktu, alkışlıyorlardı.

Kızgınlığın sonuna gelen başbakan, ne yapacağını şaşırıp gülerek,

— Yapmayın ulan... -dedi-. Namussuzluk etmeyin... Muh...

Baktı ki alkış durmuyor, Başbakan alkış gürültüleri arasında ne dediğini kendisi de anlamadan bir süre konuştu, sonra kürsüden indi.

Kongre böylece sona erdi. Ama başbakanı ner-de görseler, aktarma partililer durmadan alkışlıyorlardı. Öksürse alkışlıyorlar, hapşırırsa alkışlıyorlar, es-nese, uyuşa, burnunu kaşısa alkışlıyorlardı.

İlk zamanlarda bu alkışlara kızan, hatta,

— Yapmayın yahu... Rica ederim... Namussuzluk etmeyin! -diyen Başbakan, yavaş yavaş alkışlara kızmaz oldu. Sonraları alkışa alıştı. Daha sonra alkış beklemeye başladı. Gözünü kırpsa da karşısındakiler alkışlamayı unutsalar, neden alkışlamadınız, der gibilerden kızarak çevresindekilere bakıyordu.

19

Böyle böyle...

Halk arasında söylentiler almış yürümüşü. Her kes Başbakanın deli olduğunu söylüyordu.

Delinij sonu ne olursa, Başbakanın ve Vatan Evlâtları Partisinin sonu da öyle oldu. İki ay bile sürmedi, Vatan Evlâtları Partisi hükümeti devrildi.

Tarihteki bu en önemli hükümet darbesinden den almamız gerekir. Bütün yöntemler denenip de ; biriyle hükümet devrilmezse, bu yöntemi denemeli gerekir. Dünyanın en sağlam hükümetleri bile buna dayanamaz, devrilir.

Hepinize, çalışmalarınızda başarılar dileriz.

20

MERHABA BEYFENDİ!

Bu olay, Üsküdar - Beşiktaş arasında işleyen küçük vapurda başımdan geçti. İskelenin kapısı açıldı. En önde bendim. Yolcular da kalabalık değildi. Üst kat salonda, en dipteki kanapeye oturdum. Birkaç yolcu da aşağı salona geçti. Üst salonda benden başka yolcu yoktu.

Tarifeye göre vapur iskelede onbeş dakika bekledikten sonra kalkacaktı. Tektük yolcular gelmekteydi.

Benim olduğum salona bir yarbay geldi. Topuklarını birbirine vurarak selâm verdi. Selâmdan sonra, geçti, arkası bana dönük olarak bir kanapeye oturdu. Yarbayın selâm vermesine şaşırdım.

Arkam vapurun duvarı... Yine de başka biri var mı diye dönüp baktım, arkam duvar, salonda benden başkası yok... Her halde yarbay beni birisine benzetmiş olacaktı.

Bu düşünceler içindeyken, genç, güzel bir hanım

21

merdivenden çıktı. Beni görünce gülümseyerek başıyly selâm verdi. O da kanapelerden birine, pencere yanına benim karşıma oturdu. Kadın gözümün içine baki baka bana selâm vermişti.

Ben şaşkınlıktan gülüm seyemedim bile; bana selâm verdiğini bile bile, kim< selâm veriyor diye sağıma soluma baktım. Kadının tanıyor olmalıydım ama hatırlayamamıştım. Merdivenden kılıkları kopukça iki bıçkın deli. kanlı çıktı. Onlar da selâm vermez mi! Biri eli ile se-lâm verdi, öbürü, merhaba, dedi. Kim olduklarım çıkaramıyorum ki ben de onlara selâm vereyim... Ya onlar beni birine benzetmiş olacaktı, yada ben onları tanıyordum da dalgınlığımdan hatırlayamıyor-dum. Acaba bunlar kimlerdi de hatırlayamadım diye düşünüp dururken, yaşlı başlı, kelli felli bir adam geldi, şapkasını çıkarıp yan beline kadar eğilerek selâm verdi. Selâm veren adama asık suratla bakmak da ayıp oluyor. Yaşlı bir efendi daha selâm verince, şaşkınlığım büsbütün arttı. Vapura giren her yolcu beni tanımıyordu ya... Hepsi de beni birisine benzetmiş olamazlardı. E öyleyse? Yoksa iskelede duran bir arkadaş vapura her giren yolcuya, bana selâm vermesini söyleyerek, benimle alay mı ediyordu? Her yolcu da benimle alaya yanaşmış olamazdı. Salona giren yolcuların beni selâmlamalarını görmemek için başımı pencereye çevirip denizi seyre daldım. Ama bitürlü içinden çıkamadığım bu sorunu düşünüp duruyordum. Düşüne düşünce bulur gibi de oldum. Hani biz de yani şu memlekete az hizmet etmedik!... İki seçim döneminde de bağımsız olarak milletvekilliğine adaylığımı koymuştum. Hoş seçilemedim ama, seçim kampanyası sırasında memleketi kalkındıracak çok esaslı nutuklar söylemiştim. Meydanları dolduran halka nutuklar çekerek çok alkışlanmıştım. Selâm verenler, beni herhalde o zamandan tanıyorlardı. O kadar kalabalığın içinden insanları benim teker teker tanımama elbet imkân yoktu.

Arasına «Şu memlekette hiçbir şey olmaz!» diye karamsarlığa düştüğüm olurdu. Oysa ne kadar yanılmışım. Memlekete yapılan hiçbir hizmet unutulmuyor. Hiçbir söz boşa gitmiyor. Seçim nutuklarımı dinlemiş olanlar, aradan bunca zaman geçtiği halde, beni unutmamışlardı, saygıyla selâm veriyorlardı.

Salona giren uzun boylu bir yolcuyla göz göze geldik. Adam selâm verdi. Elbette selâm verecek... Ne demek? Biz bu memleket için bu kadar çalışalım, uğraşalım, didinelim de, halkımız bize bir selâmı bile çok mu görecek!... Ben de ona selâm verdim.

Artık gözüm merdivenlerdeydi... Üç genç kız geldi, öğrenci olmalı idiler. Kızlar selâm vermeyince çok canım sıkıldı. Bu zamanın gençleri de hiç değer bilmiyorlar, gençlikte iş yok!... Yazık bu memlekete... Gençler böyle mi olmalı?...

Şişman, orta yaşlı bir adam geldi. O da selâm vermedi. Belki beni görmemiştir diye hızlı hızlı öksürdü. Adam yüzüme baktı ama yine selâm vermedi... Yazık, çok yazık!... Bir memleket, değer bildikçe yükselir.

Bir yolcu geldi, selâm verip yanıma oturdu. A-ferin, işte adam dediğin böyle olur. Ondaki sonra gelen yolcuların kimisi selâm veriyor, kimisi vermiyordu. Selâm vermeyenlere, kollarından tutup, «Efendi,

^r

22

23

neye selâm vermedin? Ayıp değil mi?» diye sormak geliyordu içimden.

Bu duygumu, burnu büyük bir adam olduğuma yormayın... Hayır, kesinlikle!... Şahsıma selâm verip vermemeleri hiç önemli değil, ama memlekete hizmeti olan insanları unutursak, bu milletin sonu nereye varır? İşte sorun bu!... Yoksa ben şahsım için hiçbir şey istemiyorum. Selâm vermeyenlere memleket hesabına, iyiden iyiye kızmaya başlamıştım. Selâm verenlere, gülümseyerek ben de selâm veriyordum.

Vapur kalktı. Selâm verip yanıma oturan adam,

— Beyefendi, yine Toprak Ofis'te misiniz? -diye sordu.

Ne cevap vereceğimi şaşırdım. Ben hiçbir zaman Toprak Ofis'te bulunmadım. Toprak Ofis nedir, nerededir, ne iş yapar onu bile bilmem. Demek'bu adam, beni Toprak Ofis'te çalışan birine benzetmişti. Cevap yerine, her anlama çekilebilecek gibi gülümsedim.

Adam,

— Eksik olmayın Mahmut bey, ben sizin çok iyiliğinizi gördüm... -dedi.

Hiç bozuntuya vermedim.

— Estağfurullah... Ne olacak... Teşekkürle değmez! -dedim.

Adam konuşmayı ilerletmesin diye gazeteyi açıp okumaya daldım. Adam da sıkıldığını anladım mı nedir, yanımdan kalktı.

Selâm veren yolculardan iki delikanlı yanıma geldi.

— Merhaba Salim abü...

Allah Allah... Bu nasıl şey, Salim ağabey de ner-den çıktı? İster istemez,

24

— Merhaba... -dedim.

— Salim abi, artık maçlarda görünmüyorsun...

Hey gidi nev> ne oynardın be Salim abi...

— Eh... Gençlik, oynardık bir zamanlar... —. Hiç unutmam, Avusturya takımını gelmişti de...

Hatırlar mısın o maçı abi...

Hayatımda ayağımı topa dokundurmuş, bi kez bile maç seyretmiş adam değildim. Ama ne yapayım? «Ben Salim malim değilim!» denmez ki...

— Hatırlamaz olur muyum hiç? -dedim.

— Avazım çıktığı kadar «Yaşa Zehir Salim!» diye açık tribünden bağırırmaktan sesim kısılmıştı. Nasıl kıvırdın kıvırdın, kıvırdın da taaa santradan çalımlaya çalımlaya onsekiz pastan zıncı diye topu soktun içeri? Ha, nasıl? Anlatsana Salim abi...

— Valla... O zaman... Evet santradan kaptım topu... Çalımlıya... kıvıra kıvıra... Hey gidi hey... Çocuklar, hatırladıkça gözlerim yaşıyor. Bırakın allaşkıma...

Sanki çok üzölmüşüm gibi yanlarından kalktım. Selâm veren yarbaya da yerinden kalkmıştı.

Merdiven başında karşılaştık. Yarbaya saygı ile,

— Nasılsınız generalim? -dedi.

— Teşekkür ederim.

— Ne zaman emekliye ayrıldınız ?!

— Eh... Var şöyle böyle... Epi...

Zaman söylesem, belki de benim general olmadığımı anlar. Şimdi yarbaya, «Benzettiniz efendim, ben general meneral değilim. Askerlikte onbaşıydım!...» desem, adam mahcup olacak; bikez beni general sanıp selâm vermiş...

— Generalim, beni hatırlamadınız galiba...

25

Asliye

— Aaa!... Hiç hatırlamaz olur muyum? Ha ladım. Yalnız adınızı birden hatırlayamadım. Eh... ^ Yaşandık artık, hafızam zayıflıyor gittikçe...

— Adım Muzaffer... Sizin yanınızda yüzbaşı olarak...

— Evet, evet... Tamam...

Yarbaya elini sıkıp ayrıldım. Vapur iskelesinde, vapura girerken selâm veren kelli felli adam,

— Hürmetler ederim Baha Bey... -dedi.

— Bilmukabele efendim...

— Nasılsınız?

— Eksik olmayın efendim, sizi sormalı.

— Hamdolsun, duacıyız. Yine Yedinci Ceza Mahkemesi Reisi misiniz?

Ne evet, ne hayır, hem evet, hem hayır anlamı-na gelecek gibi sıırttım.

— Sayenizde ağır bir ıftıradan kurtulmuştum!

— Estağfurullah... Neden sayemde olsun? Adalet yerini buldu!

Vapur iskeleye yanaşmıştı. Daha vapur iyice ya naşmadan iskeleye atladım. İlk çıkan ben oldum Bileti iskele memuruna verip yürüdüm. Arkamdan bir kadın seslendi:

— Şükürü beyefendi...

Vapurda selâm veren güzel kadındı.

— Buyrun hanımefendi...

— Pakize hanımefendi nasıllar?...

Bugün bütün yanlışlıklar, terslikler beni mi bulmuştu?

— Teşekkür ederim efendim, iyidir.

— Ur ameliyatı olacaktı, oldu mu?

— Oldu. Şükür atlattı...

26

— Oh oh...

— Yine Altmbakkal'da mı oturuyorsunuz ?

— Evet...

— Müsaadenizle efendim.

— Gülegüle hanımefendi...

Bir vapur yolculuğunda bu kadar yanlışlığın üstüste geldiğini kime anlatsam, inanmaz. Onun için ben de anlatmıyorum, yazıyorum. Ama yanlışlık bu kadarla kalmadı.

— Murat beyefendi...

— Buyurun efendim...

— Efendim, ne zamandır sizi görmek isterdim, kısmet bugünmüş... Ben sizin hayranlarınızdan...

— Estağfurullah...

— Geçende bir filminizi gördüm. Biz ailece hiçbir filminizi kaçırmayız da...

Ona da,

— Müsaadenizle... Çok acele bir işim var da... -deyip, dolmuşa atladım.

Çok canım sıkılmıştı. Beni ben olarak bu memlekette tanıyan tek kişi de mi yoktu?... Dolmuşta yanımda oturan adam,

— Merhaba Hasan bey... -demez mi.!

Hele şükür, beni kendi adımla çağıran, tanıyan bir kişi çıkmıştı. Adamın yüzüne baktım, birden bozuldum. Bu adamdan çok eskiden ikiyüz üra borç almıştım, ama borcumu bitürlü ödeyememiştim. A-dama döndüm:

— Affedersiniz, birisine benzettiniz galiba...

— Amma yaptın Hasan bey...

— Aman efendim, benim adım. Hasan değil!...

— Yahu, nasıl olur?...

27

— Adam adama benzer efendim.

— E, benzemek de bu kadar olur!... Dolmuştan indim. Adamın yamndakine söylediğini duydum:

— Bu herif Hasan olmasına Hasan ya... Bu numara tam ona göre. Yuttum sanmasın!...

O gün, beni çok kişi başka birine benzetmiş, yal-nız bir kişi tanımıştı, onu da ben tanımamıştım!

28

BİZİM ZAMANIMIZDA...

Ne buyurdunuz? Musiki âlemleri mi? Ah efendim ah, siz o âlemleri bizim zamanımızda görüp dinleyecektiniz. Şimdi musikişinas mı kaldı, geç efendim geç... Hey gidi günler hey... Hiç unutmam birgün, Apostol efendi, Tanburî Hacı Rifat merhum, Neyzen Abdüzzennan, gazelhan Tophaneli Hafız Muhiddin, bir de bendeniz ve daha başka şimdi isimlerini hatırlayamadığım arkadaşlar Bentler'e gitmiştik. Vakit akşam üzeri... Bentler malûm, envai kuşun ve bülbül cinsinin memleketi, her taraf ağaç... Ormanın içine girip bir kuytuya çekildik, âlemimize daldık. Bir hayli demlendikten sonra arkadaşlardan biri,

— Susun, susun... Dinleyin! -dedi.

Evlât, o ormandaki cemi cümle kuş mahlûkatı bir fasıl tutturmuş ki, dille tarifi, kelime ile tavsifi mümkün değil. O zamanın kuşları da bir başkaydı canım. Şimdi o kuşlar nerde? Sanırsın ki kuşlar bizim musiki heyeti olduğumuzu bilmişler de bizi ağırlamak

29

için fasla oturmuşlar. Hem de öyledir, inan olsun öyledir. O zamanın kuşları bir başkaydı, anlayışlıydı.

Neyzen Abdüzzennan efendi, makamı cennet olsun,

— Çok denemişimdir... -dedi-. Bu kuş mahlûku rakının buharını ve anasonun kokusunu aldı mı, kabil değil sakın duramaz, aşka gelip şakımaya başlar.

Bunun üzerine kemanî Apostol efendi,,

— Aman beni tutmayın! -deyip, kemanı kutusundan çıkardı, yaya asıldı.

Allah seni inandırsın evlât, Apostol efendi yayı çekmesiyle, bütün kuşlar sustu. Orman bir sessizliğe büründü, çıt yok... Anla bak, bizim zamanımızın kuşları nasıl kuştı... Şimdikiler olsa, keman dinler mi, cır cır öterler. O zamanın kuşunda bile musikiye saygı vardı. Hacı Rifat da tanburun kulağını бүktü, Abdüzzennan da ney'i üfleyince... Hafız Muhittin elini kulağına atıp da bir hey hey çekti ki, Allah Allah!... Derken bir nice-zaman sonra bizim fasıl durdu. Sazların susmasıyle bülbüllerin faslı başladı. Sen o zamanın bülbülündeki anlayışa bak! Fasıl icra

kılınırken susuyor da fasıl hitamında kendileri başlıyorlar, hem de makam üzerinden. Bu sefer de bizde ses yok...

Bülbüllerin faslını dinledik, içtik, içtik, içtik... Bülbüllerin bir zaman sonra sesi kesildi. Bu sefer bizim fasıl başladı. Bir biz, bir onlar, bir biz, bir onlar... Bizim fasıl başlayınca onlar susuyor, onlar başlayınca biz susuyoruz. Allah seni inandırsın evlât, sabaha kadar böyle... Sabaha karşı ben başımı çimene, sırtımı da ağaca dayamıştım, biraz içim geçmiş. «Kış

30

, jjişi» diye bir sesle uyandım. Arkadaşlara baktım, hepsi de benim gibi çimenlerin üzerinde sızmış, kalmışlar. Yalnız Hacı Rifat, dizinde tanburu çimene çökmüş, boyuna,

— Kış, kış, kış! -deyip elini sallıyor.

Onun kışlamasına arkadaşlar da uyandılar.

— Yahu, ne oluyor? -dedik.

— Baksanıza, bırakmıyorlar ki tanbur çal-
yım.-

-dedi.

Sabaha karşı mehtap vurmuş, her taraf gündüz misali... Bir de baktık ki, Bentler'de ne kadar bülbül varsa, Allah seni inandırsın evlât, hepsi Hacı Rifat'ın tanburunun sapma konmuş, «Acaba bu ses nerden çıkıyor?» diye merakla tetkik ediyorlar. Hacı Rifat,

— Kış, kış! -diyerek eliyle bülbülleri kovalıyorsa da, ne mümkün, onu kalkıyorsa yirmisi yeniden konuyor. Velhasıl kelâm, bülbüller Hacı Rifat'a tanbur çaldırmadılar. Bunun üzerine Abdüzzennan ney'i üflemeye başlayınca cümle bülbüller Neyzen Abdüz-zennan'ın omuzuna ve başına kondular. Abdüzzennan bülbüller arasında kayboldu.

Yaaa... Bizim zamanımızda musiki âlemleri işte böyleydi.

Hiç unutmam, bir gece de Kanlıca'da Nâzenin-zâde Yahya Beyin yalısına davetli idik. Yalının bahçesinde iyy-ü nûşa başladık. Tâbesah demlendik. Velâ-kin balık var ya balık, zerrece hilafım yok, Tophaneli Hafız Muhittin balıklara gazel dinletti, ne dersin!... Allah seni inandırsın evlât, Hafız Muhittin gazele başlayınca denizin üstü balık başıyla silme doldu ve bir parmak su görünmez oldu. Boğaziçi'nin cümle balığı, Nâzeninzâde Yahya Beyin yalısının önüne biri-

31

kıp ve hem de fazla yer kaplamamak için denizin için de dikine dikine durarak, başlarını sudan dışarı çıkartırlar. Küçük balıklara yer kalmadığından, onlar dipten havaya sıçramaya başladılar. Havaya sıçrayıp tekrar denize düşene kadar Hafız Muhittin'in gazelin dinlemeyi kâr sayıyorlar. Bak anla o zamanın bahlı lan nasıl balıktı... Bizim zamanımızın bir palamutum şimdiki zamanın insanına değişmem. Hey gidi hey balıkları bile başka türlü balıktı. Şimdiki balıklara beş balık mı derim...

Kemanî Apostol Efendi yaya asılınca o denizi üstünü görmeliydin... Havada yıldızlar çakmay başladılar. Keman sesini dinlemek için balıklar denizde fırladıkça, efendime söyleyeyim, ıslak derilerine meh tap vurdu mu, her bir balık donanma geceleri maytap lan gibi renk renk, ışıltı ışıltı, yıldız yıldız yanıp sönüyor Bu manzara karşısında Tanburî Hacı Rifat fevkalâdı heyecana gelip, — Allah Allah!... -nidasıyla kendini balıklara atmak istediye de, güçlükle zaptederek paçalarından yakalayıp rıhtımdan çekerek, canın denize garkolmaktan kurtardık.

Bir yandan fasıl devam ediyor, bir yandan dem leniyoruz. Nâzeninzâde Yahya beyin aşçıbaşı he men önümüzde bir çoban ateşi yakıp üstüne ızgari koydu. Önümüz yahnin rıhtımı. Rıhtımın üstünde dal lan denize sarkmış bir ağaç var. Aşçıbaşı, bu ağacı dallarından tıpkı olmuş meyva toplar gibi birkaç levrek ve birkaç karagöz balığı tutup getirdi, gözü müzün önünde balıkları temizleyip tuzlayıp, ateşin üstündeki ızgaraya koydu. Biz taze balıkları meâ yaptıkça, aşçıbaşı ağaçtan balıkları toplayıp ızgarayı

32

koyuyordu. Bendeniz merak saıkasıyla Nâzeninzâde Yahya beye,

— Mîrim efendim, bu nasıl bir hünerdir, siz balıkları ağaç dallarına mı asarsınız? -diye sual ettiğimde Yahya bey,

' — Bu balıkları biz tutmuş değiliz! -dedi-. Her ne zaman bu bahçede icra-i ahenk olsa, neyler, tan-burlar, kemanlar çalmsa, şarkılar söylense, balıklar dahi bu ahengi iyice dinlemek için sıçrar, rıhtım üstündeki bu ağacın dallarına konarlar. Mest ve mahmur olarak kendilerinden geçip sazları dinlerler. Bizim aşçıbaşı da işte bu balıkları dallardan toplayıp bize taze meze yapar.

Hey gidi hey... Bizim zamanımızın balıkları işte böyle balıklardı. Şimdikilere ben balık mı derim?... Hatta bizim zamanımızın namlı balıkçıları, balık avlamak için ağ, olta kullanmazlardı. Sesi pek güzel bir hafız kiralıyarak gece bir kayığa bindirirler, hafız bir yandan dem çeker, bir yandan gazel okur, gazeli dinlemek uğrunda balıklar denizden fırlar, bir saate kalmadan kayığın içi balık dolardı. Yaaa...

Neyzen Abüzzennan efendi, ahenk dinlemek için balıkların ağaçlara sıçrayıp itlâf-ı nefis etmelerinden pek ziyade müteessir ve müteallim olup,

— Bundan böyle mübarek balıklara el sürme! -diye aşçıbaşını azarladı. Ve bu teessürle bir ney üfledi ki, rıhtım üstündeki ağacın dallarında bülbüller şakımaya başladı. Bilmem artık balıklar bülbül kesilip terennüm eylediler, bilmem ney sesini duyup bülbüller ağaçta toplandılar, artık orasını Allah bilir...

Yaaa evlât, bizim zamanımızda musiki âlemleri, muhabbet âlemleri işte böyleydi. Şimdi nerde...

33

Hiç unutmam, Beykoz'da Abraham Paşa Kuru. luğunda bir âlemimiz vardı. Güneş doğarken, Udî Servet ile Kanunî Mestan efendi, bir de Kıptî-i Müslim Kemanî Yusuf bir fasla oturdular... Boğaz'dan ilîç vapur, aşağı doğru süzülüyor. Bizim zamanımızın vapurları şimdikiler gibi kıcı kırık kitipiyoz değil, hep. si de yandan çarklı... Nevnihal vapuru Boğaz'dan aşağı süzülürken önümüze gelip durdu. Sanki demir atmış gibi vapur kıvıldamıyor. Biz evvelâ kaptan ve yolcular âhengimizi dinlemek için vapuru durdurdular zannettik, fasla gayret verdik. Neden sonra kaptan, kaptan köşkünden bize bağırdı:

— Nur olun! Cümlemizi mest ve bîhoş, musikinizle sarhoş ettiniz. Sazlarınızın yürek yakan nağmeleriyle vapurun makinaları dahi istop etti. Ne kadar gayret ettikse de makinaları işletemiyoruz. Aman sizden, medet sizden! Fasla bir ara verseniz de, makinaları işletsek, yoksa seyr-ü sefaın idaresinin tarifi aksayacak...

Biz fasla ara verince, makineler de güldür güldür işleyip vapur harekete geçti...

Ehhh... Bizim zamanımızın makineleri bile baş kaydı. Makine evlât makine... Makine bile musikiden anlardı ve Kıptî-i Müslim Yusuf beyin kemanı maki neleri bile durdururdu. Şimdi nerde o makineler, ner-de o kemaniler... Hepsi geçti, bir zamanmış, hey gidi hey!...

Ne buyurdunuz? Muhabbet tellâlî mı dediniz? Yani pezevenk mi? Evet, bizim zamanımızın pezevenk leri bile bir başkaydı. Pezevenk diye ben işte onlara derim. Şimdikiler de pezevenk mi evlâdım... Evet, şimdilerde sayıları arttı, çok arttı, nereye baksan onlar,

34

lâkin bU zamanın pezevengi bile sahte, nerde o esk oezevenkler... Şimdikiler onların eline su dökemez, jey gidi hey, görmeliydin de inanmalıydın, ne adamlardı onlar. Bir kere mesleğine âşık insanlardı, bu işi amatör ruhuyla, heyecanla yaparlardı. Evet, para da kazanırlardı, fakat fakir fukaranın da gönlünü hoş ederlerdi. Allah seni inandırsın evlât, bir ser pezevenk Masraf Paşa hazretleri vardı, adam zevk için, pîr aşkına yapardı bu işi. Mesleğinde öyle erbab idi ki, iki hanelik bir köye gitse dahi, mesleğini icradan geri durmaz ve her gün işe başlamadan, zekâtım olsun, diyerek fukarayı gözetir, onların da gönüllerini hoş ederdi. Hey gidi hey, ne namlı pezevenkler vardı. Şimdi dolu, ama neye yarar, pezevenkliğın de namını hatırdılar.

Ne buyurdunuz? Tuzluk mu?... Ah efendim ah, siz bizim zamanımızın tuzluklarını görecektiniz... Şimdikiler de tuzluk mu... Nur içinde yatsın, Hacı Paşa'nın konağındaki ziyafette, Allah seni inandırsın evlât, ben bir tuzluk gördüm... Hey gidi hey, ne tuzluktu... Bizim zamanımızın tuzluğu...

TARİHÎ ALİ BEY

Sekiz suç ortağı sanıktılar. Bir akşam üzeri, koğuşların kapısı kapanacağı sırada cezaevine geldiler. Koğuştaki ranzalara yerleştirildiler.

Bu sekiz sanık içinde en çok dikkati çeken Ali Bey'di. Yalnız adını öğrenebildik; başka hiçbir bilgi edinemedik. Hiç konuşmuyor, hep uyuyordu, yada uyurcasma yaşıyordu. Yeri, ranzanın üstündeydi. Geldiğinden beri kuluçkaya yatar gibi oraya tünedi, yemek ve helaya gidiş zamanları dışında yerinden hiç kalkmadı. Yatağında oturduğu zamanlar da gözleri kapalıydı. Aradabir başı göğsünün üstüne düşerdi. Hiç bakmıyor, hiç konuşmuyordu.

Adının Ali olduğunu da arkadaşlarından duyduk.

Bir hafta kadar sonra bu sekiz kişinin neden buraya geldiklerini öğrenebildik. Kahvede ileri-geri konuşmuşlar. Bunların mahalledeki siyasî hasımlarından birkaç kişi de «hükümetimizin aleyhinde konuşular» diye ihbar etmişler. Sekiz sanığın Ali Bey'den

geriye kalan yeaisı, miKumet aıeymnae KonuşmaaiK, jjiye yemin billâh ediyorlardı. Ali Bey'in sesini çıkardığı yoktu. Arkadaşları, kendilerinden çok Ali. Bey'e acıyorlardı. Çünkü Ali Bey o gün kahveye bile gelmemişti- Ali Bey'in haftada, on günde bir kahveye geldiği olurmuş. Ama, burada nasıl uyur gibi duruyorsa, kahvede de öyle durur, kimseyle iki kelime konuşmaz, çayını içer, biraz uyuklar, sonra çıkar gidermiş.

Arkadaşları, kendi dertlerini unutmuşlar, ona yanıyorlardı. Yaşlıydı da ondan... Ali Bey, yetmişini aşkındı ama bitkin, düşkün değildi. Arkadaşlarının söylediğine göre, hiçbir zaman etliye sütlüye karışmamış, siyasetle hiç ilgilenmemiş. Her ne kadar ona «bey» diyorlarsa da okur-yazar bile değilmiş.

— Hiç değilse, biz yine partiliyiz... -diyorlardı-. Bu zavallının partisi martisi de yok...

Giyinişinden yoksul bir adam olduğu anlaşılıyor. Ceketinin dirsekleri yamalı, ceketinin kol ağzları tirfillenmiş, aba pantolonunun dizkapakları ezik...

Aradan günler, haftalar geçti, Ali Bey hep ranza üstündeki yatağında oturarak uyumakta yada uyuklamaktaydı; Buda heykeli gibi öyle duruk ve susuk...

Ne bir konuşmaya, ne bir tartışmaya katıldı. Koğuşta o kadar kavga gürültü, o kadar eğlence patırtı oldu, Ali Bey gözlerini açıp bakmadı bile...

Bir gece saat 24 sıralarıydı. Ali Bey daha battaniyesinin altına girmiş, yatağa uzanmış değildi. Sırtını yastığa dayamış, gözleri kapalı duruyordu. Onun ranzasının altındaki yatakta arkadaşları toplanmış konuşuyorlardı.

İçlerinden kırk yaşlarında biri şöyle dedi:

37

— Üzülüp de ne olacak... Üzülmekle elimize ne geçer? Başımıza bir iş gelmiş, katlanacağız.

Hem bili-yor musunuz, bir bakıma benim için iyi de oldu. Be-nim hayatımda çocuklarıma anlatacak hiçbir hâdise yoktu. Meselâ benim babam, bize askerlik hâtıralarını anlatırdı;

Çanakkale'ye nasıl gitmiş, nasıl savaş, mış, nasıl yaralanmış... Amcam da, Birinci Dünya Savaşı'nda neler çektiğini, sonra nasıl esir edildiklerini anlatırdı. Ben ne anlatacağım çocuklarıma? Hiç... Bundan sonra ben de çocuklarıma cezaevine nasıl düştüğümü, neler çektiğimi anlatırım.

Bu sözlerle arkadaşları gülüştüler. Yukardaki yatakta Ali Bey uyukluyordu.

Cezaevi yaşantısını bir macera olarak çocuklarına anlatacağı için neşelenen adam,

—Elbet, birgün bunları da tarih yazacak!... -dedi.

Uyuyor sanılan Ali Bey, bu söz üzerine, birden gözlerini açtı, başını alt kattaki yatakta oturanlara uzatarak,

— Tarih yazar mı? -diye merakla sordu.

— Sen uyumuyor muydun Ali Bey?

— Sizi dinliyordum. Tarih yazacak mı bunları?

— Yazar tabii...

— Bizim adlarımızı da yazar mı tarih? !—Yazar elbet. Yazmaz olur mu? Böyle söyleyenler şaka ediyorlardı.

Ali Bey, ranzanın üstünden indi. Koğuşun içinde aşağı-yukarı volta atmaya başladı. Cezaevine girdi gireli ilk olarak böyle canlı görünüyordu. Aradabir arkadaşlarının yanına gelip soruyordu:

— Adımız tarihe geçer, değil mi?

38

— ueçer ah Jtsey...

— Bir gün bizi de adımızla yazarlar mı?

— Tabii...

Ali Bey, bir yere yetişecekmiş gibi hızlı adımlarla koğuşun iki duvarı arasında gidip geliyordu. Gece yarısından sonra herkes yatağına çekilip uyumuştı. Ali Bey o gece hiç uyumadı, bütün gece koğuşta volta attı.

Sabahleyin koğuşların kapısı açılınca da bütün gün bahçede dört döndü. Sıksık arkadaşlarına,

— Tarih bizi yazacak, öyle mi? -diye soruyor, «Elbette!» cevabını alınca da,

— İyi ki o gün kahveye gelmişim, iyi ki konuşmuşum... -diyordu.

Arkadaşları onu, o gün kahveye gelmediğine, konuşmadığına bitürlü inandıramıyorlardı.

Ali Bey o geceden sonra dinçleşti, gençleşti. Bahçede kollarını kabartarak, göğsünü şişirerek, başı yukarıda geziyordu.

Eskisi gibi susmuyordu, ama gevezelik de etmiyordu. Tarihî bir kişiliğe büründüğü için, en normal konuşmayı bile bir vecize gibi söylüyordu. Sözgelisi,

— Nasılsınız Ali Bey! -diye sorulsa, edalı bir sesle,

— İnsan, iyi olmaya çalıştıkça iyi olur... -gibi değerli sözler söylüyordu.

Arkadaşlarından biri,

— Buyurun, yemek yiyelim! -dese, Ali Bey elini kaldırıp.

— Yemek için yaşamamalı, yaşamak için yemeli!... -diye hemen bir özlüsöz söylüyordu.

Hızlı hızlı volta vururken, ayağı taşa çarpıp sen-

39

delese, hemen doğrulur, parmağını uzatarak bir özlü-söz uydururdu:

— Ayağını taşa çarpan, başını korumalı!... Tarihî Ali Bey diye lakap taktılar. Gerçekten Tarihî Ali Bey, cezaevinde pek az konuşarak, konuşunca da büyük büyük laflar ederek günlerini geçirdi.

Yargılanmada yedi arkadaşı beraet etti. Ama Tarihî Ali Bey mahkûm oldu. O gün kahveye gelmediğini, kahvede de konuşmadığını tanıklar mahkemede söy. lemisler. Ama Tarihî Ali Bey, göğsünü kabartıp,

— Kahveye geldim. Kahve medeniyetin kulübüdür. Ve ben kahvede konuştum. Çünkü insan konuşan hayvandır. Ve dedim ki... -diye başlayıp bir nutuk çekmiş, işlemediği suçunu itiraf ederek mahkûm olmuş.

Tarihî Ali Bey, şimdi hayatından çok memnun. Cezaevinin koridorlarında, bahçesinde dinç adımlarla dolaşüyor, nutuk verir gibi konuşuyor, sesini kalınlaş-tırarak büyük sözler söylüyor. Kendisini tarihlerin yazacağına iyice inanmış. Öyle mutlu ^ öyle bir rahatlığı var ki!

40

ALİ BEYİ BERBAT ETTİM

Birtakım tecrübeli yazarlar, şairler, gençlere, amatörlere öyle yazmayın, şöyle yazın, böyle yazın diye öğüt verirler. Bu öğütler, dersler hiçbir işe yaramaz.

Kimselere ders vermek haddim değil ama, başımdan geçen bir olayı anlatırsam, belki genç hikayecilere yararlı olurum diye düşündüm.

Geçenlerde «Tarihî Ali Bey» adlı bir hikâye yazmıştım. Şimdi bu hikâye dillerde dolaşüyor. Kimi görsem, bana hemen o hikâyemden sözaçıyor. Yirmi yıldır hikâye yazarım, bugüne dek yazdığım hikâyeler iki bine yaklaştı, ama bu hikâyelerin hiçbirisi «Tarihî Ali Bey» denli ilgi görmedi. Bu hikâyenin dedikodusu ilkin İstanbul'a, sonra Türkiye'ye yayıldı, daha sonra da sınırları aşıp bütün dünyaya ulaştı. Bütün bu yayılma da, hikâyenin dergide çıkışından sonra on, on beş gün içinde oldu. En iyisi, bu hikâyenin nasıl yazıldığını size anlatmalıyım.

41

Cezaevindeydim. Benim girişimden birkaç gu ^ sonra cezaevine bir gazeteci geldi. Neden cezaevine sokulduğunu açıklamayı, onun adına, doğru bulmu. yorum. Tutukluluğu basın suçu sanıklığından değildi,

Onunla uzun boylu tanışıklığımız yok, karşılaşın-ca selâmlaşırız, bir yerde yanyana düşersek, birikj laf konuşuruz, işte o kadar... Koşuşlarımız ayrıydı. Bahçede buluşur, konuşurduk; aradabir de yattığım koşuşa gelirdi.

Birgün koşuşlanndaki bir tutuklunun durumunu, davranışını anlattı. Çizdiği karakter pek hoşuma gitti. «Bu adamın hikâyesini yazacağım» dedim. İşte «Tarihî Ali Bey» hikâyesi böylece yazıldı. O hikâyeyi yeniden anlatıp başınızı şişirecek değilim, yalnız o hikâyenin hikâyesini anlatacağım.

Tarihî Ali Bey hikâyesi dergide yayımlandıktan sonra benim de başım derde girdi. Derginin satışa çıktığı gün, idarehaneye gitmiştim. Derginin sahibi yüzüme bir tuhaf bakıp,

— Yahu, ne yapmışsın? -dedi.

— Ne yapmışım? -diye şaşarak sordum.

— Tarihî Ali Bey'i berbat etmişsin.

O adda bir hikâye yazdığımı bile unutmuşum.

— Tarihî Ali Bey de kim ? -dedim.

— Geçen sayıda çıkan hikâyen. Hatırladım.

— Pekiy, ne yapmışım?

— Berbat etmişsin...

Cezaevinde birlikte tutuk olduğumuz yazar, dergide hikâyeyi görür görmez, hemen dergi sahibine telefonu açmış:

— Tarihî Ali Bey hikâyesinin konusunu ona ben

42

errûiştim, takat Alı Bey ı berbat etmiş. O hikaye öyle mi yazılırdı, yazık etmiş, bilseydim hiç anlatır mıydım...

İki saat sonra yine açmış telefonu:

— Düşündükçe kan beynime sıcıyor, güzelim hikâyeyi rezil etti. Yazık...

Dergi sahibi de bana,

— Çok yazık... -dedi-. Ali Bey'i berbat etmişsin...

— Bana kalırsa berbat merbat etmedim.

— Yok yok, berbat etmişsin.

— Demek, elimden o kadar geliyormuş... Canım sıkıldı, idarehaneden çıktım. Yolda bir arkadaşla karşılaştım. Daha selâm vermeden,

— Birader -dedi-, Ali Bey'i berbat etmişsin... Tarihî Ali Bey kepaze olmuş. O güzelim hikâye öyle mi yazılırdı ?

— Sen hikâyeyi okudun mu ?

— Okumadım, nerde çıkmıştı?

— Pekiy okumadın da, Ali Bey'i berbat ettiğimi nerden biliyorsun?

— Hikâyenin konusunu sana anlatan söyledi. Adam kendi anlattığı hikâyeyi bilmez mi? Yazık olmuş Ali Bey'e...

— İyi olmuş, canım sağolsun... -dedim, yürüdüm. Köşeyi dönerken bir gazeteci arkadaşla karşılaştım, el sıkıştık,

— Herkesten umardım ama, senden bunu beklemezdim... -dedi.

— Ne olmuş ?

— Ali Bey'i berbat etmişsin...

— Sen okudun da mı böyle söylüyorsun ?

— Okumanın ne gereği var, herkesin ağzında...

43

Öyle canım sıkıldı ki, Gazeteciler Cemiyeti'ne gidip arkadaşlarla biraz konuşayım, dedim. Ben içeri girince, ordakiler konuşmalarını birden kesip yüzüme bir başka türlü bakmaya başladılar. Benim için birşey konuşurlarken üstlerine geldiğimi sezdim. Soğuk soğuk selâmlaştık. Neden sonra yanıma gelen bit arkadaş,

— Pek üzüldüm... -dedi.

— Ne oldu ? -diye sordum.

— Tarihî Ali Bey'i berbat etmişsin... -dedi.

— Ederim! -diye bağırdım.

— Sana hikâyenin konusunu veren, az önce buraya gelip anlattı herşeyi. Zavallı hırsından ağlayacaktı nerdeyse. Vah vah, yazık olmuş Tarihî Ali Bey'e. Bütün arkadaşlar üzüldük. O gün akşama kadar hangi tanıdığı gördümse Tarihî Ali Bey'i berbat ettiğimi söyledi. Hiç âdetim değilken o gece meyhaneye gittim. Meyhanede, on-beş yıldır görmediğim bir arkadaşım ile karşılaştım. Hal hatır sorduktan sonra arkadaşım,

— Pek üzüldüm... -dedi.

— Ne oldu ? -diye sordum.

— Ben -dedi-, pek hikâye filan okumam. Bugün bir yerde konuşuluyordu da, orda duydum, Birisi sana tarihten Ali Bey adında birini anlatmış, sen de yazmışsın ama, berbat etmişsin Ali Bey'i. Ben anlamam, öyle konuşuyorlardı. Pek üzüldüm do| rusu...

Suçlu suçlu sustum. Biraz sonra da oradan çık tim. Ara sokaklarda bir koltuk meyhanesine girdim. Buradakiler dergiyle, hikâyeyle ilgileri olmayan, günlük işleri arkasında koşan kişilerdi. Tezgâha dirseğimi

44

dayadım, şarap bardağını ağızıma götürürken, arkamdan, Tarihî Ali Bey, diye sözler duydum. Konuşanlar beni tanımıyorlardı, sık sık adımı da anarak Tarihî Ali Bey'i nasıl berbat ettiğimi birbirlerine anlatıyorlardı.

Gece yarısından sonra evime gittim. Ertesi sabah oğlum,

— Baba -dedi-, herkes senden konuşuyor.

— Ne diyorlar?

— Sen Tarihî birisini berbat etmişsin ama, adı Ali Bey mi ne...

Kahvaltıda karım,

— Bu Tarihî Ali Bey de kim ? -diye sordu.

— Berbat ettiğim herif! -diye bağırdım.

— Ne kızılıyorsun canım, bütün komşuların ağzında da onun için sordum.

Hemen evden çıktım. Vapurda karşılaştığım arkadaşlar da Tarihî Ali Bey'i nasıl berbat ettiğimi soruyorlardı.

Babîâli'den çıkarken, bana bu hikâyenin konusunu anlatan gazeteciyle karşılaştım. Elimi sıktıktan sonra,

— Yahu, darılma ama -dedi-, anlattığıma anlatacağıma pişman oldum, Tarihî Ali Bey'i berbat etmişsin. O hikâye öyle mi yazılırdı be... Tuh, yazık oldu.

— Elimden o kadar geliyor...

— Öyleyse yazmasaydım. Bıraksaydın, ben yazardım...

. — Bir de sen dene, ne yapalım... Söylenecek söz çok ama... O gün nereye gittimse herkes Tarihî Ali Bey'i nasıl berbat ettiğimi yüzüme vurdu.

45

— Yahu, Tarihî Ali Bey'i berbat etmişsin be...

— O Tarihî Ali Bey'in Allah belâsını versin, emi... Tarihî Ali Bey'in de, coğrafî Ali Bey'in de, bütün Ali Bey'lerin...

Bir hafta, ardı kesilmeden, bu böyle sürdü. Artılcı dayanamadım, bu hikâye unutuluncaya kadar evden çıkmamaya karar verdim. Evde kaldığım ilk gün, sabah erkenden telefon çaldı.

—Allooo, buyrun...

— Kimsiniz ? Adımı söyledim.

— Ben bir okurunuzum.

— Buyrun efendim.

— Sizin için bazı uygunsuz söylentiler duydum da...

— Ne gibi efendim ?

— Siz Tarihî Ali Bey diye bir hikâye yazmışsınız efendim.

— Hay ellerim kınlaydı da yazamaz olaydım efendim.

— Ama başkasının verdiği konuyu... Olmaz ki... Ali Bey'i berbat etmişsiniz.

Az sonra da bir kadın telefon etti. Sinirli sinirli konuşuyordu.

— Beyefendi!

—• Buyrun hanımefendi.

— Sizin Tarihî Ali Bey'i berbat etmeye ne hakkınız var?...

— Ben böyleyim hanımefendi, hiç dinlemem, berbat ederim. Hani sizi de elime geçirsem...

— Sen beni biraz zor...

Telefonu kapadım, ama zil sesi durmuyor ki...

46

En sonunda telefon fişini çıkarmak zorunda kaldım.

Ertesi gün Konya'dan bir mektup geldi. Özet olarak mektupta şöyle yazılıydı:

«Sayın yazar,

Şimdiye kadar hemen hemen bütün eserlerinizi okumuşumdur. Yazılarınızı da çok beğenirdim. Fakat geçenlerde bir arkadaşınızın size anlattığı bir konuyu Tarihî Ali Bey diye yazarak berbat etmişsiniz. İsabet ki, ben o hikâyeyi okumadım. Bu hâdiseyi duyduktan sonra size olan güvenim sarsılmıştır. Demek ki, siz bütün hikâyelerinizi de böyle yazıyormuşsunuz. Yazık ki, bir söyleyen olmadı da, onları okuduk. Artık ipliğiniz pazara çıktı. Bundan sonra sizin tek satırınızı bile okuyacak değilim.»

Öğleden sonraki postadan buna benzer üç mektup daha geldi; Artvin'den, Silifke'den, Gümüşhane'den... Ondan sonraki günler bu türlü mektuplar yağdı. Beş on gün sonra da

Amerika'daki bir arkadaşımın bir mektup aldım. Arkadaşım şöyle yazıyordu:

«Karımla sinemaya gitmiştim. Antrakta, arkamdaki iki kişinin Türkçe konuştuklarını, senden söz-et-tiklerini duydum. Adını duyunca kulak kabarttım. Tarihî Ali Bey'i berbat ettiğini birbirlerine anlatıp duruyorlardı. 'Affedersiniz' diye yanlarına sokuldum, seni tanıdığımı, arkadaşım olduğunu, adını duyunca dayanamayıp konuşmalarına katıldığımı özür dileyerek anlattım. Önce seni tanıyıp tanımadıklarını sordum. Tanımıyorlarmış. Bunlar Türkiye'deki ayrı ayrı dostlarından aldıkları ayrı ayrı mektuplardan, Türkiye'de olup bitenler arasında, senin de Tarihî Ali Bey'i berbat ettiğini öğrenip üzülmüşler. Onlardan, başka bir bilgi edinemedim.

47

Kuzum, bu l arını üey ner Kim ise, senin ouaaarn. dan ne alıp veremediğin var da zavallıyı berbat ettin i Doğrusu senden bunu ummazdım. Bu meseleyi ay. dmlatacak mektubunu bekliyorum.»

Onbeş gün evde kapalı kaldıktan sonra bunalıp dışarı çıktım. Vapurdaki yolculardan tanıyanlar, ta. nımayanlara arkamdan beni gösterip fısıldıyorlardı;

— Bak bak, Tarihî Ali Bey'i berbat eden işte bu herif!

— Yaa, demek o anlatılan bu...

O gün ilk olarak Tarihî Ali Bey'i berbat ettiğim; söylemeyen bir arkadaşımınla uzun uzun konuştum, Ha şimdi söyleyecek ha şimdi, diye bekleyip durdum, Söylemeyince bayağı tedirgin olup,

— Biliyor musun, ben ne yaptım... -dedim.

— Ne yaptın?

— Sahi bilmiyor musun? • |— Bilmiyorum.

— Yahu ben Tarihî Ali Bey'i berbat ettim be...

— Yok canım, pekiy nasıl oldu bu iş?...

— Bütün dünya çalkanıyor, sen nasıl oldu da duymadın?

— Ben iki aydır hasta yatıyordum, evden yeni çıktım.

Tarihî Ah Bey'i berbat ettiğimi bilmeyen tek kişi varmış, ona da ben anlattım; nasıl olsa başkasından duyacaktı.

Öğleyin lokantada bir tanıdık selâm verir vermez:

— Arkadaş -dedim-, Tarihî Ali Bey'i berbal ettim, bu elde bir. Başka sözün varsa buyur konuşalım

Aradan bunca zaman geçti, hâlâ bana Tarih

48

Ali Bey'i berbat ettiğimi söylüyorlar. Hoş size de bunları boşuboşuna anlatıyorum ya... Siz nasıl olsa, Tarihî Ali Bey'i berbat ettiğimi çoktan duymuşsunuzdur.

Ne dersiniz, bini aşkın hikâye yazdım da, hiç biri «Tarihî Ah Bey» adlı hikâyenin gördüğü ilgiye ulaşamadı.

Gelelim genç hikayecilerin bu olaydan alacakları derse: Aman genç yazarlar, siz siz olun, sakın başkalarının verdiği konulan yazmayın. Çünkü onlar bu konuları kafalarında öyle allayıp pullamışlardır ki, gelmiş geçmiş bütün ünlü yazarlar birleşip de bu konuyu yazsalar, yine haspalara beğendiremezler. Kelimeleri gümüşleyip her birinin üstüne kuş oturtsanız, yine makbule geçmez. Buldukları konuyu kendileri yazsalar âyet değerinde olur ama, yazmazlar yoksa... Örneğin bana bu «Tarihî Ali Bey» konusunu anlatan, ömründe hikâye yazabilmiş değildir.

Hele bir de benim başıma geldiği gibi, bir görmemişin diline düşerseniz yay halinize; Tarihî Ali Bey'i berbat ettiğiniz yetmez, bir de size o konuyu vermiş olanı işte böyle berbat etmek zorunda kalırsınız.

49

YİRMİBEŞ KURUŞ

Bütün yaşamında bikez kendisine bir emek karşılığı olmadan, para verilmek istenmişti. Bu para, bağış mıydı, rüşvet miydi, armağan mıydı, yoksa yine de bir küçücük emeğin karşılığı mıydı, belli değildi.

Olay, bundan otuz beş yıl önce şöyle geçmişti: O zaman yirmibir yaşında okuryazar olmayan, konuşma sözlüğü pek yoksul, irikıyım bir delikanlıydı. Görevli bulunduğu yere, elli yaşlarında, saçları ağarmış, gözlüklü, iyi giyimli, yüz çizgileri ince, ellerinin yumuşaklığı bakınca belli olan bir adam getirmişlerdi. Nöbetçi olarak bu adamın başında beklemekle görevliydi. Adam ona para vererek bir paket cigara aldırması. Cigarayı getirdi. Adam da, yirmibeş kuruş uzattı, ona vermek istedi. O, birden elini havaya kaldırarak:

— Rüşvet yok! -dedi. Kaşlarını çatmış, suratını asmıştı:

— Rüşvet yok! Burada hiçkimseye para vermeyeceksin, anladın mı?...

Rüşvet üzerine kısır sözlüğünün yeterince epiy söylendi- Gözlüklü adamın yüzü kıpkırmızı oldu. yirrnibeş kuruşu tutan eli bir süre boşlukta kaldı, son-ra utanarak parayı cebine koydu.

Delikanlı bir saat sonra arkadaşlarının arasında daydı. Onlara anlatıyordu:

— Herif ikibuçuk Ura rüşvet vermeye kalkmaz jjiı? Elini ittim. Kendine gel, dedim. Biz rüşvet almayız dedim!

Bütün gün, bütün hafta bunu anlattı:

— İki buçuk lirayı uzatınca beynim attı. «Sok onu cebine!» dedim.

— İki buçuk lira arkadaş... Az para değil. Valla-ha almadım!

İki yıl sonra evindeydi. Babasına anlatıyordu:

— Bize ne rüşvetler vermeye kalktılar. Tövbe almadım. Herifin biri yirmibeş lirayı uzattı...

«Ben senin bildiğin adamlardan değilim!» dedim, ittim elini...

Üç dört yıl sonra kahvede arkadaşlarına söz arasında anlatırken olay, şu biçime girmişti:

— Bize ne rüşvetler vermek istediler. Şükür, harama el uzatmadım. Herifin biri, ikiyüzelli lirayı bir çırpıda saydı önüme. Dönüp bakmadım bile... Ne demek?...

Beş on yıl sonra evine gelen konuklara şöyle anlatıyordu:

— Yoksulluk ayıp değil, yeter ki insanda namus olsun. Bana bir tarihte adamın biri ikibinbeşyüz lira rüşvet vermek istedi. Paralan saydı, saydı, cebime soktu. Koca tomarı olduğu gibi çıkarıp suratına çarptım. İki binbeşyüz Ura efendi, bir düşün... Yemekle, saçmakla "bitmez. Velâkin tenezzül etmedim.

51

Onbeş, yirmi yıl sonra, kış geceleri oğullarına sık gençlik anılarını anlatırdı:

— Siz, babanızın fakirliğine ne bakıyorsun ^ gönlü zengin... Her işin başı doğruluk. Allah doğru, luktan ayırmasın... Bir tarihte herifin biri yirmibeşbij lira, evet tastamam yirmibeşbin Ura rüşvet sürdü önüme. Avuçladığım gibi paraları suratına çarptım Yirmibeşbin lira bu...

Köyü değil, kasabayı satın al! Adamın yedi göbek soyuna sopuna yeter... Almadım]

Yirmibeş, otuz yıl sonra, kahvede, yolda, akraJ balarına, arkadaşlarına, tanıdıklarına sıklıkla şöyle anlatıyordu:

— Herif, ikiyüzellibin lirayı saydı, dağ gibi parayı yığdı. Allah seni inandırırın, dönüp bakmadım.. Biz ne rüşvetler görmüşüz. Ama, Allaha şükür pan inağımızın ucunu değdirmedik!...

Yün çorabının yırtığından çıkan topuğunu uğuş-turarak, gözlerini süzer,

— Bu yaşa geldim, rüşvete el sürmedim... -derdi-İkiyüzellibin lira bu... Laf değil, ikiyüzellibin! Rakam hayâli bile ikiyüzellibinin üstüne çıkmadığı için, orada kaldı. Yıllarca anlata anlata kendisinin bile inandığı, hatta verilen bu büyük rüşveti almadığı için, içinden gizli bir pişmanlık da duyduğı bu olayı anlatırken, göğsü gerilir, sesi titrerdi:

— İkiyüzellibin lira bu efendi, ikiyüzellibin!...

52

GÖZÜM ISIRIYOR

Göz hafızam çok zayıf. Bir kere değil, üç-dört kere tanıştırıldığım insanları bile kolay kolay hatırlayamıyorum. Bu unutkanlık beni çok zaman utandırıyor.

Bir zamanlar birisiyle tanıştırmışlardı.

— Memnun oldum efendim! -diye adamın elini sıkarken, o,

— Bu dördüncü tanıştırmamız... -dedi. Bir utandım ki...

— Affedersiniz... -filan diye bişeyler mırıldandım.

Aradan bir zaman geçti. Bu adamla beni bir daha tanıştırdılar. Ama ben onun o adam olduğunu yine hatırlayamadığım için, gülümseyerek,

— Memnun oldum efendim! -derken, adam kaşlarını çatı:

— Bu beşinci... -dedi.

Kıpkırmızı oldum utancımdan. Bir daha yüzünü unutmayayım diye dikkatle baktım.

Gel zaman git zaman, yine o adamla beni tatij, tırdılar. Ama ben yine onun o adam olduğunu hatırlayamadığım için:

— Memnun oldum efendim! -diye elimi uzattı ^ Adam,

— Bu altıncı!... -diye bağırarak elimi itti. Artık onu iyice tanıdım. Her gördüğüm yerde hemen tanıyorum. Ama şimdi de o beni tanımazlıktan geliyor. Tam adamı tanıdım, adam da bana danldı Bu unutkanlık yüzünden, tramvayda, otobüste, yada yolda giderken yüzü gülen birini görsem, acaba bir yerden tanıyoruz da yine hatırlayamadımmidiyi ben de ona gülüyorum... Ben gülünce, adam daha çok gülüyor. Sonra birbirimize doğru yaklaşıyoruz, el sıkışıp hal hatır soruyoruz:

— Nasılsınız efendim ?

— Teşekkür ederim, siz nasılsınız? Adam yüzüme dikkatle bakıp:

— Affedersiniz, birdenbire hatırlayamadım, nereden tanıyoruz? -diye soruyor.

O zaman anlıyorum ki, adamı tanıdığım filan yok...

— Bilmem. Sizi tanıır gibi oldum da... Kaçtır böyle bozuldum.

İnsanları ancak her zaman görmeye alışık oldu-ğum dekor içinde tanıyabiliyorum. Diyelim, vapu biletçilerini tanırım ama, yalnız iskelede... İskelede başka yerde, biletçi elbisesinden başka bir elbiseyle görürsem «Yahu, ben bu adamı bir yerden tanıyorum ama nerden?...» diye düşünüp dururum. Yakın bı tanıdığım mı, komşumuz mu, okul arkadaşım m bitürlü çıkaramam.

54

Birgün vapurda, bir adam geldi, Karşıma oturdu, öölümsüyordu. Anladım ki, hatırlayamadığım bir tanıdık. Hatırlayamadığım belli olup da utanmayayım diye, atik davranıp uzandım, hemen elini sıktım. Adamla konuşmaya başladık. Bu kez hiç yanlışlık yoktu. Bu adamı kesinlikle tanıyordum, ama nerden ?! •• Bizim ordaki postanede memur mu, vapur bi-letçisi mi, yoksa bizim bakkal mı?... Her zamanki sahnesini, dekorunu gözümün önüne getirebilsem, tanıyacağım. On dakika kadar konuştuktan sonra,
— Affedersiniz, sizi tanıyorum. Gözüm ısıyor ama, nerden, çıkaramıyorum... -dedim.

Adam,

— Beni herkes tanır... -dedi-. Büyük postane önünden geçer misiniz?

Büyük postane der demez hatırladım. Oradan geçerken, her akşam bu adamı görürdüm.

Bağıra bağıra türlü şeyler satardı. Adam anlatmaya başladı:

— Beyefendi, ben kumu alır, böbreklerden kum döken ilâç diye satarım evvel Allah... Benim sermayem dilim. Bize ayrıca sermaye istemez. Birgün leke sabunu satarım, birgün jilet satarım, birgün haşerat öldüren toz satarım. Siz bana bakmayın... Bu zenaat Allah vergisi... Sermayesi yok, hammaddesi yok. Bendeniz, kirada oturduğumuz evin bahçesindeki toprakları, kutulara doldurdum, leke sabunu diye aylarca sattım. Sonra bahçede toprak kalmadı da alttan kil çıktı. Bu sefer kili biraz suyla karıştırıp tüplere doldurdum, yapıştırıcı madde diye sattım. Bendeniz halis deniz suyunu sırasında İngiliz tuzu diye, sırasında esans diye satarım. Evdeki sobamızın küllerini hiç ziyan etmem. Doldur kutulara, sat... Haşerat tozu diye, te-

55

mızıeme tozu diye, suni guore diye... Artık nasıl biçimine gelirse... İşsizlikten şikâyet eden vatandaşla-ra şaşıyorum. İş bilen, kılıç kuşananın, demişler. İşini bilene bu memlekette iş çok... Yeter ki insan iş çıkarmasını bilsin. İnsan dediğin taştan ekmeğini çıkarmalı. Meselâ bendeniz, şu vapurun süprüntülerin şimdi toplar, yine bu vapurun yolcularına, basura, ülsere, ekzemaya, mayasıla en birinci ilâç diye satarım... Çünkü efendim, mesele, konuşmakta... Vapur iskeleye yanaşıp da ayrılıncaya kadar adamı dinledim.

Bu olaydan birkaç yıl sonra bir tüccar arkadaşımın yazıhanesindeydim. Arkadaşım, beni birisiyle tanıştırdı.

Adam,

— Beyefendiyle eskiden tanışırız... -dedi. Evet, adamı tanıyordum ama nerden?... Semt karakolunun polisi sivil elbise mi giymişti? Yoksa hergün bindiğim banliyö treninde memur muydu?

— Sizi gözüm ısıyor... -dedim.

— Efendim, ben tüccarım... -dedi.

— Ne ticareti yaparsınız?

— İhracat...

Tanıdığım ihracatçı hiç yoktu.

— Ne ihraç ediyorsunuz?

— Ne olursa... Kepek ihraç ederiz, üzüm ihraç ederiz, fındık ihraç ederiz... Kim ne isterse, onu ihraç ederiz.

— Çalışma alanınız geniş...

— Yooo... Benim işim, taş, çakıl, toprak, kum üzerine. Bendeniz, dört kilo kepeği, dört bin ton kepek olarak ihraç etmişimdir. Nasıl mı? Gayet basit...

56

Şuradan buradan talaş, kırpıntı kâğıt bulur, çuvallara doldurur, üstüne de biraz kepek serpiştirir, gönderirim. Bendeniz, fındık diye bin çuval küçük çakıl ihraç etmişimdir. Tabii bir miktar fındık da kullandık... gir tarihte, sekizyüz ton fasulye diye, toprak ihraç ettim- Hani memlekette erozyon yüzünden toprak kalmıyor diyorlar ya, doğru değil... Yağmurların sürüklediği topraktan ne çıkar... Asıl, memlekette toprak kalmaması, son zamanlarda ihracatımızın artmasındandır. Hatta bu gidişle memlekette taş bile kalmaz sanırım. Çünkü bu

ihracat sayesinde taş, toprak eksiliyor ve günden güne memleketin seviyesi iniyor. Bir zaman sonra dağ bayır kalmayacak, memleket dümdüz olacak... Tabii bir kere ihracat yaptığımız yere bir daha birşey gönderemiyoruz, yani almıyorlar. Ama birer kere göndermek bize yetiyor. Mesele işini bilmekte... Beyefendi, bu memlekette çok iş var...

Anlattıkları bana şaka gibi geldi. O gittikten sonra arkadaşım sordum,

— Doğru... -dedi-. Bu adam söndürülmüş badana kirecini krem, toz kireci de pudra diye sattı. Bu ihracatçıyı tanımıştım. Vaktiyle, Büyük Postane önünde satıcılık yapan adamdı. İşi ilerletip ihracatçı olmuştu.

Aradan yine epiy zaman geçti. Bir avukat arkadaşımın yazıhanesinde birisiyle tanıştırıldık.

Adam,

— Sizinle daha önceden tanışırız... -dedi.

— Benim de sizi gözüm ısırıyor... -dedim. Ama adamı nerden tanıdığımı bitürlü çıkaramadım.

Adam,

— Efendim, şimdi politika ile uğraşıyoruz... -de-

57

di-. Hürriyet mücadelesine atıldık... Halk... Demolj rasi... Hürriyet ve memleketin kalkınması... \ mühim... Bizim partimiz...

Adamı tanımıştım. Eski ayak satıcısı, daha sonra ki ihracatçı, şimdi de politikacı olmuştu.

Yumruğunu masaya vurarak:

— Biz memlekette... -diye bağırırken sözünü tim:

— Evet, evet, sizi şimdi tanıdım... Artık hiç unut.1 mam.

FUR, FUR, FUR!...

Sesi incecik, gövdesi ufacak, boyu kısacık... Çirkin de üstelik. Gel gör, sevimli adam! Güler yüzlü de ondan olacak. Gülerken, fermuar çözülür gibi incecik dudakları kulak diplerine kadar açılınca pırıl pırıl dişleri görünür.

Furfur Recep'in nasıl olup da adam öldürdüğüne şaşardım.

Buncağızın öldüreceği adam, sinek gibi bişey olmalı.

İdam altında yatanlarla senli benli konuşulmaz. Onlar fermanlı... Öyle ya, adam nasıl olsa idam edilecek. Ölüm ölüm bir ölüm, idam üstüne idam edecek değiller ya... Recep de idam cezası altında yatarken, pek öyle yanına sokulan olmazdı. Ne zaman ki idamdan kurtuldu, cezası yirmidört yıl hapse döndü, işte o zaman koğuştakiler ona adıyla seslenip Furfur Recep demeye, onunla şakalaşmaya başladılar. Şakaya dayanıklıydı ama, hapisane şakası da dayanılır gibi değildir ki...

59

Alayı uzatanları kovalar, kovalar, sonra Hint horozu gibi atlar üzerine, vurmaya başlar. O böyle birine vurmaya başladı mı, bütün mahkûmlar toplanır, hep bir ağızdan bağırırlar:

— Fur, fur!... Fur yavrum fur!... Fur ha fur!...

Recep'in vurmasından ne çıkar... Bütün vücudu tek yumruk olup da vursa yine hiç... Onu kızdırmak için alay edenler, hapisanenin orta bahçesinde bu cümbüşü yaratmak için yalancıkdan kaçır, sonra da sözde yakalanmış, ondan dayak yemiş olurlar. Recep vurur, vurur, sonunda yorulur zavallı, ter içinde kalır. Bakar ki, önünde iki büküm kapanmış olan adama yumruklarının hiç etkisi yok, kalabalığa döner, incecik dudaklarını kâğıt yırtılmış gibi açarak apak, pırıl pırıl dişlerini göstererek güler:

— Hıhıhı!...

Ortalığı bir kahkahadır kaplar. Önünde sırtını kamburlaştırıp dayak yiyen de, Recep'i iki kolu arasına alıp kapar, ya kucığına, ya omzuna alır, ya başına oturtur, bahçede dolaştırmaya başlar.

Recep'e neden Furfur lakabının takıldığını kendisi şöyle anlatır:

— Siz beni böyle mi görürsünüz... Hi hi!... Bir avrat yüzünden bu hale geldik işte...

Bir köyün bir ağasının oğluymuş. Kendi dediğine göre, eskiden çam yarması gibi iriyarımış.

— Ulan Furfur Recep atma, çam yarması gibi herif, böyle fil kuyruğu kadar kalır mı?

— Kalır... O karıya düşen daha da beter olur. Allahtan cinayet işledim de elinden kurtuldum. Yoksa beni küçülte küçülte hap edip yutacaktı. Allah düşmanımı böyle obur avrat eline düşürmesin...

60

- Dediğine göre, bir zamanlar Furfur Recep gibi uzun adam, bu hapisanede bile yokmuş.

— Cami kapısından girerken, başımı eğerek girerdim... -diyor.

Hesaba göre demek boyu, iki metreyi aşkınmış... ağırlığı da, iki başpehlivan ağırlığı...

— iki kişi kollarını çevreler de belimi dolayamazlardı... Koca öküz yokuşa vurup da kağnıyı çekemez-se, ya Allah der boyunduruğa bir girer, bir solukta kağnıyı da, öküzü de çeker çıkarırdım. Camuş batağa batmış, debelendikçe batıyor. Köye koşular, aman Recep!...

Vardım batağa... Koca camuşu kuyruğundan kapmamla, çektim çıkardım, attım öte yana...

Furfur Recep işte böyle bir yiğitmiş. Bir oturuşta, koca kuzuyu yer, bir desti ayranı içer, üstüne daha da var mı dermiş.

Köyün kızları, hep ardında dolanırlar, gözünün içine bakarlarmış. Zengin dersen zengin, yiğit dersen yiğit-

— Köyde -diyor-, Durdu karı derler, bir karı var. Bu Durdu Karıya 'Herif Bitiren' adını takmışlar. Bu karıda her ne illet varsa, buna hiçbir erkek güç yetiremiyor. Karının bir merakı da yaşlı ve zengin adamda. Bilirim, çocukluğumda, cıscıbil gezen, deli bozuk bir kan idi. Nasıl ettiyse, köyün imamını kandırdı, evlendi onunla, ayına kalmadan herifi verdi toprağa! İmamdan ev kaldı, birkaç parça tarla kaldı, birkaç baş mal kaldı. Yahu karıya bak sen, kocasının cenazesi kalkarken, gözü başka heriflerde... Kocasının cenazesine gelen birini gözüne kestirecek de herifin işini bitirecek. Ve de öyle oldu. İmamın cenazesine gelen, iki karılı, beş çocuklu, on yedi torunlu köyümüzün

61

muhtarını, daha o gün ayartıp, karılarından ayırtmadı mı! Muhtarla evlendi. Çınar gibi koca muhtarı biriki ayda eritti, mezara gönderdi. Muhtardan dünya kadar mal karıya miras kaldı. Muhtarın cenazesi kalkıyor. Durdu karının gözleri fıldır fıldır dönmüş ki, yakında öldüreceği herif ayartabilir mi? Ne dersin, buldu be, buldu namussuz karı... Cebbar Ağa'yı baştan çıkarttı, kısa varmadan da Cebbar Ağa'nın işini bitirip, defterini dürdü. Cebbar Ağa, babamın can birlik yoldaşı... İçerde cenazenin suyu ısınırken Durdu karı babama sokulmaz mı?... Ulan bizim koca adamın eceli mi geldi yoksa... Vallaha birader, bu Durdu, karı değil Azrail... Baktım bizim koca adam elden gidiyor, vardım babamın yanına,

— Tövbe olsun, bana bu karıyı vurdurursun baba, ayağını denk at!... -dedim.

Koştum Durdu karıya:

— Ulan seni kevgire çeviririm namussuz, koca adamın yakasını bırak!

Yahu, karı, herifleri öldüre öldüre, köyün tapusunu üstüne geçirtip, birbaşına köyü çiftliği yapıp üstüne oturacak...

Ne dersin, karıyla baş edemedik de babamı geceleri gizliden evine almaya başladı. Nikâh olmasın da, varsın bizim ihtiyarın gönlü hoş olsun... Nikâh kıyı-lırsa, Durdu karı babamı da öldürüp mirasına konacak.

Durdu karının zoru, ille de nikâh...

— Ulan, evlenirseniz, ikinizin de kucak kucağa leşinizi sererim... -diye bunlara haber ilettim.

Çok şükür, nikâh kıyılmadan babam rahmetlik

62

ıdu Babamdan Durdu karıya bir zırnık kalmadı.

Hemşeriler,

— Ulan Recep, değil mi ki babanla nikâhlan-asına engel oldun, bu da bizim bildiğimiz Durdu varı ise> bunu senin yanına koymaz!... -dediler.

Öyle de oldu. Karı bana can düşmanı kesildi.

Birgün meşelikten gelmişim, dört eşek yükü odun kesmişim. Yorgunum... Yatağa ölü gibi düştüm. Uyku arası baktım, elimde, avucumda yumuşak yumuşak, sıcak sıcak... Tövbe!... Ulan hayallendim mi nedir, şeytan mı kandırıyor yoksa... demeye kalmadı, yüzümde, dalaha gelmiş kösnük inek soluması duydum.

— Ulan o ne?...

Bir de baktım, ne görsem, Durdu kan üstüme abanmış mırıl mırıl mırıldanıyor:

— Yiğitim... Recebim... Koçum... Aslanım!...

— Var öte namussuz!...

Yahu Durdu karı, yorgunluğuma getirip gece koynuma girmemiş mi... Belime dolandı ki, parmakları mengene demiri olmuş, sökmenin olası yok... Yahu, batağa girmiş camuşu kuyruğundan çekip çıkaran ben değil miyim... Bizim yiğitliğimiz döşekteyken Durdu karıya hiç sökmüyor. Biz döşek içinde saba-hacak mecelleştik, tepindik. Şafak sökerken, gayri dermanım tükendi, Durdu karıya teslim oldum. Bir de baktım ki sabahleyin, döşegi, yorganı paralamışız.

Devrisi gün,

— Ben bu Durdu karı ile evleneceğim... -dedim. Hemşeriler, yaşlılar, büyükler, akrabalar,

— Olmaz! -dediler-. Ulan senin anan yerinde "arıl...

63

— Kimin yerinde olursa olsun, karı bu ilmin us, tası...

— Ulan o karı seni öldürür.

— Neyi öldürür... Ulan biz bir karıya, kocakarı, ya he mi?...

Biz efendim, göğdemize, gençliğimize güvendi^ Söz dinlemeyip, Durdu ile evlendik...

Vay babasının canına... Bre efendi, bu Durdu karı, karı değil, bir dişi canavar ki zaptolunur

cinsinden değil... Bir ay dolmadan ben pes ettim. Benim cınat göğdem, bitli akasyaya döndü.

Boynum çöp oldu Bileklerim kibrit çöpü... Karı beni günden güne kü-çültüyor, hem de nasıl bir küçülme... Günde beş-on okka eriyorum. Göz göre ufalanıyorum yahu...

Namussuzun dili de durmaz:

— Hıh... Sen de kendini er kişi mi belledin!.. Ağınma gidiyor efendi. Biz buna erkekliğimizi ispat için, kanımızı canımızı versek de yaranamadık.

— Hıh!... Şu miskine bak hele!... Ulan sen de kendini erkek mi bildin!...

Ulan bu erkeklik başka nasıl olur?

— Hıh... Ben senin gibi erkekleri, şalvarımın içinden çıkarırım...

Vay dinsiz, imansız!... Yahu karının ağzında di kalmamış, ama işi bitmemiş.

Ben eriyeye ısıtmalı çocuğa döndüm. Nerd kağnyı bataktan çeken, yokuştan çıkaran ben? Y kuştı koşmak değil, düzde gidemez oldum.

Arkadaşlar,

— Recep, sen bu karıyı boşa! -diye tutturdular

— Neye?...

64

^__boşa Karaeş... öü Karı, sana boynuz taktırıyor,

bu karı dışarıdan otluyor... Bu karı...

— Ulan, o nasıl söz?...

Arkadaşlarla darlaştık... Ama içime bir kurt düştü, iyice işkillendim. Bir sabah evden çıkarken,

— Ben meşeliğe gidiyorum, odun keseceğim... Akşama gelirim...-dedim.

Nerde benim kolumda ağaç kesmeye güc, nacak tutacak gibi değilim.

Evin arkasından dolandım, ahıra kapandım... Az sonra bizim üstteki odadan kötü sesler

duymaz mıyım!... Ulan Recep, yürü... Varmamla kapıyı tekmeledim. Bir de ne görsem...

Tuuu!... Benim Durdu kan bir herifle altalta üstüste... İçeri girmemle herif kalktı, üstüme

yürüdü. Bende derman yok ki birader... Ayakta duracak gibi değilim. Herif vuruyor da vuruyor.

— Aman ağam... Aman gözüm... Aman!... Herif halime acıyıp beni boşlayacak ama, Durdu

namussuzu, iki elini beline dayayıp eğilmiş, zanpara-sına gayret veriyor:

— Fur! Fur... Fur aslanım fur!... Ne öper ne öptürür!... Fur!... Ne öper, ne öptürür, fur!...

Ulan alçak, öpecek derman mı bıraktın bizde?... Herif beni çekiyor. Acıyıp bırakacak ya, karı iki yumruğunu birbirine vurarak bağırıyor:

— Fur, fur!... Fur yiğitim fur!... Ne öper, ne öptürür... Fur!...

Ulan, toprak gözünü doyursun!... Karı bizim

göğdemizi kuşa çevirmiş de daha gözü doymamış...

Yumruklarını birbirine vurarak, zanparasına,

— Fur, fur!... Ne öper, ne öptürür, fur!... -diyor.

65

Karı gayret verdikçe, zanpara da erkekliğine ye. dirip beni bırakamıyor. Herif beni, boş saman çuvalı gibi, yerden yere, duvardan duvara çalıyor.

Baktım, olacağı yok... «Ya Allah, destur!» de-yip, bıçağa davrandım. Bende bıçağı tutacak

derman kalmamış. Allahtan, herif kendiliğinden gelip elim-deki bıçağa dayandı, karnını soktu.

Karnını bıçağa sokmasıyla, barsakları ayaklarına dolandı.

İşte benim cinayetim bu!... Biz dama düştük, Dur. du karı da nikâhlımız olduğundan, babadan

kalma mallarımızın üstüne oturdu... Ben yirmidört yıl ceza yiyyince, benden boşandı. Şimdi duyduğum ki...

Recep derdini anlatır, koğuştakiler,

— Fur, fur!... Furfur Recep!... -diye bağırırlar, Recep kendisiyle alay edenlerin arkalarına düşer,

onları kovalar. Kaçanlardan biri sözde yakalanır o-na!... Recep basar yumruğu, tekmeyle. Arkadaşları toplanıp bağırlarlar:

— Fur, fur!... Ne öper, ne öptürür!... Fur yiği-tim, fur aslanım, fur koçum fur!...

66

DÜNYA DERDİ

Babalık, kocalık, ev işleri, geçim derdi, sorum, şu, bu, aklınıza gelen gelmeyen bütün bağlarınızdan, yalnız bir akşamcık kopuverin. Böylece, başkalarının olmaktan kurtulup, kendikendinizin olun.

Ben denedim, size de salık veririm. İsterseniz, bir de birlikte deneyelim. Pencere camına çarpan yağmur damlaları bu gece sizi sokağa çağırıyor. Hemen giyinin, dertlerinizin, sıkıntılarınızın üstüne kapıyı örtüp, kendinizi sokağın karanlığına bırakın.

Bu yağmurlu gecelerin yalnızlığını severim. Biliyorum, sizin de bir içli yalnızlığınız var. Kendinizi birbirimizle bölüşürsek, yalnızlığımızdan kurtuluruz.

Gece yağmurunda parlayan asfalt caddeye çıkınca, sokak lambasının yağmuru ip ip gösteren ışık hortumu altında beni göreceksiniz.

— Merhaba Nuri Bey...

Adınız Nuri olmayabilir. Hiç önemi yok bunun. Sakın beni bozmayın.

67

— Acaba nereden tanışıyoruz Beyefendi 7-diye soğuk sorular yöneltmeyin bana.

Birbirimizin kim olduğunu ille de bilmemiz ge. rekli değil ya... İkimiz de dertlerimizden bunalmış^ I kendimizi sokağa atmışız. Siz de bana, Şükrü, Ahmet, I yada Hasan diyebilirsiniz.

— Merhaba Hasan Bey! Nasılsınız?...

— Teşekkür ederim Nuri Bey...

Niçin daha özden olmuyoruz? Beyli, bayii ko-I nuşmayalım aramızda.

— Nereye böyle Nuri?

— Evde sıkıldım, kendimi dışarı attım. Ya sen I nereye Hasan?

— Bilmem... Ev derdinden bunaldım da... Konuşa konuşa yürüyoruz. Büyük caddeye

çıkıktık. Otomobillerin arkalarındaki kırmızı lambaların ışıkları ıslak asfaltta titreşip uzayarak yansıyor. Sağlı sollu neon ışıkları yüzümüze parça parça serin renkler serpiyor; bir sarıya bulanıyoruz, bir pembeye beleniyoruz.

Yan sokaklardan birine sapıyoruz, sonra soldaki ara sokağa kıvrılıyoruz, kapkaranlık bir sokak... Yağmur da hızlandı.

Soldan bir kapı açılıyor. Kapının açılmasıylej ıslak karanlığa koyu gri, ışıklı, sıcak buğulu bir dumanı fışkırıyor. Bir adam çıkıyor kapıdan sallanarak... Öksürüyor, tükürüyor, sonra duvarın dibine işi-1

yor.

O adamın çıktığı kapıdan biz giriyoruz. Anason kokusu, şarap kokusu, ispirto kokusu, balık kokusu, ter kokusu, soğan kokusu, pipo cigara dumanı birbirine karışmış.

— — Çoktan beri böyle bir yere gelmek isterdim

Nuri-

— Ben de... İnsan aradabir, yabancı yerde, dertlerini unutmalı. Rakı mı içeceğiz?

— Sen bilirsın...

Buradakileri tanımazsın. Ben de tanımam ama, beşinci kadehi yuvarladıktan sonra onları tanımaya başlarım. Şu lâcivert elbiseli, kır saçlı adam var ya... Sağ dirseğini tezgâha dayamış da yanındaki şişman, kırmızı yüzlü adamla konuşuyor. İşte o, bir ecza laboratuvarında çalışır. Kazancı, eh, yerinde sayılır. Ama adamın derdi büyük. Karısından kuşkuluyor. Kuşkudan da öte... Yirmi üç yıllık karısının, son günlerde baştan çıktığını biliyor. İstese karısını suçüstü yakalatabilir. Ama gelinlik yaşta kızı var. Kıza yazık olacak. «Falanca karının kızı» diyecekler. Kırk iki yaşından sonra karısı. azdı. Adamınki anlatılır dert değil... Dertini unutmak için de buraya gelmiş.

Şu üç kişiden, yumruğunu masaya vura vura konuşan adam, bir balıkçıdır. İlk karısı iki çocuğunu evde yüzüstü bırakıp kaçınca, balıkçı da ikinci kez evlenmek zorunda kaldı. İkinci karısı hain bir üvey ana oldu. Her akşam çocuklardan yakınır durur. Balıkçı da kadını memnun etmek için çocukları azarlar, döver. Çocuklar ağlayınca da pişmanlık duyar, bu kez karısına bağırlar. O zaman da kaynanası feryadı basar, düşer bayılır. Her gece böyle... Balıkçı bu derdi çekmemek için buraya gelmiş.

Yakası yağlı pardösüsüyle oturan, küçük bir dükkânda kunduracılık yapar. Bonosunu ödeyemedi, dikiş makinesi yarın haczedilecek.

68

69

Kırmızı yüzlü, burnunun ucu morarmış ^ maliye tahsil şubesinde memurdur. Rüşvet de alıyor, yine de evini geçindiremiyor. Yirmialtı yaşma geldiği halde evlenemeyen kızı, giyim kuşam ister. Karısı söylenir, kızı söylenir. Oğlu da okulu bıraktı, bece. remedi...

Cavlak kafalı adamın, sinirli, geçimsiz bir karısı var. Ondört yıldır çocukları da olmadı. Adam dertlerini unutmak için buraya gelir.

Gözlüklü adam emeklidir, tki kızından biri... neyse... asıl derdi, üst kattakilerden; dört tane yaramaz çocukları var, tepesinde tepinir dururlar. Da-yanılır gibi değil...

Meşin kasketli adam, ayın ortası oldu, evin kirasını veremedi. Odun da alamadı, sobası yanmıyor.

Şuradaki şofördür, trafik memuru bugün elli lira ceza yazdı. Ehliyetini de aldılar.

Hepsi dertli işte. Dertlerini unutmak için buraya gelmişler.

İstersen, dertlerinden kurtulmak için kendilerini evlerinden dışarı atan bu adamların, şimdi burada neler konuştuklarına kulak verelim.

Çocuğu olmayan adamla karısının kırkiki yaşından sonra ihanetini bilen adam, Marilyn Monroe'nun derdine düşmüşler:

— Ben Marilyn Monroe'ya daha çok acıdım.

— Hiç de değil... Karının dördüncü kocası birader.

— Olsun. Öyle karıya helâl, dört koca bile az...

— Ben kocasını haklı buldum. Herif bir kere profesörmüş. İngilizceyi yutmuş, anadili gibi biliyormuş.

70

^ -Çocuğu olmuyor yanı... ingilizce bilince ne lâzım gelir?

— Herif çocuk istemiyor. Zorla mı?... Çocuğu olmayan adam değil, karısı...

— Yoo... Sen yanılıyorsun. Marilyn'in çocuğu olmaz mı be?... Öyle kadının nasıl çocuğu olmaz... Vallahi isterse beşer beşer doğurur. Ama o erkek nerede?...

— Hayır, kadının çocuğu olmuyor.

— Yahu, senin yanılsın var, çocuğu olmayan Şahın eski karısı. Sen Şahın karısıyla, Marilyn'in kocasını birbirine karıştırdın... Ben kadına acıyorum.

— Kadına boşver. Asıl acınacak olan herif... Hem para cezası veren, hem ehliyeti alınan şoförle kadın berberi kalfası öyle-dertliler ki... Kulak verelim, bakalım, neler konuşuyorlar:

— Çesman aşılmayacaktı kardeşim... Öyle adam asılmaz.

— Asmadılar ki...

— Ne yaptılar ya?...

— Elektrik sandalyesine oturtular.

— Daha iyi söyledin ya...

— Yahu, herif gangster...

— Onu bunu bilmem... Hırslımdan ağladım vallahi. Gözümü uyku tutmadı.

Emekli ile geçim sıkıntısı çeken rüşvetçi maliye memuru, Hindistan'ın derdine düşmüşler:

— Şimdi yani Hindistan'ın bu yaptığı doğru mu?

— Doğru tabîî. Evvelâ zatıâliniz, Hindistan'ın siyasî vaziyetini biliyor musunuz? Bilmeden konuşmayın rica ederim. Müsaade ederseniz izah edeyim.

71

Hindistan'da dört fikir cereyanı var: İdealistler, natiralistler, nötralistler ve militaristler...

— Demek orada...

— Bu nötralistler diyor ki, biz diyor...

— Ama Keşmir meselesinde...

— Keşmir meselesi başka, o ayrı... Başka bir konuşmaya kulak verelim:

— Ben Şahın yerinde olsam, cumhuriyeti hemen ilân ederim. Bak o zaman gör, ömrünün sonuna kadar cumhurbaşkanı kalır.

— Erkek çocuğu olmadan söyleyen doğru... Ama şimdi adamın çocuğu oldu. Şah, çocuğunun l istikbalini düşünüyor...

— Yoo... Birader, artık şahlık, padişahlık, krallık mırallık kalmadı dünyada... Madem çocuğunun istikbalini düşünüyor, öyleyse o da, «Oğlumu da benden sonra reisicumhur yaparsanız, ben de cumhuriyet ilân ederim» diye şart koşsun...

— Olmaz ki kardeşim... Çocuğun ilerde nasıl bir çocuk olacağı şimdiden kestirilmez ki... Belki, Allah göstermesin çocuk, bir de bakmışsın meselâ...

Şunların derdi de Çin'deki kalabalık:

— Yediyüz milyon Çinli birader. Müthiş açlık var. Bu kadar insana ekmek değil, hava bile yetmez. Günde bir kere derelerden su içseler, dereler kuruyor-muş...

— Vah vah vah... Yazık...

— Amerika yardım ediyor yoksa... etmese...

— İnsanlık vazifesi tabîi...

— Yok yahu, ne insanlığı?... Bu Çinlilere sarıl tehlike diyorlar ya... Bunlar Avrupa'ya yürüse de, Avrupalıların suratlarına tu tuu, diye birer kere l

72

tükürseler, tükürükle boğarlar Avrupalıları. Anladın jji? Yedi yüz milyon...

— Vay anasını... Kanun çıkartıp evlenmelerini yasak etmeli.

Şunlar da dünya politikasına düşmüşler:

— Zirve toplantısında çok yanlış yaptılar. Bizim taraf işi daha sert tutsaydı meselâ...

—! Sertlik sökmüyor...

— Sökmez mi ? Sertlik daima söker.

— Sertlik sökmüyor, sökölüyor... Çünkü dolar, günden güne düşüyor. Dolar düşünce, sen istediğin kadar sert ol. Anladın mı? Hani herife adın ne demişler de, Mülâyim demiş. Sert olsan ne halt edersin, demişler... İşte o hesap...

— İngiltere'yi grevler bitirdi... Yoksa İngiltere...

— Efendim De Gaul haklı... Neden haklı?... Çünkü...

— De Gaul hiç bir zaman haklı olamaz. Çünkü Cezayirliler Müslüman...

— Rica ederim, din işi ayrı, dünya işi ayrı, ticaret ayrı, turizm ayrı, arkadaşlık başka, vazife başka, değil mi ya...

— Orası öyle. Velâkin bu Cezayir ne istiyor Fransa'dan ?

— Fransa Cezayir'e «Sen benimsin!» diyor. Cezayir de, «mademki seninim, öyleyse bana atom bombası ver» diyor.

— Versin...

— Veremez. Çünkü kendisinde yok.

— Amerika'dan alıp versin.

— 'Nasıl versin birader, Cezayirliler atom bombasını aldılar mı, Fransa'nın tepesine atacaklar.

73

1

— Peki, ne olacak ?

— Orasını Allah bilir...

— Dört büyükler hele bir toplansın...

Şu masada oturanlar da, Amerika'nın derdine düşmüşler:

— Malûm ya, Amerika'da iki parti olduğundan...

— Amma yaptınız, koca Amerika'da iki parti olur mu?

— Ya kaç parti olur?

— Ne bileyim ben? Bizde bile iki parti az geldi de hükümet «Üçüncü parti kurulsun!» diye emir çıkardı. Amerika kaç milyon?

— Büyük memleket, herhalde dört-beşyüz mil-yon vardır.

— Gördün mü ? Dört yüz milyon iki partiyle olur mu? En azından yirmi parti vardır. Amerika bolluk bir yer kardeşim. Adam başına iki otomobil düşüyormuş.

— Senin aklında bir kere yanlış kalmış. Otomobil başına iki adam düşüyor...

Gelelim kendi derdimize...

— Nuri kardeşim, neden konuşmuyorsun ?

— Şu dünyanın halini düşünüyorum da... Bak birader, Almanya'yı ikiye ayırdılar. Bu doğru mu yani?... Düşünüyorum düşünüyorum da deli olacağım geliyor.

— Benim görüşüme göre Almanya meselesinde...

— Sizin görüşünüz yanlış... Çünkü...
— Müsaade ederseniz... —Efendim Almanya...
— Hayır... Önce şu var ki, Almanya'nın...

74

— Saatiniz kaç Hasan Bey ?
— Oooo... Bire geliyor... Amma dalmışsınız muhabbete...
— Neredeyse sabah olacaktı... Çıkalım mı?...
— Çıkalım...

Nasıl, birazcık dertlerinizi unuttunuz mu?

Sıkıldığınız, bunaldığınız herhangi bir gece, sizi bir elektrik direğinin dibinde, bir durakta, bir kahvede, bir iskelede bekliyorum. Bunalmış bir zamanımda siz de beni bekleyin. Bir garda, bir vitrin önünde, bir rıhtımda sizi arayacağım. Sizi öyle gereksiniyorum ki, sizin beni gereksindiğiniz kadar...

75

NAPOLYONLARDAN BİRİ

Yanaşık düzen taliminden bıktık usandık. Ağustos güneşi tepemizde, sabahtan akşama kadar «yat, kalk, çök, sağa çark, sola çark, marş!...»

Bıkmamız talimden değil, yanaşık düzenden. Askerî liseyi bitirmiş altmış delikanlıyız.

Altmışımız da birer Napolyon... İçlerinde en yavaş, en sünepesi ben olmalıyım. Kendimi anlatayım, siz öbürlerini ölçüştürün.

Lisede, dünya haritasını önüme koyardım. Elime kırmızı kalemi alırdım. Bir kırmızı ok sağa yukarı çekerdim. Bir ok da sola yukarı çekerdim. Bu oklar nedir, biliyor musunuz? Efendim, bu oklar, benim komutanı olacağım birliklerin yürüyüş kolu. Bir ok aşağı, bir ok yukarı, bir o yana, bir bu yana... Aaa, dünya haritası bitiverir. Bir canım sıkılır. Haydi yeniden. Daha büyük bir harita alırım önüme. Fizik öğretmeni Reşit Süreyya, karatahtaya Stern'in molekül hızını nasıl ölçtüğünü çizerek anlatadursun;

76

uen kırmızı kalemi haritanın üstüne koyup bir ok çizdim mi, okun geçtiği yerler, hep bizim olur. Dağ, bayı"" deniz, nehir dinlemem. Hemen en yüksek dağın tepesine bir bayrak dikiveririm. İranı, Turanı, prengistanı, Afrikayı, mafrikayı, Amerikayı, kırmızı okları çeker çeker, zaptederim.

Atalarımız Viyana kapılarına dayanmış da ileri gidememiş, öyle mi? Çek oradan yukarı bir ok... Ta kutuplara dayanırım. Kuzey kutbundan dolanır, Güney kutbuna inerim. Nehirmiş, denizmiş, ok-yanusmuş, benim oklarımdan önünde duramaz.

Okları çize çize Napolyonlaşırım. Sağ elimi, tıpkı Napolyon pozunda, ceketimin ön düğmeleri arasından göğsüme sokar, gözlerimi süzer, karatahtada fizik anlatan Reşit Süreyya'ya şöyle bir bakarım.

Eee, biz böyle yetişmişiz. Ben böyle olursam, ö-bürleri nasıl olur, düşünün artık...

Şimdi ele avuca sığmaz bu altmış delikanlının sabahtan akşama kadar «yat, kalk, çök, sağa dön!» diye yanaşık düzen talimi yaptıklarını gözünüzün önüne getirirseniz, nasıl sıkıldığınızı belki anlarsınız. Napolyon'a «yat, kalk, çök!» demek ne ise, bize de o... Biz ki, canımız sıkıldıkça kırmızı oklarla harita üstünde dünyayı en az günde üç kez fethetmiş Napolyonlarız. Hemen buracıkta, birkaç gün içinde askerlik ilmini, fennini bir tamam bitirip ondan sonra yürüyeceğiz. Nereye? Nereye olursa... En yakın yer, İspanya geliyor.

Şiltelerde tepindiğimiz, kapıları tekmelediğimiz, duvarları yumrukladığımız yaşlar... Ben çok duvar yumruklamışımdır. İsterdim ki, duvara yumruğu

77

atınca, duvar bir kaba kâğıt gibi cart aıye yıınsın yumruğum duvarın öbür yanına geçsin.

İçimizde en ateşlisi, Şinasi... Biz bir Napolyon. sak, Şinasi, on Cengiz, on Attilâ, on Sezar...

Hatta, bu kadarı bile ona az gelir, geriye de birazcık kalır...

Başımıza bir de yedek subay asteğmen vermişler, nazik mi nazik... «Yat!...» diye komut verecek yerde, hani nerdeyse,

— Lütfen yatar mısınız efendiler... -diyecek. «Kalk!» komutu yerine de,

— Zahmet olacak ama, rica ederim biraz kalkınız! -diyecek.

Asteğmen nezaketten dökülüyor, kırım kırım kırılıyor. Şinasi bozuluyor asteğmene.

Asteğmenin dediği de anlaşılmaz, rüyada sayıklar gibi konuşur, ağzını açınca, konuşacak mı, esneyecek mi, belli olmaz. Askerlik bu, sertlik ister, kesinlik ister, keskinlik ister. Onda hiç biri yok.

Her sabah erkenden kalkıp kuşanıyoruz. Kuşandık mı, onca delikanlının en biçimsizi ben oluyorum. Çünkü vücudumda bir karış boş yer kalmıyor. Her yerim kayışlarla, kemerlerle donanıyor. Bu askerlik de boylu poslu adamın işi. Bende matra bir yana kayar, ekmek torbası maltız keçisi torbası gibi sarkar, kasatura üçüncü ayak gibi bacaklarıma dolanır, sırtımda arka çantası çarpılır, kütüklük kaykılır, tüfek sol omzumu çökertir. Bütün bunlar azmış gibi, istihkâm olduğumuzdan sırtımızda ayrıca portatif kürek, kazma da var. Bütün bunların üstüne harita çantasıyla dürbünü de taktım mı, hepsi birbirine karışıyor, ben arada kayboluyorum.

Şinasi'ye bakıyorum, uzun boylu olduğundan,

•'stündekilerin nepsı yerli yerinde duruyor. Hem de na bu takım taklavat ayrı bir heybet veriyor.

Sabah erkenden kuşanıp, alana diziliyoruz. Asteğmen geliyor:

— Merhaba arkadaşlar!

Zavallı asteğmen, sanki bir asker birliğine değil de kahveden içeri girmiş gibi ordakilere, merhaba, diyor. Şinasi, asteğmeni kendine getirsin diye hepimizden coşkun, sert haykırıyor:

— Sağöool!...

Şinasi'nin gürlemesinden ürküp azıcık sıçrayan asteğmen soruyor:

— Nasılsınız?

Onun bu yumuşak sorusuna,

— Sağol! -diye bağırarak değil de, içimden-: «Valla iyilik sağlık... Eh işte... Yuvarlanıp gidiyoruz işte... İyi diyelim de iyi olalım... Sizi sormalı...» -demek geliyor.

Hani bir sabah böyle de diyeceğim ama, asteğmenden değil, bizim Şinasi'den korkuyorum.

Şinasi, saçından tırnağına dek asker. Hiç şakası yok. Başka zamanlarda çok şakacı, çok alaycı arkadaş. Ama bikez kuşanıp, arka çantasını sırtına, tüfeği omzuna vurdu mu, kasatura ile ekmek torbasını da beline taktı mı, bunun üstüne Allah tarafından bir askerlik, bir sertlik geliyor, olur şey değil... Suratından düşen bin parça. Artık onunla konuşulmaz. Napolyon var ya Napolyon, işte o Napolyon, bunun yanında emireri bile olamaz. Sıraya, girmeden önce, gözlerini süzüp ufka bir bakıyor, hani «Nerede düşman var, gösterin" şunu çiğ çiğ yiyeyim!...» der gibi dolaylara bakmıyor, karşı dağlan, ovaları gözetliyor.

78

79

Asteğmen o ölgün sesiyle Komut veriyor:

— Kıtaaa... .

Ben bile kızıyorum asteğmene. Öldün mü at. kadaş?... Canlan be!... Komutan «Kıta!...» dedi mi, sesi kışla duvarlarında yankılanıp yer gök in. Ileyecek. Biz bunu böyle biliriz.

— Kıt'aaa!...

Şinasi, iki topuğunu rap diye birbirine vurup toplanıyor. Onun topuk sesinden asteğmen ürkmüş gibi birden haykırıyor:

— Marş!...

Yürüyoruz: Rap rap rap!... Talim alanına. Ondan sonra yanaşık düzen talimi başlıyor.

Bir gün, iki gün, beş gün, on gün... Artık canımız burnumuza geldi. Sen altmış Napolyonu karşına al, «yat, kalk» talimi yaptır! Olur mu? Şinasi kızdıkça kızıyor, sinirleniyor. Oğlan barut...

En iyi, en candan arkadaşı da benim. Birgün,

— Ben bu asteğmeni silkeleyeceğim... -dedi. Anlamadım.

— Ne demek o?

— Basbayağı silkeleyeceğim, dut dalı silkeler gibi...

— Neden?

— Yahu kendine gelsin biraz be!... Ölümü bu!

— Aman bugüne bugün üstümüzdür, aman...

— Görürsün, ben bu asteğmeni silkeleyemezsem, kendine gelemes bu zavallı...

Ertesi gün cumartesi. Öğleden sonra voleybol oynuyoruz. Şinasi, asteğmeni de karşı takıma soktu. Havaya sıçrayıp sıçrayıp çivi yapıyor, topu asteğmenin kafasına indiriyor. Kafasına her top gelişinde, asteğ-

m bir sallanıp silkeleniyor. Haydi bir daha... Gözü steğmende, zavallının beynine beynine indiriyor topu. Asteğmen artık ayakta silkelenemez oldu. Top başına indi mi, şap diye yere uzanıyor, kalkıp silkeleniyor. Bir daha...

Ertesi gün asteğmen talime çıkmadı, hasta... paha ertesi gün geldi ki, adamda hiç derman kalmamış-

— Mer-ha-baaa...

Vah vah, içime bir üzüntü çöktü. Yanımdaki Şinasi'ye:

— Beğendin mi yaptığımı?... -dedim.

Talim alanına gittik. Asteğmen bizi üçer üçer postalara ayırdı. Her postanın başına da içimizden birini verdi. Bizim postanın başına Şinasi'yi koydu. Onbeş-yirmi gündür yaptığımız talimi, o gün posta başlan yaptırarak.

Şinasi, bizi aldı, talim alanının ortasına götürdü.

— Kıt'aaa!...

Öyle komut veriyor ki Şinasi, sanki karşısında üç kişi değil de üç alay var.

— Kıt'aaa!...

Biz üç kişi «esas vaziyet»e geçiyoruz.

— Marş!...

Yürüyoruz. Şinasi'nin sesi yere göğe sığmıyor.

— Yat!... Yatıyoruz.

— Olmadı. Öyle yatılmaz!... Kalk!...

— Olmadı, öyle kalkılmaz. Baştan yat! Kalkıyoruz.

Tozlara belendik, sıcak beynimize vurmuş, ter içinde kalmışız. Öbür postalar aradabir mola veriyor.

80

81

Bizim postabaşı Şinasi, değil mola vermek, bize bile aldırıyor.

— İstikamet!... Karşı top ağaç!... Marş marş!... Koşuyoruz. Arkamızdan bağırıyor:

— Canlı!... Canlı be!... Koşun! Daha hızlı!

Öldünüz mü?...

Öldük ya... Suratımızda tozla ter karışıp çamur olmuş. Filmlerde savaşa girmiş asker rolünde artistlerin yüzünden nasıl kirli ter akarsa, bizim de öyle... Şinasi bitürlü hızını, hevesini alamıyor. O bizim Şinasi gitmiş, yerine bambaşka biri gelmiş.

— Marş maaaarş!...

Dağlara, bayırlara doğru koşuyoruz. Şimdi bizi, isterse koştura koştura sınırlan aştıır, düşman üzerine saldırır; tıpkı harita üzerine çizdiğimiz kırmızı oklar gibi, dünyayı çiğner, en azından bir-iki ülke zapteder geliriz. Ona böyle geliyor olmalı.

Öğlen oldu, öbür postalar yemek molası verdiler. Şinasi bizi bırakmıyor.

Nedense asteğmen de ona bişey diyemiyor.

Baktım olmayacak.

— Şinasi -dedim-, kardeşim yeter artık!...

Suratı değişmiş.

— Sus!... -dedi.

— Şinasi be!...

— Arkadaş, ben seni tanımıyorum.

— Şinasi oğlum...

— Bana ismimle hitap etme!... Solaaa, dön!...

— Yahu, mola ver!...

— Çök!...

— Herkes yemek yiyor...

— Konuşma!...

82

— Hiç olmazsa şu matradan su içelim!...

— Kes sesini!... İstikamet bağ duvarının köşesi!... Marş marş!...

— Oğlum sen delirdin mi?... Biz arkadaş değil

Vazife başka, arkadaşlık başka... «Yat!...»

— Şinasi!...

— Sust!...

— Ulan Şinasi, bu senin postabaşılığın hiç bitmeyecek mi? Sen o koğuşa gelmeyecek misin? Ben bunu senin yanında bırakacak mıyım?...

— Yat!...

!— Yatmıyorum ?...

— Neee?... Demek karşı geliyorsun?...

— Karşı geliyorum, ne olacak yani ?

Beni kurşuna dizdirecekmiş gibi gözlerinden ateş saçarak baktı, baktı, sonra,

— Asteğmene söylerim... -dedi.

— Söyleee!... Durdu, düşündü.

— Vazife vazifedir! -dedi.

— Anladık anam babam... Müsaade et, bir su içelim, bir de çişimizi edelim, yine vazifeye başlarız.

— Solaaa!... Dön!...

— Dönmüyorum.

— Demek?...

—! Evet, ne olacak yani?...

— Binbaşıya söylerim.

Binbaşı deyince durdum. Söyler mi söyler... B de söyledi mi, yandım. Çünkü biz altı ay erlik onbaşılığa yükseleceğiz. Onbaşı olamazsam,

83

benim Napolyonluk suya düşer. Hitler bile eskideö onbaşımış.

— İstikamet!... Sol yandaki tezek yığının... Marş marş!...

Koştuk, döndük, yattık, kalktık, durduk... ED sonunda asteğmen bir düdük çaldı:

— Molaaa!... Akşama kışlaya geldik.

— Ben bunu senin yanına bırakmam... -dedim.

Şinasi, bembeyaz dişlerini göstererek,

— Heee... -diye gülüyor, gülmüyor, sırıtıyor.

— Gülsen...

Dedim ya, aslında çok şakacıdır. Gece koğuşa girdik. Altalta üstüste... Ne kadar yastık, battaniye, şilte varsa attık üstüne. Bindik tepesine... Altımızda eziyoruz. Battaniyelerin altından,

— Boğuluyorum!... -diye bağılıyor. Yastıkları kaldırıp kaldırıp vuruyoruz. Ben bir yandan komut veriyorum:

— Yat!... Yat ulan!...

— Boğuluyorum arkadaşlar!...

— «Yat!...» olmadı, bir daha... «Yat!...» Biz kimbilir nasıl gürültü etmişiz ki, gürültümüz taa karargâhtan duyulmuş. Binbaşı önde, bizim asteğmen arkada koğuştan içeri girdiler. Biz ne yapacağımızı şaşırdık. Koğuşa bir üst girince,

— Dikkat!... -diye bağırılır.

Ben kıdemli olduğumdan, biraz da şaşırmıştım bütün gücümle bağırdım:

— Dikkaa!...

Şinasi, hâlâ battaniye yığınının altında debeleniyor, bir yandan da,

84

— uogumyorum... -aıye oagıyor.

İçeriye girenlerden haberi bile yok. Binbaşı, asteğmene:

J

— Nedir şu, bak!... -dedi.

O bizim nazik asteğmen, battaniye yığınınına gitti, yani battaniyeleri kaldırarak. Şinasi, üstünden bizim yükümüz kalktığından biraz boşalmış, asteğmen tam yanma gittiği sırada, üstündeki battaniyelerle ayağa dikildi. Kendisini kurtarmak isteyen asteğmeni bizden biri sanarak yakalayıp, altına aldı. Kafası örtülü olduğundan asteğmeni görmüyor, bizden biri sanıyor. Battaniyeler, asteğmen, Şinasi birbirine karışıp dolandılar, yerlere yuvarlandılar. Şinasi üstte, bütün hıncını bilmeden asteğmendenden alıyor. Asteğmen can acısıyla bağılıyor. Binbaşı,

— Ne oluyor? -diye yürüdü.

Binbaşıyı tutamıyoruz ki korkumuzdan... Tut-saydık o tehlikeyi önlemiş olacaktık. Bir battaniye, çarşaf bulutu içinde binbaşı, Şinasi, asteğmen birbirlerine karıştılar. Şinasi'yi kollarından çekip ranzalardan birinin yanına getirdiğimiz zaman o hâlâ onların farkında değil, soluyarak,

— Nas-sıl... -diyordu-. Evvel Allah hepinizin hakkından geldim...

Bunu söylerken, binbaşı ile asteğmenin üstlerindeki battanileri atıp yataklardan çıktığını görünce Şinasi'nin gözleri büyüdü, büyüdü, öylece donup kaldı.

Hemçn o gece sorguya çekildik. Bütün suç Şinasi'nin üstünde kaldı. Biz bunu isteyerek yapmadık. Ama ne söylesek Şinasi'yi kurtaramazdık. Bundan

85

sonra, Şinasi'nin onoaşığı sananıma uuuugu iç^ hepimiz üzölmeye başladık.

Ertesi gün, daha ertesi günler yine yanaşıp düzen talimi: «Yat, kalk, çök, sağa dön, sola dön!...»

Şinasi hırsından çıldırarak. Ama ne yapsı^ elinden ne gelir...

Bir sabah yine talime çıkıyoruz. Şinasi'nin suratı kararmış, allak bullak olmuş.

— Neyin var? -dedim.

Ses yok. Gizli gizli kaynadığı belli, içi içine sığmıyor. Karşı dağları, sanki oralarda düşman konaklamış gibi süzüyor.

Talimhaneye geldik. Artık yanaşık düzende tek er taliminden manga talimine geçmişiz. Ama yine o: Yat, kalk...

Başımızdaki canından bezmiş asteğmen o ölgün sesiyle komut veriyor:

— Kıl-taa, ma-arş!...

— Kıltaaa, duuur!...

— Yat!...

Bütün manga yatmıştık. Birden, bu bizim Şinasi yerden kalktı. Ona kalk diyen yok... Bir çabuklukla süngü taktı. Şaşırmışız, ne oluyor, ne var, ne yapacak, diye hep ona bakıyoruz.

Şinasi birden fırladı, «Allah, Allah, Allah!... » sesleriyle görünmeyen bir düşmanın üzerine, ileri atıldı. Ne olacak diye arkasından bakıyoruz. Tüfeğe takılmış süngü elinde koştu, koştu, bir çalının dibinde tam siper oldu. Biraz soluk alıp «Allah, Allah!...» nidaları ile bir daha saldırıya geçti.

Arkadaşlarımızdan Çöteli Mehmet:

86

X ttiü üv

JOUZ1 yalnız bırakmayalım... -dedi. Çopur Şükrü:

— Nereye gidelim... -dedi-. Bişey görünmüyor j0; görünürlerde düşman yok, bişey yok...

Şinasi'nin «Allah Allah!...» diye haykırmaları karşı tepelerde yankılanıyor. Koştu koştu, birden tüfeği iki eliyle kaldırdı, dipçığı bütün kuvveti ile yere indirdi. Olduğu yerde bir süre durdu.

Sonra eğilip yerden tüfeği aldı. Ama tüfek iki parça. Tüfek yere nasıl vurmuşsa, dipçik kabzadan kırılmış. Şinasi, ikiye ayrılmış tüfek kucağında bize doğru gülümseyerek geldi:

— Öldürdüm!... -dedi.

Birbirimize baktık. Napolyonluk filan derken Şinasi oynattı mı ne...

— Neyi öldürdün be?...

İki kolunu gerinir gibi yanlara açarak:

— Nah bu kadar, koca bir yılan... -dedi-. Yılan değil canavar. Uzunluğu en aşağı on metre var, nah bu iki bileğim kalınlığında... Üstümüze geliyordu. Görmediniz mi?

Gözleri, düşman, düşman diye fıfır döndüğü için elli metre kadar uzakta, üzerimize saldıran koca yılanı o bizden önce görmüş.

— Öldürdüm. Dipçığı vurunca ikiye böldüm... Asteğmen arkada, biz önde öldürülen yılanı doğru yürüdük. Aaaa!...

—Ulan bu ne?...

Bildiğimiz solucandan biraz irice esmer renkli incecik bir yılanlık. İki karış bile yok. İkiye bölünmüş, parçaları kıvranıp duruyor.

87

— Bu solucan oe... utanmanın mı uuuuu iç^ Allah Allah diye bağırarak koşmaya?...

Şaşırdı, sonra kendisini toparlayıp,

— Vay anasını... -dedi-. Şu yılan millette bak birader, kuyruğunun ucunu bırakıp kaçmış be... Vallahi on metre vardı. Bu gördüğünüz kuyruğunun ucu...

Önce güldük. Sonra bizi aldı bir düşünce. Tüfek kırılmış, ne olacak?... Asteğmen hepimizden çok korkuyor, tirtir titriyor zavallı... Şinasi'nin de akh başına geldi. Kabzası kırık tüfek yerde, o da başına oturmuş, düşünüyor. Şimdi ne olacak? Bu, Şinasi'nin ikinci suçu. Binbaşı duyarsa, yandı. Onbaşı yapmazlarsa Şinasi'nin bütün geleceği mahvoldu...

Oturup hep birlikte düşünmeye başladık:

— Binbaşıya deriz ki...

— Ne deriz?

— Efendim, deriz, bir yılan üzerimize saldırdı, deriz. Bel kalınlığında bir yilandı, deriz. Belki yirmi metre boyu var... Arkadaşımız Şinasi efendi atik davranıp yılanı hücum etmeseydi...

— Eeee?...

— Yılan bizi şey yapacaktı... Şinasi efendi bizim hayatımızı kurtardı.

— Peki binbaşı «yılanın ölüsü nerede?» derse?...

— Kaçtı, deriz. Kuyruğunu hatıra olarak bırakıp kaçtı.

— Olmaz. Bir kere tüfeği Şinasi'nin kıldığını söylemeyeceğiz. Onun bir vakası var. Bu ikincisi... Dünyada olmaz...

Ah, o zamanki arkadaşlık nasıl arkadaşlıktı... Göğsümüzün içinde bu yürekler var ya...

Hiçbirimi-

:O yüreği salt Kendimiz için çarpmazdı; birbirimiz cin çarpardı. Bu iki paralık dünyada, o ne baha . içilmez bir arkadaş canlılığıydı.

Şinasi, o Şinasi değil... Küçülmüş, kırık tüfeğin •nünde süklüm püklüm, suçlu suçlu oturuyor. Hiçbir söze karıştığı yok. Asteğmen, ondan daha çok korkuyor. Nasıl olduğunu söylemek şimdi gerekmez, j,jZ o kırık tüfek işini elbirliğiyle en iyi bir biçimde yoluna koyduk. Tüfeğe, eskisinden güzel, sağlam kabza yapıldı. Bu iş de böylece kapandı.

Yalnız şunu söyleyeyim. Gel zaman git zaman, Şinasi, bacağının birini Kore'de bıraktı.

Hayatında aradığı, beklediği, umduğu bütün mutluluk bu olacaktı, sanırım. Bacağının Kore'de kalması önemli değil, ister Kore olsun, ister başka bir yer...

88

89

SEYİS ATI

Bizim kuşağımız, Türk tarihinin en önemli bir dönemini yaşamak mutluluğuna erdi, yada mutsuzluğuna uğradı. Bu, çok partili demokrasi dönemine girişimizdir. {Başyazı gibi kuru bir başlangıç, Böyle de hikâye olur mu?}

İşbu «Seyis Atı» adlı hikâye, işte böyle çok kuru ve sıkıcı bir önsözle başlar. Çünkü hikâyenin yazarı, politikacılarımızın pekçoğu ile seyis atlan arasında sıkı benzerlikler olduğuna inanmaktadır. (Vicdan hürriyeti varsa, inancına saygı göstermel zorundasınız; size acıyorum.) Çok partili döneme girdiğimiz 1945'den bu yana gördüğüm politikacıları, ikiye ayırabilirim: Bayağı ata benzeyenlerle, seyis atına benzeyenler. (Bir şef cikler demem, dilerim, politikacıların eline düşesin...) Bildiğiniz gibi adına at denilen insanoğlunun! ilk yoldaşı bu soylu hayvan, binicisinin isteğin* göre yürür. Oysa seyis atları öyle değil. Önündelti

90

at koşarsa, seyis atı da koşar, durursa seyis atı da durur. Sonra bu seyis atları, nalının izinden gideceği atı da seçmez; yeter ki önünde herhangi bîr at olsun; al doru, kula, kır, bakla kın, demirî kır, ne donda oîursa olsun, ister akıtma'lı, ister seki'li, ister uyuntu sütçü beygiri, ister halis kan arap atı, bir at olsun da önünde, nasıl olursa olsun...

İsterseniz şimdilik politikacıların yakasını bırakalım da, seyis atının dizginlerini ele alalım.

Harp Okulu'na geçince, biriki binicilik dersi, birkaç binicilik taliminden sonra, sözüm ona at binmeyi öğrenmiş sayılıyorduk. Biz, İstanbul «Har-biye»sinin son öğrencileriydik.

Günün birinde «tatbikat var!» dediler. Bizi, iki tabura ayırdılar. Taburlardan biri «Kırmızı kuvvet», öbürü «Mavi kuvvet» oldu. Bu Kırmızı-Ma-vi çarpışmasını hiç bir zaman anlayamamışımdır. Çünkü, her ne olursa olsun, tatbikatın sonunda mavi kuvvet ille de yendirilir. Oysa mavi, güzel bir renktir. Acırım, mavinin yenilmesine... (Burası hikâyenin en şiirli yeridir, dalga geçmeyin rica ederim.)

(Hikâyenin ikinci basımına ektir: Eskiden manevra ve askerî tatbikatlarda, harp oyunlarında, biz kırmızı olurduk, düşman da mavi olurdu. Söylenilen doğruysa 1972'den sonra renkleri değiştirmişiz: Bizim kuvvetler mavi, düşman kuvvetleri kırmızı olmuş.) Hiçbir tatbikatta mavilerin yendiği görülmemiştir. Çünkü, mavi düşmandır. Ben olsam, düşmanı yeşil yapardım. (Nasıl beğendiniz mi, burda ideoloji w, çaktınız tabii...)

Evet, mavi düşmandır. Düşmanın görevi de yenilmektir. Evdeki hesabın çarşıya-uyduğu, yalnız

91

bu kırmızı - mavi çarpışmasında görülür. (Efendi, sen bu hikâyeyi uzattın. Anlatacaksan, anlat şu seyis atının

Başüstüne anlatayım. Ben kırmızı kuvvetler, dendim. Hepimize, bir yanı kırmızı, bir yanı rnavj birer bez şerit verdiler. Bu kez şeritleri, şapkalarımıza çepeçevre sarıp iğneledik. Biz kırmızı kuvvetten olduğumuzdan şapkalarımızdaki işaret bezimizin kırmızısı dışa dönüktü. Beni, Kırmızı Kuvvet komutanının atlı habercisi yaptılar. Bu, herkesin arayıp da bulamadığı bir ödev-di. Arkadaşlarım, omuzlarında tüfek, teçhizat, yayan çalışacaklar, atlayacaklar, sıçrayacaklar, koşacaklar, saldıracaklar, çekilecekler, bense at üstünde... İşin hiç de böyle olmadığını, seyis atına binince anladım, Seyis atma binmektense, değil atlamak, sıçramak, kuş olup uçmak, balık olup yüzmek, çok daha ko-1 laymış.

Şehir dışına çıktık. «Hürriyet-i Ebediye» tepesinin ilerlerine, açık araziye geldik. (Zorunlu açıklama: Oraları eskiden açıklıktı; insanın az, şeytanın çok olduğu yerlerdi.) Mavi ve kırmızı kuvvetler, yerlerini aldı. Ben, Kırmızı Kuvvet komutanının arkasındaydım. İkimiz de at üstünde olduğumuzdan, oraya kadar hiç bir aksaklık olmadı. Akımdaki atı kendim sürüyorum sanıyordum. Oysa, benim bindiğim seyis atı, binbaşının atma uyar gidermiş. Gerçek hayatta da böyle olmaz mı? Olaylar gönlümüze göre gidince, onları biz böyle yürütüyoruz, sanırsınız. İnsanoğlunun mutluluk budalalığı işte... Ama olaylar bizim isteklerimize karşıt çıkınca, acı gerçek kafamıza dank eder. (Dikkat: kıssadan hisse. Bu da hikâyenin felsefesi. İyi mi ?)

92

Kırmızı Kuvvet komutanı olan Binbaşı, benim çok sevdiğim, Avrupa'larda binicilik- yarışlarında altın madalyalar, kupalar kazanmış ünlü bir süvari idi. Üstelik de sert mi sert... Yani, şapkasının kokartından, çizmesinin ökçe demirine kadar tam bir binbaşı. Birkaç bin kişinin yüzdüğü, güneşlendiği bir plajda bu adamı mayolu olarak her kim görse, — İşte bir binbaşı!... -der.

Durup duruyorduk. Akımdaki at birden hopladı. Ben eğerin üstünden, atm boynuna düştüm. Hemen hayvanın kulaklarına yapıştım. Bu hayvana ne oldu? pizginleri çekmedim, baldırlamadım, gemi kasmadım. Ben hiçbir şey yapmadım ama, önümdeki binbaşı, atını mahmuzlamış. Onun atı koşunca, benim seyis atı durur mu?... Aman boş bulunmaya gelmez... At, beni sıçratıp duruyor. İyi ki usturuplu sıçratıp da boynundan hoplayıp, apışım atın boynundan yükseldi, kendimi yine eğerin üstünde buldum. Evet, eğerdeyim ama eğerin üstünde bitürlü duramıyorum. At beni sıçratıp sağrısına oturtuyor, sıçratıp boynunun üstüne atıyor; bir öne, bir geri, bir sağa, bir sola... Bunun en iyisi, düşüp de kurtulmak ama, o zaman da komutan habercisiz kalacak. Bağırısam, ayıp... Dizgine asılıyorum, eğerin ön hanesine yapışıyorum. Derken dizginler elimden kurtulmadı mı... Eyvah!... Bir elimle atın yelesine yapıştım, yatıp abandım sırtına... Mevzilenen bölüklerden birinin de önüne geldik. Burda attan düşersem, arkadaşlara rezil olmak var. Artık emekli oluncaya kadar alay ederler... Ata yalvarıyorum:

— Yavrum... Gözünü seveyim... Yavaş ulan, yavaştan namussuz... Çüş, çüş be!... N'olursun...

93

İnsafsız seyis atı merhamete gelmeyince: — Allah -diyorum- Allahım, Allahım beni şunca arkadaşına rezil etme!...

Allaha yalvarmaktan başka hiçbir çarem kal. mamış; dizgin elden çıkmış, attan insaf kalmam ^ başka ne yapılır?... Ata binmemiş olanlar bu zor-luğu anlayamazlar. Oturak yerimi bitürlü eğerin üstünde tutamıyorum. At beni binici yerine koy. muyor ki... Saman çuvalı gibi o yana bu yana fır-latıyor. Yine vicdanlı hayvanmış, kaldırıp yere çarp. mıyor. Tam kayıp kayıp düşecekken, birden hoplatıp beni eğerin üstüne oturtuyor.

Felâketin büyüğü, binbaşı atını durdurunca oldu. Çünkü onun atı durunca, benim seyis atı da, iki ön ayağını ileri dikip, çakılmış kazık gibi birdenbire zınk diye kakıldı. Ben artık kendi vücuduma sahip olamadım, atın üstünden havalandım. Hani, spor filmleri vardır, rölanti film çevrilir de atlet, yavaş yavaş havaya uçar ya, işte öyle... Ben uçtum, hayvanın boynunun üstünden, önümdeki binbaşının atının art ayakları dibine düştüm. (Siz şimdi beni, bu anlattıklarına bakarak, hamhalat biri sanırsınız. Değil valla... inanmazsanız arkadaşlarıma

sorun. Ben o zaman, okulun piramit takımındaydım. Arkadaşlarımın kurduğu beş katlı piramidin tepesine hop diye fırlar da, orda ya amuda kalkar, yada atlet fa-nelamdan bayrak çıkarırdım. Beğendiniz mi?)

İlk işim, düştüğümü kimse gördü mü diye yanıma yöreme bakmak oldu. Gören yok, gülmüyorlar... Yerden fırlayıp, atın dizginlerine yapıştım. Başladım hayvanı sevip okşayıp yalvarmaya:

— Ooh benim canım... N'olur, yavaş...

94

Atladım sırtına. Binbaşı bölük komutanıyla .onUştı, sonra atını sürdü. Onun atı fırlayınca, rtık benimkini tutma... Benim seyis atı da ok gibi fırladı- Bu kez dizgin kayışlarına yapışmışım ki, kolum kopar da kayış elimden çıkmaz. Dizgini tutmak kolay, oturak yerimi eğerin üstünde tutamıyorum, ^t beni çalkalaya çalkalaya içimi dışıma çıkardı. Öldüm, bittim. Öbür bölüğün önünde binbaşı atını vjne durdurunca, benimki de zınk diye durdu. Bütün çabanı boşa gitti, ben yine kendimi atın üstünde tutamadım. Havalandım, yere oturdum. Buna, oturma demek doğru değil. Çünkü insanlar başlarının üstünde oturmazlar. İnsanın oturma organı başı değil, başka yeridir. Dizgin kayışlarını elimden-bırakmadığımdan, sanki yere atlamış gibi yaptım, atın üstüne sıçradım...

— Büyük Allah beni utandırma!

Binbaşı atı sürdü. Bu kez dörtnal, uçuyoruz. En rahatı dörtnal. Çünkü dörtnalda, benim gibi \ acemi binici çalkalanmıyor. İhtiyat bölüğünün önüne ' gelince, binbaşı birden atını yine durdurdu. Ben yine uçtum ki, bu seferki uçuş, Hazret-i İsa uçuşu... Allahım seven beni tutmasın. Ben uça, uça, doğruca... Nereye biliyor musunuz? Önümde, at üstünde duran binbaşının sırtına... Yeryüzünde bir insan için bundan büyük bir terslik olamaz. Şimdi, binbaşının atı üstünde iki kişiydik: binbaşı ve habercisi... Belâlar içinde, yine de insanoğlu bir avuntu bulabilmeli. Binbaşının arkasına düştüm, ya önüne düş-seydim...

Binbaşı başını çevirip:

— O ne? -diye bağırdı. Kendimi yere attım.

95

— Efendim... -diye başlayıp bişeyler kekeledin, İyi ki binbaşı üstelemedi.

Kendi atıma sıçradım. Binbaşı bana beşinc: bölüğe söylenecek bir emir verdi. Atı beşinci bölüğü, olduğu yere süreceğim. Baldırladım, gitmez. Top^, larımı karnına vurdum, gitmez. Önümdeki binbaşı^ atı yürümeyince benim seyis atı kıpırdamıyor. Biö. başı atını başka yere sürünce, benimki de arkasından yürüdü. Binbaşı sert,

— Ben sana ne dedim? -dedi. Sesimi çıkarmadım.

— Ben sana «Beşinci bölüğe git...» demedimmi? Yine sesimi çıkarmadım.

— Ne duruyorsun?

Ben mi duruyorum, at duruyor. Ama bunu binbaşıya nasıl anlatırsın? Binbaşı kızdı:

— Çekil, çekil!... -diye bağırdı-. Senin gibi haberci istemiyorum, defol!...

Nasıl defolayım, anlamıyorum ki... Binbaşımı atının arkasından benim at tırıs tins gidiyor. Hayvanın başını çevirmek için dizginlere nasıl var gücümle asılıyorum, at oğlu at bana mısın demiyor.

— Git oğlum, git başımdan... Git be... Belâ mısın yahu?... Defol...

— Efendim... at gitmiyor... ben gideceğim ama... at... bu hayvan...

Binbaşının kızgın suratı yumuşadı. Güldüğüm belli etmemek için, başını çevirdi.

— İn attan! -dedi.

Attan ineceğim sırada karşıdan iki atlı kopnwi bize doğru geliyor. Benim at, o iki atı görünce dal»

, rUf mu! Bir parladı, haydi o iki atın arkasından... aSıl bir felâket, nasıl bir belâ... Benim artık bütün abatin, attan düşmemek. Öyle uçuyoruz ki düşerçe parça parça olacağım. Evet, sonunda düştüm de... rtem bu sefer, sol ayağımı da üzengi demirinden çıkaramadığımdan, yerde sürükleniyorum. Ölebilirdim. Ölmedimse, önde giden iki atın durmalarından. Onlar durunca, benim seyis atım da durdu. Sürüklene sürüklene ölmekten kurtuldum. Pantolo-nun sol dizkapağı boydan boya yırtılmış, dizimden şakır şakır kanlar akıyor.

Attan inen subaylar, atlarını seyise verdiler, gen de atıma atladım. Yine atım, kulakları düşük, yürümeye başladı. Ödüm patlıyor, sağdan soldan koşan bir at çıkacak diye... Çünkü benimki de onların ardına takılacak. Öyle de oldu. Benim atım, o gün önünde koşan hangi at gördüyse, onun ardına takıldı. Ben o seyis atının sırtında, tatbikat alanında ordan oraya, ordan oraya

gittim geldim." Artımdaki at, beni ordan oraya koşturuyordu. Nasıl olduysa düşman olan Mavi kuvvetlerin içine düştüm. Hemen şapkamdaki işaret bezini ters çevirip, mavisini dışa getirerek esir olmaktan kurtuldum.

Yine başka atın arkasından rüzgâr gibi koşan atım, az kalsın beni bir ağacın dalına asılı bırakacaktı. Dal, başımdan şapkayı sıyırıp attı. Şapkasız da kaldım. Yüzüm, çarpan dallardan çizik içinde...

Ve sonunda, dörtnal uçan atım, yine böyle karşıdan koşan bir atla çarpıştı. Gözümde şimşekler Çaktı, bir süre kendime gelemedim. Kendime geldiğim zaman, yine at üstündeydim, ama beyaz bir at'n... Anlaşılan o çarpışmada, nasıl olmuşsa biz

96

97

atları değişmişiz. Çarpışınca ben atımın üstünden fırlayıp, öbür atın üstüne çıkmışım. Bana çarpan^ ve benim bindiğim atın ne olduğunu bilmiyorum.

Altımdaki beyaz at, iyi bir attı. İstedğim yere götürebiliyordum. Demek, seyis atı değil!...

Yanıma yönümü şaşırmışım, dağ bayır gidj, yorum. Ama perişanım. Sağ ayağımdaki tozluk yok, düşmüş. Bir birliğin içine daldım. Bir yüzbaşı;

— Buraya gel! -dedi.

Attan indim. Selâm verdim. Ama başımda şapka yok. Sağ ayağımda tozluk yok. Kayış da düşmüş, pantolon belimden sarkmış. Pantolonun sol dizi boydan boya yırtık, kan içinde...

Yüzümün çiziklerinden kan akıyor.

Yüzbaşı:

— Bu ne? -dedi-, ne oldu sana?

Ne diyeyim? Yüzbaşının arkasında bütün arkadaşlar... Üzüntümü anlayabilmeniz için, benim o zamanki niyetimi bilmelisiniz. Ben general olacağım, general...

— Efendim -dedim-, düşman içine düştüm. Esir edeceklerdi. Kaçarken böyle oldum işte...

— Senin işin ne?

— Haberciyim. Size binbaşının emrini getirdim.

Binbaşının verdiği emri söyledim. Ama kime biliyor musunuz? Mavi kuvvetlere. Çünkü ben kırmızı kuvvetlerdendim. Kırmızı kuvvet komutanının emrini, şaşkınlıktan mavi kuvvetlere söylemişim.

Bu yanlışlıktan sonra, bütün işler, birlikler» emirler birbirine karıştı. Ama sonunda her zamanki gibi, kırmızı kuvvet yani biz galip geldik.

98

Şimdi, neden birtakım politikacıları seyis atma . yettiğimi anlamışsınızdır. Çünkü bunlar, kendi -gpdilerine yürüyemezler, koşamazlar; ille önlerinde, gölgelerinden gidecekleri başka bir politikacı bulu-jıacak---

99

DONLA ŞAKA OLMAZ

Bilirsiniz; yatılı okullarda «bekâr» var, «evci» var. Evciler, cumartesi geceleri evlerinde kalırlar, bekârlar da bütün ders yılı gecelerini okulda geçirirler.

Süvari Selâhattin, benim gibi bekârlardan. Bir

pazar akşamı, koğuştaki her zamanki gibi yıkanmış

çamaşırlarımız dağıtılıyor.

Koğuştaki kıdemlisi:

— Herkes çamaşırını gelip alsın! -diye bağırdı.

Kirli çamaşırlarımızı verip, yıkanmış çamaşır

larımızı alıyoruz. Çamaşırlar karışmasın diye, herkes

kendi çamaşırına ya boyası çıkmaz kalemle numa

rasını yazıyor, ya siyah iplikle adını işliyor.

Herkesin sinirlendiği bir iş vardır ya... Bu Süvari Selâhattin'in de sinirine giden iş, çamaşıra nu mara yazmak. Yazmaz. Sırtından kirlileri çıkarı' atar. Yıkanmış çamaşırlar dağıtılırken de

yerinde kalkmaz. Herkes kendi işaretli çamaşırını alınca

İlfc HALK KÜTÜPHANESİ

.— »jtujt jvcucuiuu ua ucuiuu: -uıye gıuer, ner fle kalmışsa, onları toparlar alır.

Çapaçulluk işte, başka hiçbirşey değil.

Kimileyin, yıkanmış çamaşır dağıtımında, geriye caroaşır artmadığı için, bir şey alamaz. Kimileyin de eli kolu çamaşırda döner. Ama bunlar kendisinin mi; değil mi, belirsiz. Bir sürü, işaretsiz çamaşır...

Toparladığı çamaşırlara bakar, şaşar:

— Yahu benim böyle gömleğim yoktu be!... O pazar akşamı, yıkanmış çamaşırlar dağıtılırken yine en son o gitti. Eli boş döndü.

— Mendil bile kalmamış! -dedi.

— Temiz çamaşırın yok mu ?

— Var ama, yalnız don yok...

— Ben sana bir don vereyim... -dedim.

— Seninki bana olmaz... -dedi.

Bu süvarilikte de donla pantolon çok önemli. Don ve pantolon ısmarlama yapılmış gibi, süvarinin bacaklarını sıkı sıkı saracak. Biniciler bilir, donla pantolon bacağa oturmazsa, iyi at binilmez. Hele o süratli at gidişinde, kaynak yaparken bol gelen donun paçaları sıyrılır, sıyrılır, kıvrılır, toparlanır, yukarı çıkar, tomtopak bişey olur. Bu da biniciyi tedirgin eder. Ne kadar uğraşıp, pantolonunun üstünden donun paçalarını aşağı çeksen, o yine toparlanır, yukarı çıkar. Don dar olsa, sıkar, bol olsa tomtopak büzülür. Onun için süvarinin donu, pantolonu tam ölçüsünde olacak.

Selâhattin düşünmeye başladı. Ertesi gün de, bir general teftişe gelip, süvarileri manej taliminde görecekti. Asıl üzüntüsü bundan... Selâhattin mesleğine de tutkun. Don yüzünden bir başarısızlığa uğramak istemiyor.

101

Birlikte düşündük, taşındık. AKİma, aj geldi. Cemal, tam Selâhattin'in boyunda poşunda İkisinin çamaşırı birbirine uyar. Selâhattin:

— Cemal vermez... -dedi.

— Yahu bir dondan ne çıkar, bir günlüğü ^ don verecek...

Cemal de dünyanın en titiz çocuğu. Günde belki yirmi kez elini yıkar. Gıcır gıcır çamaşırlarında bitek leke yok. Üstelik de cimri mi cimri... Evet, kendi donunu başkasına vermez.

— Ne yapacaksın?

— Valla bilmem, felâket...

Bunların bir de binicilik hocaları var, Yarbay, çok sinirli bir adam. Sınıf arkadaşları çoktan general olan bu sinirli Yarbay, at diye, binicilik diye ölüyor. Binicilik yüzünden, vücudunda iki-üç yerinden kırılmamış tek kemiği yok. Bacak, kol, kaburga, bütün kemikleri kırık. Yürürken bile bu kırık kemikleri çıtır çıtır çıtırdar. Yarbayın bütün merakı at terbiyesi... Altındaki ata rumba oynatır. Atla bir konuşmadığı kalmış.

Bu yarbay, teftişe gelen generale öğrencilerinin bütün hünerlerini gösterecek. Başarılı öğrencisi olduğu için, Selâhattin'i de çok seviyor.

— Ne yapacağız?

— Cemal'den isteriz bir kere...

Selâhattin, hem yarbayı generale karşı mahcup etmekten, hem de kendisi yarbaya mahcup olmaktan korkuyor.

Cemal'e gidip söyledik. Cemal:

— Kardeşim, don da verilir mi yahu? -dedi.

— Ne olur be?

102

__in e oluru var mı.' senin giydığım donu, sonra

be0 ne yapayım? Dayanamadım:

— Mendil yap... -dedim.

— Valla olmaz. Darılmayın çocuklar. Başka şey olsa vereyim. Ama donumu veremem...

— Yahu, bir teftişlik be...

— Olmaz kardeşim. Terletir be... Ata binecek birader. Terden ne olur don...

— Yıkattırsın...

— Çıkar mı kardeşim, süvari teri...

— Sat öyleyse... Kaç paraysa verelim. Satamıyor da. Arkadaşına kullanılmış don satıyor, diye adı çıkacak.

— Darılmayın, donumu veremem. Başka şey olsa...

Cemal'in suratına baktım:

— Ama sen zararlı çıkarsın... -dedim. Galiba ne demek istediğimi anladı.

Son derste, herkes derslikteyken, biz Selâhattin' le koğuşa gittik. Cemal'in dolabını açtık.

Çamaşırları bohçada duruyor. Bohçayı açtık. Bir tek don var. Başka hiçbirşey yok. Lastikli değil, belden düğmeli don. Donu aldı Selâhattin. Bir kâğıda, bir atbaşı resmi yaptım. Altına da «Altın nal çetesi» yazdım. Kâğıdı bohçaya koydum.

Güzellikle olmazsa böyle olur.

Ertesi gün baktık, Cemal hiç oralı değil. Demek, dolabından donunu aldığımızdan haberi yok, bohçasını açmamış.

Süvariler sabah erkenden Ayazağa'ya gittiler. Kapalı manejde teftiş verecekler. Biz piyadeler de

103

«Hürriyet-i übediye» tepesine taiDiKaia gittik Akşam okula döndük. Süvariler daha gelmemiş Biz yemekhanedeyken süvariler geldi. Biraz sonra yemekhanenin öbür başında bir kapışma oldu Selâhattin'in sesini duydum:

— Söyle, kimin donuydu?...

Cemal'in kafasına fasulye karavanasını geçirmiş, bağıırıyor:

— Söyle kimin donuydu? Cemal'i elinden zorla aldık.

— Ne oldu yahu ? Selâhattin anlattı:

— O düğmeli donu sabahleyin ayağıma giydim. At binip Ayazağa'ya gittik. Yolda fark etmedim. Maneje girdik. General de geldi. Yarbay barut gibi... Süratliyle giderken, donun paçaları toparlanmaya başladı. Hay Allah... Tomtop oldu birader, bacaklarımın arasına girdi. Yarbay bizi attan atlatmadı mı? İndik, atlar yanımızda dötrnala geçerken sıçrayarak at bineceğiz. Ben attan aşağı sıçrarken donun belindeki düğmeler kopmaz mı! Don indi bacaklarım kardeşim... Benim at yanıma geldi. Sıçrayacağım üstüne, bacaklarımı açamıyorum ki... Herkes at bindi, gitti. Ben kaldım. Hırsından yarbayın kemikleri çıkırdamaya başladı. Atlar maneje yerini bir daha dönüp yanıma geldi. Bir hamle ettim, bacağımı açamam. Bacaklarım dolanıp sarılmış olan donu bitürlü yukarı çekemiyorum ki kardeşim... Rezil oldum. Baktım olmayacak, atın yanımdan üçüncü geçişinde, bacaklarımı açmadan kendimi top gibi fırlattım. Gelgeldim, bacaklarımı açamadığımdan atın üstünde duramadım, üstünden aşır, öbür yana

uozum benim attı. At bir daha yanımdan "-çerken, kendimi bir daha fırlattım, hop öbür yana... Kendimi fırlatıp atıyorum. Parçalanacağım. Gene-ral acıdı:

— Ne oluyor bu delikanlıya yarbayım? -dedi.

Ben var gücümle bacaklarımı havada makaslayınca, don korkunç bir cayırtı çıkararak ikiye ayrıldı. Ben de eğerin üstüne oturdum. Bu sefer de, eğer üstünde inip kalktıkça don büzülür, büzülür, yukarı sıyrılır. Donun ağı da kalmadığından daha beter topak oluyor. Çıldıracığım arkadaşlar. Bereket versin, pantolonumun cebi her zaman deliktir de, elimi delikten sokup, donu parçaaa parça koparmaya başladım. Donu parça parça koparıp parçaları cebime dolduruyordum. Bacağımın arasından kalan son parçayı çıkarmak için elimi soktum. Arkamdan Necmi:

— Ne yapıyorsun? -dedi.

— Ne yapıyorum ?

— Dönüp baksana!...

Bir de baktım, maneje yeri, konfeti serpilmiş gibi beyaz bez parçalarıyla dolmuş. Havada bez parçaları uçuşuyor. Ben de akıl mı kalmış kardeşim. Kopardığım don parçalarını cebime koyuyorum diye, havaya serpiyormuşum. Rezil oldum.

Cemal öteden:

— Tabii -dedi-, donumu çalacağınızı anlamıştım. Ben de bütün çamaşırlarımı kaldırdım dolaptan. Patates Necmi'nin donunu bohçaya koydum.

Patates Necmi, Selâhattin'in iki iriliğindeydi. Patates Necmi bunu ^ıyar duymaz:

-Vay, benja ^ ^ ^ım mu? -diye bağırdı.

104

Sonra üçü birbirinin üstüne atılıp boğuşmaya başladılar.

Biz de arkadaşlık görevimizi yerine getirip, W bir ağızdan,

— Vur! Vur! Vur!... -diye bağıırıyorduk.

BOM!

106

Bu bizim Dursun'u size nasıl anlatsam, bilmem ki... Kıvrırcık saçlı, koyu esmer, kara kuru bir oğlan. Matematik dedin mi, bitirmiş. Önüne on bilin-miyenli bir denklem koy, git... Bırak artık onu, yeme içme düşünmez, uykusu gelmez, problemi çözmeye bir daldı mı, kendinden geçer, uykuyu muykuyu unuttur.

Dursun'un bir özelliği de pasaklılığı, savrukluğu, dağınıklığı... Daha yepyeni postalları ayaklarımıza giydiğimiz gün, Dursun'un postallarının bağı yok oldu. İki-üç gün sonra da sağ postalının topuğunun üstüne basarak yürüyordu.

Kendiliğinden sakal tıraşı olmaz. Vura döve, zorla tıraş ettiririz. Tıraş olur, ama suratının orasında burasında sakal kıllarını unuttur.

Altı ay birlikte yaşadık, askerlik ettik. Bu altı ayda bitek gün bile, Dursun'un ceketinde, tozluklarında düğmeleri tam olmadı. Her ne işse, onun düğmeleri kendiliğinden kopuverir.

107

Biz bu altı ayda kışlada her ne tunu yemen ye. dikse, bütün bu yemeklerin izleri Dursun'un celce. tinin önünde leke leke bellidir.

En iyi arkadaşı Avni idi. Avni de şeytana pa, bucunu ters giydiren takımından.

Öğleden sonra talime çıkarken Avni, İbrahim'e seslenir:

— İbrahim!...

— Ne var?

— Biz bu öğleyin ne yedik?

— Ne bileyim ben?

— Yahu ben de unuttum.

Bunun üzerine Avni gider, Dursun'un ceketini koklar, koklar:

— Yahu etli nohutla, bulgur pilâvı yemişiz be...

Dursun, Avni'nin kafasına bir şaplak indirir, Avni kıkır kıkır güler.

Avni de Dursun gibi pasaklı ama, o kurnaz. Talim borusu çaldı mı, eline kimin nesi geçerse, hemen alır, giyinir, kuşanır.

Talim borusu çalınca, ilk ayağa kalkan Dursun olur. Ama en sonra geleni de odur. Boru çalar çalmaz fırlar, hemen de bağırmağa başlar:

— Çocuklar, benim matramı gören var mı? Aranır durur.

— Çocuklar, benim kütüklüğümü gördünüz mü? Aranır taranır, kızar:

— Benim arka çantamı kim aldı yahu?

Biz alana gider, sıraya gireriz. Dursun hâlâ I koşuşta bağırır:

— Tüfeğimi kim aldı ulan?

108

Avni de dağınıktır ama, o, sabahleyin uyandı mı, kimin olursa olsun, eline ilk geçen çorabı ayağına geçirir. Hiç kendi matrasını aramaz. Gözüne kestirdiği en sağlam matrayı beline takar. Öbür arkadaşlar, kendi mallarına sahip olduklarından, Avni daha çok Dursun'un ötesini berisini alır-

«Hikmetinden sual olunmayan» Tanrı, bu bizim pursun'u, salt matematik problemleri çözsün diye yeryüzüne göndermiş. Ama altın gibi de bir yüreği var, pınl pırlı... İyi huylu, şakaya dayanıklı...

Beşinci ayın sonunda, teftiş verip onbaşı olacağız, teftişe de Balıkesir'den kolordu komutanı olan general gelecek. Bir de general ki, insanları değil, dağları taşları korkuturmuş. Adını duyan, sıtma ateşine tutulmuş gibi zangır zangır titriyor.

Ertesi gün teftiş vardı. Bizi talime çıkarmadılar ki, tıraş olalım, üstümüzü başımızı düzeltelim, tüfeklerimizi temizleyelim, postallarımızı boyayalım. Yani teftişe hazırlanacağız.

Ama biz öyle yapmadık. Daha sabahtan doğru Kepsut Çayına... Ondan sonra ayak topuna başladık. Oyundan terleyince Kepsut Çayına, çayda serinleyince top oyununa...

Avni iyi top oynuyor. Dursun da hiç oynayamaz. Dursun ille de Avni'nin karşısına geçecek de, aklı sıra çalım yapıp Avni'yi kıvıracak. Ama ne gezer... Dursun'un ayağına top bile değmez. Koşar ha koşar... Dil bir karış dışarda...
O gün de öyle oldu. Ayağından topu alamayacağını anlayınca Avni'yi kovalamaya başladı. Bitürlü Avni'yi eline geçiremedi. Onu kovalarken başsız
109

postalın biri ayağından fırladı. Tek ayağı yalınayak Avni'yi kovaladı, durdu. Öbür ayağından posta ^ çıkarıp Avni'nin arkasından fırlattı. Tutturamayınca Avni'yi taş yağmuruna tuttu. Avni de inadına inadına topu Dursun'un üstüne sürüyor. Oğlanı kıvrıla kıvrıla serseme çevirdi. Hergünkü gibi, üç saat mi, dört saat mi top oynadık. Dursun öyle sersemlemiş ki, akşam üstü Kepsut Çayına girdiğimiz zaman, az kalsın, dizka-pağımıza gelmeyen çay suyunda boğuluyordu. Suya bir girdi, bir daha çıkamıyor. Çırpınıp duruyor. Biz onu şaka yapıyor, sanıyoruz. Dizkapağına gel-meyen suda insan boğulur mu?
Koca Murat, geldi. Suda debelenen Dursun'un tepesine bindi. Oğlanı büsbütün suya bastırdı. Koca Murat aklınca şaka yapıyor. Aman... işin şakası yok, Dursun gidiyor.
Murat, ensesinden tutup Dursun'u havaya kaldırdı, birkaç kere salladı, silkeledi. Dursun'un ağzından sular boşaldı. Çay kıyısındaki kumsala serdik Dursun'u. Avni, Dursun'un göğsüne çöktü, sözüm ona, kollarını kaldırıp indirip soluk aldıracak...
Neden sonra Dursun ayağa kalktı. Sendeleyle sendeleyle arkamızdan kışlaya geldi. Gelirken Avni ile ortak, bir büyük karpuz almışlar. Kışlaya gelince Avni karpuzu ortadan ikiye kesti. Yarısını Dursun'a verdi. Ellerine birer kaşık alıp, karşılıklı masaya geçtiler. Karpuzu kaşıkla oya oya yiyorlar. Dursun:
— Tam ortadan kesmedin... -dedi.
Avni sesini çıkarmadı, ha babam karpuzu kaşıklıyor.
110

Dursun:
— Seninki büyük... -dedi. Avni yine sesini çıkarmadı. Dursun boyuna söyleniyor.
— Niye büyüğünü kendine aldın? ____i
— Utan be!...
Dursun söylendi, söylendi. Avni sesini çıkarmadan karpuzu kaşıkla oya oya yedi.
— Senin gözün aç ulan!...
Avni sesini çıkarmadan, içi boşalmış yarım karpuz kabuğunu yavaşça masadan aldı, birden Dursun'un kafasına geçirdi. Karpuzdan tas Dursun'un kulaklarına dek geçti.
Dursun, saatlerce top oyununda kıvrıla kıvrıla serseme dönmüş. Bir de çayda boğulurken sersemledi. Şimdi de kafasına karpuz kabuğu geçince, büsbütün şapşallaştı.
Akşam yemeğinden sonra Avni:
— Hadi, bom oynayalım... -dedi.
Koğuştta, ranza diplerine çepeçevre toplandık. Bom oyunu şöyledir: Yanyana oturanlar, herhangi birinden başlayarak sayarlar:
— Bir!... Yanındaki:
— İki!...
Onun yanındaki:
— Üç!...-der.
Yalnız beş ve beşin katları söylenmez. Beş, on, onbeş, yirmi yerine bom denilecek. Beş ve beşin tatlarında bom diyemeyen dayak yer.
Dursun bitürlü bunu beceremez. Buyüz-

111
den her gece dayak yer. Eğlenceli bir oyun Başladık bom'a.
— Bir!
— İki!
— Üç!
— Dört!
Sıra Dursun'da. Dursun, bitürlü «bom!» diye-miyor. Kıvrandı, dudaklarını oynattı, bom aklına gelmedi.
— Beşşş!... -diye patladı.
Haydi Dursun'un üstüne, vur babam vur.

Dursun, her dayak yiyişinden sonra, kendi beceriksizliğine kendisi de şaşar, bir daha dayak yememek için saçından tırnağına dikkat kesilir...

— Bir!

— İki!

— Üç!

— Dört!

Dursun kıvrılır, bişey söyleyecek de aklına gelmemiş gibi, dudakları kıpırdar, sonra patlar:

— Beşş!...

Haydi sopa... Dursun, başını sağa sola sallayarak, cık cık cık diye sesler çıkarır.

Kendisine beş, on, onbeş demenin sırası geldi mi, Dursun bitürlü «bom!» diyemiyor.

Dursun, her zamanki gibi, gece yarısına deki dayak yedi.

Hüdaverdi, Dursun'un yanındaki yatakta yatar. Hüdaverdi'nin söylediğine göre, o gece Dursun uykusunda «bom!», «bom!» diye bağırarak sabaha dek sıçramış durmuş.

Sabahleyin Dursun yine bağırmaya başladı

112

— benim palaskamı gören var mı?

— Şapkamı kim aldı yahu?

— Ceketim nerede?

—Tüfeğim kimdeyse versin...

Biz alana çıktık, dizildik. Her zamanki gibi Avni e0 sonra sallana sallana geldi. Dursun, hâlâ koğuştta, ekmek torbasını arıyor.

Yüzbaşıya teknil verdikten sonra Dursun göründü. Tozluklar, postallarının üstüne düşmüş, yaka bir yanda, paça bir yanda...

Yüzbaşı:

— Bu ne kılık! -diye bağırıldı. Dursun:

— Avni Efendi ekmek torbamı almış yüzbaşım... -dedi.

Yüzbaşı, Dursun'un ceketinin yakasından tuttu. Tutmasıyle ceketin önü üstten aşağı açıldı.

Dursun' un ceketinde tek düğme yok. Daha doğrusu bütün düğmeler var da dikili değil.

Dursun, kopuk düğmeleri üstüne koymuş, düğmenin yuvarlak halkalarına içerden kibrit çöpleri geçirmiş. Düğmeler öylece duruyor. Üstten bakınca düğmeli gibi. Yüzbaşı,

— Geç yerine! -diye bağırıldı.

Üst-baş, tüfek muayenesi yapıldı. Tabur komutanı geldi. Biraz sonra da, aşağı yoldan Korgeneralin arabası göründü. Bizi bir titremedir aldı.

Korgeneral, kurmay başkanı, emir subayı arabadan indiler. Dursun benim yanımda.

Yüzbaşı:

— Hizaya gel! -diye komut verdi. Dursun'un dirseğine değen dirseği zangır zangır titriyor. Oğlan birgün önceden, geceki dayaklardan iyice sersemlemiş.

113

mm

— Dikkat!... Sağa bak!... Korgeneral,

— Merhaba arkadaşlar! -dedi.

— Sağol!...

— Nasılsınız?

— Sağol!... Yüzbaşı,

— Sağdan say!... -diye komut verdi. En baştaki Çöteli Mehmet,

— Bir!-dedi. Yanındaki Karahasanoğlu,

— İki! -dedi.

Sayıla sayıla sıra bana gelmişti.

— Ondokuz! -dedim.

Sıra Dursun'da. Dursun'un ağzı açılmıyor, yalnız titriyor. Titredi, dudakları kıpırdadı, sonunda vargücüyle.

— Booom!... -diye bağırıldı.

Öyle bağırıldı ki, sesi dağlarda yankılandı.

Dursun «bom!» deyince, onun yanındaki sesini çıkaramadı. Dursun, yine başını sağa sola sallayarak «cık cık cık!» diye sesler çıkardı.

Korgeneral, tabur komutanına, tabur komutanı bölük komutanına, bölük komutanı Dursun'a baktı.

Neye uğradığını şaşırarak yüzbaşı bir daha komut verdi:

— Sağdan say!...

— Bir!

— İki!...

Sağ yanındaki «onsekiz!» dedi. Ben «ondokuz!» Dedim. Dursun kıvrandı, titredi:

— Booom! -diye bir daha gürledi.

Korgeneralin suratı asıldı. Yüzbaşı Dursun'un önüne geldi:

— Dursun Efendi neden yirmi demiyorsun?

Ben yüzbaşıya yavaşça durumu anlattım. «Yerini değiştirin efendim» dedim. Yüzbaşı Dursun'un yerini değiştirdi.

— Sağdan say!...

— Bir!

— İki!...

Dursun bu kez «yirmi üç» diyecekti. Yirmi jç> beşin katı olmadığına göre, Dursun yirmi üç diyebilirdi. Ama diyemedi, yine:

— Boom! -diye bağırırdı.

Aylardan beri oyunlarda bitürlü «bom!» diyemeyen Dursun, şimdi de bom'dan başka bişey diyemiyordu.

— Sağdan saaay!...

Dursun'a sıra gelince, zavallı oğlan sallanıyor, titriyor, kıvramıyor, sonra:

— Booom!... -diye çığılı basıyor. Ondan sonra da başını sağa sola sallayarak-: cık, cık,cık!...- diyor.

Dursun'a sağdan soldan nice kopya versek, işe yaramıyor.

— Dursun on altı!

— On altı de Dursun!...

— On altı ulan!... Dursun durup durup:

— Boom! -diye patlıyor. Korgeneral:

— Çıkarın bu efendiyi! -dedi.

Çıkardılar. Dursun süklümpüklüm koğuşa gitti. Teftiştten sonra Dursun:

114

115

— Hep sizin yüzünüzden! -diye önce sonra Murat'ın üstüne atıldı.

O gece üzüntümüzden ne bom, ne de başka t>it oyun oynayabildik. Matematikte üstün başarılı öğ. renci Dursun, onbaşı olamayacaktı.

Ertesi günü Dursun'u karargâhtan çağırıldı Gitti. Gülererek geldi.

Buraya, staja gelmeden önce, Avrupa yarışması açılmıştı. Yarışmayı kazananlar mühendislik öğre. nimi için Almanya'ya gideceklerdi.

Şimdi, yarışma sınavının sonucu belli olmuş, Yarışma sınavına giren beşyüz öğrenci arasında Dursun birinciydi.

Bir hafta sonra Dursun'u uğurladık. Bir gece önce de bom oynadık. Dursun bikez bile bom diye. medi, gece yarısına dek dayak yedi.

Bizden ayrılacağı sabah, yine her zamanki gibi,

— Tozluğumun tekini gören var mı?

— Postalımın teki kimde? -diye bağırıp durmuştu.

116

TAŞI SIKSAM SUYUNU ÇIKARIRIM!

Sayımdan sonra gardiyan, her akşam olduğu gibi koğuştakilere:

— Allah kurtarsın! -dedi.

— Sağol! -diye uğultu yükseldi.

Olmaz olası demir kapı kapanırken ille gıcırdayacak ki seslerin bile burada hapisane sesi olduğu iyice anlaşılın. Demir kapının arkadan vurulan sürgüsü sakırdarken Kâzım Baba iki eli apış arasında helaya koştu. Altmışını aşkındı, sidiğini tutamazdı. Helaya böyle koşması ondan...

Geceleri uykularından uyananlar Kâzım Babayı, elleri api-şında helaya seğirtirken görürlerdi.

Göğüs tıkanık-bğı da vardı. Öksürürken boğulacak sanılırdı.

— Sağ çıkamayacağız bu batası yerden!... -derdi. Elleri, kolları, bacakları sıksık uyuşur. Sol yanı biraz inmeli gibi. Ağzı da azıcık çarpıktı. Ama belli etmemeye çalışırdı. Başındaki titreklik de git-1'kçe artıyordu. Bütün bu haliyle de şakacı, sevimli

117

bir ihtiyardı. Köyünden tatlı tatlı hikâyeler anla. tırken, sözünü yarıda keserek iki elini bacak arasım sokar, helaya koşardı. Dönüşünde,
— Nerede kalmıştık?... -diye kaldığı yerden başlardı anlatmaya.
O yaşında şakayı, alayı kaldırır, hatta alayı cıvıtan ipsiz sapsız delikanlılara bile kızmazdı. Efkârlandığı zamanlar,
— Gel Nisan, gel!... -diye bağıırdı.
Nisan gelirse, cezaevinde sekiz yılım doldurmuş olacaktı. Nisanda tahliye edilecek değildi ama zasının üçte birini doldurmuş olduğundan Asri Cezaevine gönderilme hakkını kazanmış oluyordu. Onun için Nisanı iple çekiyor, günde beş-on kez,
— Gel Nisan, gel!... -diye bağııyordu. Cinayeti işlediğinin sekizinci yıldönümünde, Asri Cezaevine gideceğı umundundaydı. Oraya gidebilmek için de, cezanın üçte birini çekmiş ve bu süre içinde cezaevi disiplinini bozmamış olması gerekiydi. Cezaevi disiplinini hiç bozmamıştı. Kâzım Baba karısını öldürmüş, karısının zamparasını öldüresiye yaralayıp sakat bırakmış. Bu adamın nasıl olup katil olduğuna herkes şaşardı, karısı öldükten on beş yıl sonra yeniden, taze bir gelinle evlenmiş. Kızını da köyden bir delikanlılık evlendirecekmiş. Damadı olacak delikanlı eve girip çıkarken, iki işi birden becermiş. Hem daha nikâh kıyılmadan Kâzım Ağa'nım kızım gebe bırakmış, hem de bu ettiğı yetmezmiş gibi, Kâzım Ağa'nım genç karısını baştan çıkarmış. Kâzım Ağa, karısıyla damadı olacak herifi ahırda suçüstü yakalayınca. Çeke çeke sekiz yılını doldurdu, Nisam getirdi J

118
cezaevine gonaerılması için Dir aileiçe verdi.
cezaevlerinde mahkûmlar çalıştırılıyor, hem para kazanıyorlar, hem de yattıkları her gün iki gün sayılıyor, cezanın bitmesine doğru, bir gün, üç gün olarak cezadan indiriliyordu. Kâzım Baba durmadan hesaplardı. Asrî Cezaevine gönderilirse, on yıl sonra çıkacaktı. Bir akşam onun cezaevine girdiğinden beri ilk kez kavga ettiği görüldü. Hem de bir hiç yüzünden... Asrî Cezaevine gönderilmesi için dilekçe verdiğinin üstünden ancak iki ay geçmişti. Kavganın nedeni ilkin anlaşılamamıştı. Koğuştan bir delikanlı,
— Kâzım Baba... -diye söze başlarken, Kâzım Baba:
— Babanın da senin de... -diye sövüp saymıştı.
— Bundan sonra bana kimse «Baba» demeyecek... Baba diyenin...
Bu ağız dalaşını sonuna kadar sürdürememiş, yarıda kesip, iki eli pantolon ağzında, sallana sende-leye helaya koşmuştu.
Kâzım Baba'nın «Baba» sözüne neden alındığı ertesi gün anlaşıldı. Dilekçesine, Cezaevi Müdürlüğünden cevap gelmiş. Asrî Cezaevine gönderilemezmiş. Evet, cezasının üçte birini çekmiş ve bu süre içinde disipline aykırı bir davranışı görülmemiş ama, Asrî Cezaevine gitmek için yaşı uygun değilmiş. İş üzerine kurulmuş Asrî Cezaevlerine, yaşı aşmış mahkûmları göndermiyorlar.
Kâzım Baba'nın kendisine her zamanki gibi, «Kâzım Baba» denilince kızması işte bundan... O günden sonra Kâzım Baba hırçınlaştı, kavgacı bir ihtiyar oldu. Herkesle dalaştı. O sarsak koluyla

119
delikanlılara tokat, yumruk atmaya başladı. — Vurdum mu, yıkarım! -diyordu. Kimse ona bulaşmak istemiyordu. Bir gece koğuştaki bilek güreşi yapmaya kalktı. Karşısındaki şakadan yenildi. Kâzım Baba bilek güreşine öyle kendini vermişti ki, tam bilek güreşindeyken bastırarak sidik zorlamasına bile aldırılmamış, paçasından yere ıslaklık geçmişti. Mahkûmlardan Rifat Pehlivan'a meydan okudu. Şilteleri koğuşun ortasına yayıp güreştiler. Sidiğini tutamayan titrek başlı, sarsak bedenli Kâzım Baba, çarpık ağzıyla nağralar savurarak güreşti. Ve koca Rifat Pehlivanı sözümona pes ettirdi. Yiğit delikanlılar bilek güreşinde, karakucak güreşte ona yalandan yenildikçe, Kâzım Baba da gittikçe güçlülüğüne inanmaya başlamıştı. Herkesle kavga ediyordu. Cezaevi Müdürlüğüne bir dilekçe daha verildi. Bu dilekçede «Taşı sıksam suyunu çıkarırım» diyor, Asrî

Cezaevinde gençlerden daha iyi çalışabileceğini anlatıyordu. Cevap geldi: Bu yaştan sonra iş görülen Cezaevine gönderilemezdi.

Haftada bir-iki, «Taşı sıkısam suyunu çıkarırım» diye Cezaevi Müdürlüğüne dilekçeler yağdırmaya başladı. Artık dilekçelerine cevap da gelmez olmuştu. Asrî Cezaevine gidemezse, cezasının geri kalan on altı yılını çıkaramayacağına, buralarda ölüp kalacağına iyice inanmıştı." Savcılığa bir dilekçe verdi. Bu dilekçede Cezaevi Müdüründen şikâyet ediyor, hakkının yendiğini, taşı sıkısa suyunu çıkaracak kuvvette olduğunu anlatıyordu. Bu dilekçeyi, Cezaevi Müdüründen gizli dışarı çıkarttı, postaya verdirtti.

Müdüründen şikâyet edilen bu dilekçe, «tahkik edilmesi» notu yazılarak, Savcılıktan j Cezaevi Müdürüne gelmişti. Cezaevi Müdürü fazını Baba'yı çağırdı.

— Kâzım Baba, beni Savcılığa şikâyet etmişsin... dedi.

— Hâşâ beyim... Kim söylemişse onu, boyundan büyük halt etmiş...

Cezaevi Müdürü güldü, ihtiyar koğuşa gönderdi. jCâzım Baba:

— Ulan, ispiyonlar var aramızda... Benim müdürü savcıya şikâyet ettiğimi, gidip yetiştirmişler müdüre... -diye bağırdı.

Savcıya ikinci dilekçesini gizli yazdırdı, kimseye söylemedi. Savcılık, müdürden şikâyet, edilen bu dilekçeyi de «tahkik edilmesi» notu ile yine Cezaevi Müdürüne gönderdi. Cezaevi Müdürü yine Kâzım Baba'yı çağırdı.

— Kâzım Baba, beni şikâyet ettin ha?...

— Yok beyim, estağfurullah... Vallahi yalan, iftira...

Bu kez dilekçeyi yazdırdığı mahkûm arkadaşı, müdüre gidip söylemiş olacaktı. Başka birini buldu. Ona dilekçe yazdırdı. Savcıya gizlice postalattığı dilekçesinde taşı sıkısa suyunu çıkaracak kuvvette olduğu halde, müdürün kızdığı için kendisini Asrî Cezaevine göndertmediğini, bu müdürün hırsız olduğunu, içeride satılan esrardan, eroinden pay aldığını, ağalardan rüşvet alıp kumara göz yumduğunu anlatıyordu. Anlattıkları doğrudu.

Dilekçe yine «tahkik edilmesi» notuyla Cezaevi Müdürüne gelmişti. Müdür, Kâzım Baba'yı yine çağırttı.

120

121

— Demek ben hırsız mıyım Kâzım Baba, öyi mi?...

— Tövbe... O nasıl söz?

— Demek ben kumar manosundan pay ^ mıyım?..

— Estağfurullah...

— Ben eroin, esrar satışından para yermişim

— Şart olsun yalan...

— Peki bu ne?... Dilekçeyi uzatmıştı.

— Bak, senin imzan var... Kâzım Baba şaşaladı:

— Yalan... Benim imzamı atıp... Vay namus. suzlar...

Müdür güldü,

— Haydi koğuşuna!... -dedi.

Kâzım Baba, bu kez dilekçeyi postaya atandaı kuşkulandı. Namussuz herif, postaya atacağına dilekçeyi götürüp müdürün eline vermişti.

Kâzım Baba'nın sarsaklığı, başının titremesi arttıkça, daha kavgacı oluyor, gençliğini, kuvvetini denemek için delikanlılarla el şakaları yapıyor, d ense çekiyor, önüne gelene şaplak atıyordu. Hatlı onları bellerinden tutup havaya kaldırmak istediğ bile oluyordu.

Savcıya bir dilekçe daha göndertti: «Elim lum hamdolsun tutmaktadır. Taşı sıkısam suyuıffi çıkarırım. Fakat müdür namussuz ve hırsız old» ğundan...»

Dilekçe «tahkik edilmesi» notuyla yine Cezae»' Müdürünün eline geldi. Müdür, Kâzım Baba1! çağırttı. Kâzım Baba, haftada bir, Savcılığa dışarı^

122

postayla dilekçe göndermeye başladı. Aylar geçip de cevap alamayınca, Cezaevleri Genel Müdürlüğüne jjjr dilekçe gönderdi: Taşı sıkısa suyunu çıkarırdı, auja müdürün hırsızlıklarını, yolsuzluklarını bildiği için...»

Dilekçe, Cezaevleri Genel Müdürlüğünden, Savcılığa, Savcılıktan Cezaevi Müdürlüğüne gönderildi. Altında şu not vardı: «Tahkik edilmesi...»

Müdür bu kez kızdı:

— Kâzım Baba, ihtiyarsın diye sana acıyorum. Bak böyle dilekçeler göndermekte devam edersen, seni başka cezaevine sürdürürüm...

— Tövbe... Vallahi... Yalan... İftira... Şart olsun... Ne demek... Estağfurullah...

Kâzım Baba bu işin sırrını bitürlü anlayamıyor,

— Yahu, bu müdürün her yerde eli mi var, bu dilekçeler nasıl herifin eline geçiyor?... - diye şaşıyordu.

Cezaevleri Genel Müdürlüğüne haftada bir dilekçe yağdırmaya başladı.

Bu arada, orta bahçede gençlerle birlikte voleybol oynamak istiyordu. Birkaç kez topa vurayım derken düştüğü için, mahkûmlar o varken voleybol oynayamaz oldular. Düşüp ölecek diye korkuyorlardı.

Kâzım Baba, Adalet Bakanlığına gizliden dilekçe göndertti: «Taşı sık-sam suyunu çıkarırım.

Fakat başımızdaki müdür ve savcı...»

«Tahkik edilmesi...» no tüyle Bakanlıktan Cezaevleri Genel Müdürlüğüne, oradan Savcılığa, oradan Cezaevi Müdürlüğüne gelen dilekçeyi müdür okuyunca iyice kızdı. Çağırttığı Kâzım Baba'ya,

— Artık elverdi Kâzım Baba... Artık sen uzun

123

ettin. Seni kapı altına çeker, gardiyanlara döğdü. rürüm... -diye bağırdı.

Kâzım Baba, şaşkına dönmüştü. Koğuşa dö. nünce bağırdı:

— Yahu, bunlar hep şirket mi birader? Bu ne

iş?...

Artık bahçeye çıkıp gezemiyordu. Dizlerinde yürüyecek derman yoktu. Merdivenleri zor iner, bahçe duvarının dibine oturup güneşlenirdi.

Başbakana dilekçeler, mektuplar yağdırdı. Bun-lan en candan bildiklerine yazdırıyor, en güvenilir adamlara dışarıdan postaya attırıyordu: «Taşı sık-sam suyunu çıkaracak bir yaşta ve kuvvette olup, Asrî Cezaevine gitmekliğime ve orada gençlerden daha iyi çalışacak kudrette olmama rağmen...» Dilekçeler, altında «tahkik edilmesi» notu ile Adalet Bakanlığına, oradan da sırayla gele gele tahkik edilmek üzere Cezaevi Müdürüne geliyordu. Müdür köpürmüştü:

— Ulan Kâzım Baba, seni hamama atar, yatırır taşlara, falakaya çekerim...

Müdür, dediğini gerçekten yapacaktı ama, daha ilk sopada Kâzım Baba ölür diye korkuyordu. Kâzım Baba, Cezaevi Müdüründen, Savcıdan şikâyetler dolu ve taşı sık-sa suyunu çıkaracak bir kuvvette iken Asrî Cezaevine gönderilmediğini anlatan dilekçelerini Büyük Millet Meclisine, Cumhurbaşkanına göndermeye başladı. Bunların hepsi de tahkik edilmesi için dönüp dolaşıp Cezaevi Müdürünün eline geçiyordu.

Artık bahçeye bile çıkamayan, helaya bile zorlukla gidebilen Kâzım Baba'nın bitürlü anlayamadığı

124

suydu: bu aueKçeler nasıl olup da Müdürün eline geçiyordu.

— Hey Yarabbim, bu herifin her yerde eli mi var bre oğlum?... Yoksa bunlar hepsi birlik mi çalışıyorlar?...

Bir zaman dilekçe yazdırmadı. Onun dilekçelerini ellişer kuruşa yazan Kıyınk Ahmet günde birkaç kez soruyordu:

— Kâzım Baba dilekçe yazacak mıyız'bugün?...

— Artık dilekçe yok... Güvenilir bitek namuslu adam kalmamış bu dünyada... Dilekçeyi kime gön-dersem götürüp müdürün eline veriyor.

Bigün, gündüz ortası mahkûmlar koğuşlara sokuldu. «Arama yapılacak!» denildi. Müdür, gardiyanlar, candarmalar aramaya geleceklerdi. Kâzım Baba telâşlandı. Onda şiş, bıçak bulunmaz, eroin, esrar bulunmaz. Bu telâşi neye?...

Müdürün aleyhine yazdırıldığı dilekçeler üstünde yakalanmasın diye korkusundan hepsini toparlamış, bir ayağını sürüyerek helaya koşuyordu; dilekçeleri hela çukuruna atacaktı. Birisine çarptı. Yere düştü. Kalkamadı.

Kâzım Baba ölmüş... Elleri dilekçelerle doluydu. Ceplerinden, koynundan, kırtan çok dilekçe çıktı. Hepsi de «Taşı sık-sam suyunu çıkaracak kuvvette olup, müdürün hırsızlıklarını ve yolsuzluklarını bildiğinden...» diye başlıyordu.

125

YÜZ LİRAYA BİR DELİ!

YÜZ LİRAYA BİR DELİ!

Halkın tımarhane dediği, hekimlerle resmî ma-kamlarınca Ruh Hastalıkları Hastanesi dedikleri yerden, beş deli, yani beş akıl hastası kaçmıştı. Hastane görevlilerinin, beş akıl hastasının hastanede olmadığını öğrendikleri tarih, beş hastanın hastaneden kaçtığı tarih olarak kabul edildi. Gerçekteyse beş delinin, bu tarihten ne kadar önce, hangi ayın hangi günü, hangi saatte kaçtıkları hiçbir zaman bilinemeyecekti.

Olay duyulunca görevlilerle hekimler büyük bir telâşa kapıldılar. Çünkü kaçanların beşi de azılı, saldırgan, daha önce de cinayetler işlemiş akıl has-tasıydılar. Hele içlerinden biri yangın çıkarmaya pek meraklıydı.

Başhekim hemen valiliğe, emniyet müdürlüğüne telefon etti. Durumu bildirdi. Bu tehlikeli akıl hastalan, üzücü olaylar yaratmadan hemen yakalamalıydılar.

129

Başhekimle telefonda konuşan emniyet müdürü, günün nöbetçi müdürü, polisin delileri yakalayabil, mesi için, «hastanenin resmen yazı ile müracaat etmesi gerektiği»ni bildirdi. Elbette böyle olacaktı Başhekim de bunu biliyordu. Ama deliler «ivedilikle» yakalanmalıydılar. Bir resmî evrakın hastaneden emniyet müdürlüğüne resmî yolla ulaşması kimbiUj —Allah bilir— kaç gün sürerdi. Bu zaman içinde kaçak delilerin yaratacakları tehlikenin sorumlunu üstüne alır mıydı emniyet müdürlüğü? Elbet, resmî yazı sonradan gönderilecekti.

Nöbetçi müdür önündeki kâğıda not almaya başladı: «tarih:... Saat:... Bugün beş deli kaçmış. Delilerden birinin üstünde hastanenin çubuk çizgili elbisesi var. Kaçanlardan birisi kadın. Kadınla bir erkek hasta, üstlerindeki hastane elbiselerini kaçarken bıraktıklarına göre, çıplak kaçmış olacaklar. Öbür ikisi, hastane görevlilerinin elbiselerini giyerek kaçmışlar.»

Nöbetçi emniyet müdürü, telefonda başhekime,

— Koskoca şehirde beş deli nasıl yakalanır beyim? Bunların bir, ne bileyim ben, alameti filan yok mu? -dedi.

Başhekim sinirlenerek:

— Söyledim size efendim -dedi-, birinin üstünde çizgili hastane elbisesi var. İkisi, görevlilerin elbiselerini giymiş. İkisi de çıplak...

— Bu şehirde çıplak gezen bitane olsa kolay.. Bu delilerin başka bir özellikleri, belirtileri filan yok mu?

• —Haa, vardır tabî... Ben size, o servisin doktorunu veriyorum, o söylesin size...

130

Başhekim, telefonu yanındaki doktora verdi, föetçi müdür de telefon alıcısını ordaki polis memurlarından birine verdi:

— Söylediklerini yazıver...

Hastaneden kaçanlar şizofrendi. Hastalıklarının belirtilerine gelince... Anormal davranışları vardı. Kısacası, şehirde olağandışı davranışı görülenlerden kuşkuhanıanlar tutulup sorguya çekilecekti.

Her nedense kaçan delilerle bakanlık da ilgilenmişti. İş daha bir ciddilik aldı. Deliler tehlikeli, çok tehlikeli..• İvedilikle yakalanacaklar...

Az sonra telsizle, telefonla emniyet amirliklerine, emniyet amirliklerinden de karakollara telefonla şu emir yazdırılıyordu:

«Yazılı emir sonra gönderilmek üzere, işin ivediliği sebebiyle bildirilir: Dün gece Akıl Hastalıkları hastanesinden biri kadın olmak üzere beş hastanın kaçtığı ve bu hastaların son derece tehlikeli oldukları hastane başhekimliğinden verilen bilgiden öğrenilmiştir. Kadın hastayla erkek hastalardan biri çıplak olup, biri hastanenin çubuk çizgili elbisesiyle, ikisi de hastane görevlilerinin elbiseleriyle kaçmışlardır. Hastaneden kaçan beş akıl hastasının olağan dışı davranışları olduğu hastane başhekimliğinden bildirilmiştir. Şehir içinde kargaşalık ve karışıklık çıkarabilecek ve tehlikeler yaratabilecek bu beş akıl hastasının yakalanması için hemen harekete geçilerek şehirde olağandışı davranışları görülenlerin yakalanarak akıl hastanesine muayeneye gönderilmelerini rica ederim.

Not: Bakanlıktan, kaçak akıl hastalarını yaka-131

layacak olan polis memurlarına, nakdî mükâfat olarak yüzer lira verileceği bildirilmiştir.»

Bu telefon emrini alan karakollardan birinde komiser, polisleri toplayıp,

— Emrin anlaşılmayan bir yanı var mı ? -diye sordu.

Polislerden ses çıkmayınca, emri anlaşılmış sayarak,
— Hadi bakalım arkadaşlar -dedi-, görev başına!... Bölgemizde arama-tarama yapılacak., Emir açık, anormal davranışı görülenler... Tamam mı? Deli başına yüz lira...
Polislerden biri,
— Hadi deli avına, deli avına!-diye söylendi. Masada oturan polis:
— Ne terslik... -dedi-, karakol nöbetçisi olmasaydım ben de çıkardım deli aramaya...
Polislerin arkasında duran bekçi,
— Komiserim... -dedi-, Allah rasgetîrir de bir deli de ben tutarsam, bekçilere de yüz lira var mı?
Komiser,
— Sen, ben yok... -dedi-, hepimiz biriz. Göreve çıkmalarından az sonra polislerden bin komiserin odasına girdi,
— Hemen bir tane tuttum... -dedi-, onu nezarethaneye attım, şimdi gidip başkalarına bakay!"1"
Komiser,
— Ne çabuk? -dedi-. Nerde yakaladın oflu'
— Karakoldan çıktım, hemen kapının önünde '
— Nerden anladın deli olduğunu?

132

«Deli olmayan hiç karakolun önünden geçer diyecekti. Dilini tutup,
— Anormal dediniz ya, bunun da anormallikleri vardı.
O sırada başka bir polis sevinçle girdi komiserin odasına. Sağ elinin beş parmağını birleştirip:
— Öyle iki deli yakaladım ki -dedi-, halis muhlis deli...
— Nerden bildin?
— E birinin adı Halid, öbürününkü Muhlis de ondan...
Komiser,
— Vakit geçirmeyelim -dedi-, hemen yazalım raporu...
Masadaki memur, daktilo makinesine kâğıdı geçirdi.
— Yaz... «Karakolumuza mensup 2876 yaka numaralı polis memurumuz» adını yaz...
«olağandışı davranışları görülen iki kişi tesbit ederek uzun ve yorucu takip sonunda tımarhaneden...» tımarhaneyi sil, akıl hastanesi diye yaz!... «Akıl hastanesinden kaçan beş hastadan biri olduğuna kanaat getirerek hiçbir müessif hadiseye meydan vermeden akıl hastası vatandaşımızı, akıl hastanesine sevkedilmek üzere derdest edilerek, firarına meydan verilmeden nezarethanemizde muhafaza edildiğini arz ederim.» Ga-h'ba cümle bozuk oldu...
Bekçi,
— Müjde! -diyerek sevinçle komiserin odasına girdi.
Bekçi, biyandan da iki yan çıplak adamı iteliyordu.

133

— Allaha şükür, iki yüz lira cepte sayılır. Komiser,
— Ne iki yüz lirası? -dedi.
— Komiserim sayenizde iki deli de ben yakala-dim, hem de bitürlü bulunamayan çıplak delile.

rı...

— Bunlar çıplak değil ki...
— Eh çıplak sayılır... Yoksa içeri alıp daha soysam mı? Bunları nezarete koyup, gidip öbürlerini de yakalayacağım. Dışarısı, nah böyle, vıcır vıcır deli kaynıyor.
Karakollardan emniyet müdürlüğüne bildirildiğine göre, olağandışı davranışları görülüp de deli oldukları şüphesiyle yakalananların sayısı dokuz olmuştu. Bu durum ilgilileri şaşırttığı için, Akıl hastanesine telefonla soruldu:
«Olağandışı davranışları görülerek, tutanak düzenlenmek suretiyle yakalananların sayısı şimdilik dokuz olduğundan, hastanenizden kaçan gerçek deli sayısının kesin olarak tespit edilerek bildirilmesi önemle rica olunur.»
Hastanede yapılan deli sayımında, izinli olan görevliler dışında, yalnız beş akıl hastasının eksik olduğu bikez daha anlaşıldı. Bu sonuç alınıncaya kadar, şehirde olağandışı davranışları görülüp de yakalananların sayısı yirmialtıya yükselmmişti. Beş kaçak akıl hastasının yakalanması istenirken, yakalanıp akıl hastası diye hastaneye gönderilenlerin sayısı durmadan arttıkça hastane başhekimî,

— İstemem! İstemem! Yeter artık! Burası tımarhaneye döndü. Ben kendi hastalarımıyla başede-
134

yyorum, bunları nereye koyayım, ne yapayım? -diye barbar bağırıyordu.

Hastane müdürü, telefonla emniyet müdürlüğüne hemen şu bilgiyi verdi:

«Her ne kadar karakollarda düzenlenen tutanaklara göre, kıymetli polisimizin fedakârane gayretleri sonunda, şu saate kadar yakalanan yirmi altı İçişinin anormal davranışlarda bulundukları öğrenil-mişse de, firar eden beş hastanın yerine başkalarının pastanemizde alıkonmaması ve herhangi bir yanlışlığa meydan verilmemesi için, bu yirmi altı kişi mütehassıs tabibler tarafından muayeneden geçirilerek, ancak kaçak hakikî akıl hastaları hastanemizde alıkonaeaktır. Bununla birlikte, hastane elbisesiyle kaçan hastamızla, çıplak olarak kaçan iki hastamız henüz hastanemize teslim edilenler arasında maalesef mevcut değildir.»

Başhekimlikten bu bilgi yeni alınmıştı ki, olağandışı davranışları görülen yüzü aşkın kişinin daha polislerce yakalandığı anlaşıldı. Bunların olağandışı hareketlerde bulundukları, gerek kendi itiraflarından, gerekse tanıkların ifadelerinden anlaşıldığı gibi, bunların birtakımı da, yakınlarının, akrabalarının, komşularının deli olduklarına dair yaptıkları şikâyetler üzerine yakalanmıştı. Kocalarını, delidir, diye şikâyet eden kadınlar bulunduğu gibi, karılarının deliliklerinden şikâyetçi kocalar da vardı.

Bu arada işleri büsbütün karıştıran, kendiliklerinden «Biz deliyiz» diye karakollara başvurarlardı. Bunlardan kimisi, şu yolda dilekçeler vermişlerdi:

«Akıl Hastanesinden kaçtım. Aranmakta olduğumu duydum. Kaçtığıma nedamet getirmiş bulunu-

135

yorum. tLtı sonunaa naKiKaıen anıaaıgımaan ve kaç. tığıma pişman olduğumdan, yeniden Akıl Hastanesi^ kabulümü saygılarımla arz ve rica ederim.»

İşler büsbütün çatallaşmıştı. Ortaya yeni bit sorun daha çıkıyordu. Kendiliklerinden, deliyiz diye gelenler, polis tarafından yakalanmış sayılmayacak-larından, bunlar için, yakalanacak her deli başına vaat edilen yüzer lira ikramiye verilmeyecek demekti. Bu nedenle polisler, ellerinde dilekçeyle, biz deliyiz diye karakollara koşanların deliliklerine inanmıyorlardı. Böyle bir yurttaş bir karakol nöbetçi polisi, karakoldan bir kilometre kadar uzağa kovaladıktan sonra bir yere kıstırıp yakalamış ve bu adam kendi tarafından yakalanmış bir deli olduğu için, altına yaka numarasını koyduğu tutanakla birlikte Akıl hastanesine teslim etmişti.

Zorluk surdan çıkıyordu: Yakalananlar arasında, Akıl Hastanesinden kaçanlar var mıydı, yok muydu?

Hastane Başhekimliğinden alman şu son bilgi, işleri büsbütün sarpa sardırdı:

«Olağandışı davranışları görülerek hastanemize gönderilenlerin yapılan muayeneleri sonunda, ruh ve sinir hastaları oldukları teşhis edilerek hepsi de hastanemizde alıkonmuş, ancak fedakâr ve gayretli polisimizin kıymetli mesaisi neticesinde yakalananlar arasında hastaneden firar eden beş hastanın olup olmadığını anlamak mümkün olamamıştır.»

Polisler, hastaneden çıplak olarak kaçan deliyi de plajda yakalamışlardı. Plajlara yapılan baskınlarda olağandışı davranışları görülen pek çok kişi ele geçirilmişti. Bunların çoğu, deli olmadıklarını, plaj

136

kabinesinde donlarını çıkarıp mayolarını, yada mayolarını çıkarıp donlarını giyecekleri sırada çıplak diye yakalandıklarını iddia ettilerse de, delilerin deliliklerini hiçbir zaman itiraf etmedikleri düşünülerek, hiçbirinin sözü dikkate alınmadı.

Otellere yapılan baskınlarda da, anahtar deliklerinden otel odaları gözetlenmiş, gerek odada, gerek yatakta olağandışı davranışları görülen, çubuk çizgili pijamalı pekçok kişi yakalanmıştı. Hele randevu evlerinde olağandışı hareketleri görülerek yakalanan çubuk çizgili pijamalılar, orada toplanan meraklı yurttaşlara saldıracak kadar deliliği ileri götürmüşler iyice.

Deli avlayan polisler, dilekçeler vererek yakaladıkları her deli başına verileceği vaat edilen yüz lira nakdî mükâfatı istedilerse de, deli diye yakalananların arasında hastaneden kaçan beş hakikî delinin bulunup bulunmadığı anlaşılamadığından, kesin sonuç alınıncaya kadar şimdilik kendilerine para mükâfatının verilemeyeceği bildirildi.

Bu umut kırıcı cevaptan sonra, olağandışı davranışları görülerek yakalananların sayısı da günden güne azalmaya başladı. Deli avının ilk günü dokuz, ikinci günü yirmi altı, sonraki günler gittikçe artarak daha da çok kişi yakalanmışken, para mükâfatının verilmesinin geri

bırakılması üzerine, bu sayı günden güne düştü. İş iyice tavsadı. Artık polisler, şehirde hiçkimsede olağandışı davranış göremez oldular.

Her ne kadar hastaneden kaçan beş akıl hastasının yakalanıp yakalanamadığı kesinlikle anlaşılamamışsa da, kimsede olağandışı davranış görülmediğine göre, büyük kentin delilerden iyice temiz-

137

"İP

lendiği anlaşılmıştı. Böyle sanıldığı birgün, karakollarından birinde polis memurları araların ^ şöyle konuşmaktaydılar:

— Bu bizim milletimize yaranılmaz kardeşi ^ Ne kadar hizmet edersen et, yine değer bilinme? Bak, meselâ, bizden beş deli istediler, ben bir başıma dokuz deli yakaladım.

— Ne oldu sanki, kıymetini bildiler mi ?

— Yooo... Biz neden yakaladık delileri?

— Memlekete hizmet diye... Delileri yakala-dığımızla kaldık.

— Olan zavallı delilere oldu...

— Deli olmakla? Onlar da Allanın kulu...

— Deli de bir yurttaş...

— Hani deli başına yüz lira vereceklerdi... Yedi deli yakaladım, devletten yedi yüz lira alacağım var. Vazgeçtim yedi yüzden, yuvarlak hesap beşyüz verseler Allah bereket versin, ben de kiramı öderdim, Bu ay gene kirayı veremedik.

— Ya ben birader, gayetle cansiperane bir şekilde çalıştım. Hakkımızı verseler' daha ne deliler yakalardık...

— Vallahi memlekette, ilâç için olsun, bitek deli bırakmazdık.

— Hatta ben kaynanamı bile gönderecektim. Karım da razı olmuştu. Ama baktım ki para vermiyorlar, vazgeçtim. Kaynana maynana, her neyse, kadını bedavadan tımarhaneye attıramazdık ya... Günah kadıncağıza...

— Bugün hakkımı versinler, şimdi sokağa çıkıp on deli daha yakalamazsam bana da adam demesinler.

— İnsan meram etse daha bile çok yakalar.

138

— Eskiden vallahi daha iyiydi. Bir tarihte bir büyük yangın çıkmıştı. Yangını çıkaranı bulana iki aylık ikramiye vereceğiz dediler. Ben iki kişi yakaladım- Hakkımı yiyip birini saymadılar. Yalnız biri için ikramiye verdiler.

— Olsun, azçok, gene de vermişler ya, sen ona bak..-

— Ama ne oluyor, olan memlekete oluyor.. Sokaklarda deliden geçilmiyor işte...

— Bundan sonra ben hiç deli yakalar mıyım?

— Al benden de o kadar... Dünyada yakalamam.

— İşte bu yüzden deliler içinde kaldık ya birader...

139

ZAVALLI NECLA

Doğma büyüme İstanbullu ol da İstanbul'u bilme, ayıp doğrusu. İstanbul'u bilmeyen İstanbullu benim işte. Bentler'e hiç gitmedim. İstanbul'un en güzel yerlerinden biriymiş, öyle derler...

Yaza yeni girdiğimiz günlerdeydi. Bir arkadaşım telefon etti:

— Bu pazar piknik yapacağız. Siz de gelir misiniz?

Kır gezmesinin adı şimdi piknik oldu.

— Nereye gidilecek? -diye sordum.

— Bentler'e...

Arkadaşımın verdiği bilgiye göre, bu kır gezintisine katılacaklar yirmiden aşkın. Herkes yemeklerini birlikte götürecek. Kabataş iskelesinde, saat dokuzda buluşacağız. Arabası olanlar varmış. Bizim gibi —ona da şükür— ayaklarından başka taşıt aracı olmayanlar, arkadaş arabalarına doluşup Bentler'e gideceğiz.

Yumurtaları kaydattık. Bir şeye zeytinyağı, şir-

140

iy doldurduk. Dolmalar, köfteler yaptık, cigara böreklerini yağlıkâğıda sardık. Bol domates, hıyar... Rakımız da gani. Yoldan üzümle şeftali de aldık, pokuza on kala, Kabataş iskelesinde olduk. Saat dokuz oldu, dokuz buçuk oldu, bizim arkadaş yok. Benim kız, sizden iyi olmasın, çok akıllıdır,

— Baba -dedi-, sakın sen Beşiktaş'ı Kabataş anlama... Belki de şimdi bizi Beşiktaş'ta bekliyorlar-

dır.

— Olabilir... -dedim.

Aklından yana kızdan da baskın olan oğlum,

— Belki de -dedi-, Dikilitaş'tır. Onlar sana Dikilitaş demişlerdir, sen Kabataş anlamışsındır.

— Olabilir... -dedim. Karım kızarak,

— Olabilirse -dedi-, öyleyse Çenberlitaş da olur. Senin zaten ilk söyleyişte bişeyi anladığının görülmemiştir. Her halde telefonda Çenberlitaş'ı sen Kabataş anladın...

— Olabilir... -dedim. Küçük oğlum,

— Bir de Kıztaşı var... -dedi-. Belki de bizi şimdi Kıztaşı'nda bekliyorlar.

— Olabilir... -dedim. Karım kızdı:

— Canım nasıl olabilir? Beşiktaş mı, Kabataş mı, Çenberlitaş mı, Dikilitaş mı, Kıztaşı mı?... İstanbul'da ne kadar çok taş olduğunu o zaman farkettim.

— Sayın bakayım şu İstanbul'daki taşları, düşününce hangisi olduğu aklıma gelir... -dedim. Karım,

141

— Atlamataşı olmasın... -dedi. Kızım,

— Bir de Taşlık var... -dedi.

Daha sabahtan ağızımızın tadı bozuldu. Oğlum,

— Sakın Nişantaşı olmasın ... -dedi. Büsbütün aklım karıştı.

Bir taksiye binip, ne kadar taş varsa hepsini dolaşmaya karar vermek üzereydim, yanıma çok uzun boylu birisi sokuldu:

— Affedersiniz, siz Bentler'e mi gideceksiniz?

— Evet, nereden bildiniz?

— Biz de oraya gideceğiz de... Bize Coşkun telefonla söylemişti. Bu sabah burada buluşacaktık. Ama sabahleyin Coşkun yine telefon etti. Birdenbire hastalanmış, gelemeyecekmiş. Deminden beri ellerinizde sepetler, çantalar beklediğinizi görünce, anladım, sizin de Bentler'e gideceğinizi...

— Başka kimler vardı birlikte gideceğimiz?-diye sordum.

— Çok kalabalıkmış. Coşkun söyledi ama, hiçbirini tanımıyorum. Sizin tanıdıklarınız yok mu ?

— Hayır.

— Ne yapacağız?

— Bilmem...

— Burada deminden beri bekleyenler var, soralım.

Bizimle konuşanlar bir kadınla erkekti, karı-koca olacaklar.

İskele alanında bekleyenler çok var. Bizim gibi ellerinde sepet, çanta, paket olanlardan birine sokuldum:

142

— Affedersiniz efendim, Bentler'e mi gideceksiniz ?

— Ne Bentler'i?

— Su bentleri...

— Su bentlerinde ne işim var?

— Bilmem... Sordum işte...

Adam galiba alay ediyorum sandı, kızdı:

— Bentler'e mentlere gitmeyeceğim!...

— Siz bilirsiniz.

— Gitmeyeceğim yahu!...

— Gitmeyin beyim. Zorla değil ya... Sizi Bentler'e gidin diye zorlamıyoruz. Sorduk...

Çıngar çıkarmadan adamın yanından çekildim. Az önce tanıştığımız adam da, iskelede bekleyenlerden gözüne kestirdiklerine, Bentler'e gidip gitmeyeceklerini soruyordu. Ben, başka birine yanaşım:

— Affedersiniz, Bentler'e mi yolculuk?...

— Sana ne?

— Hiç... Sordum.

Allah Allah... Bu güzel pazar sabahı da herkesin iersliği üstünde.

Adamın yanındaki kadın atıldı:

— Bentler'e gideriz, Çırçır'a gideriz, Hünkâr'a gideriz, sana ne?

— Gidersiniz efendim, bana ne ? Nereye isterseniz oraya gidin, canınızın istediği yere...

Hemen oradan kırdım. Bizim çocukların yanına geldim. Öbür arkadaş, Bentler'e gidecek bir aile daha bulmuş. Onlar da Coşkun'u bekleyip duruyorlarmış. Olduk üç aile. Bentler'e daha kimlerin gideceğini öğrenmek için üç ailenin dört erkeği, vapur iskelesi alanına dağılıp soruşturmaya başladık. Bir adamın yanına yaklaştım:

143

— Affedersiniz, Bentler'e mi yolculuk?

— Size ne?

Fena halde bozuldum.

— Arkadaşlar vardı da... Onları arıyoruz, hep birlikte Bentler'e gidecektik...

Adamın yanındaki kadın sinirli sinirli bağırda

— Hayır, hayır, hayır... Bentler'e gitmeyeceği işte... Şile'ye gideceğiz, anladınız mı?

— Anladım...

Anladığım şuydu: Kadınlara erkek, benden önce Şile'ye gidip gitmemek için tartışırken ben de üstlerine gelip,

— Bentler'e mi gideceksiniz? -diye sormuşum. Nedense «Bentler» der demez herkes kızıyor.

Bu sefer bir adama:

— Çok affedersiniz, nereye gideceğinizi sorabilir miyim? -dedim.

— Neden sordunuz ?

— Biz Bentler'e gideceğiz de...

— Biz gitmeyeceğiz...

— Biz gideceğiz...

— Biz gitmeyeceğiz yahu...

— İyi ya, gitmeyin efendim.

— Neden sordunuz?

— Hiç... Birisini arıyoruz da...

— Ama neden sordunuz efendim? Allah Allah... Adam yakamı bırakmaz.

— Sorduksa günah mı yani ? Sorduk işte...

— Ama niçin? Siz benimle alay mı ediyorsunuz?

— Estağfurullah...

— Deminden beri kaçınıcı? Gelip gelip soruyorlar: «Bentler'e mi gideceksiniz?» Gitmeyeceğim işte be!..-

144

!— Gitmeyin efendim.

— Ne diye birbirinizi gönderip soruyorsunuz? Benimle dalga mı geçiyorsunuz?

Haaa... Demek benden önce, öbür arkadaşlar da gelip sormuşlar. Adama üç kişi üst üste gelip de, «Bentler'e mi yolculuk?» diye sorunca adam da kızmış, hakkı var...

Böyle kavgalı gürültülü araştırma sonunda Bentler'e gitmek için orada bekleyenleri bulduk.

Kimler-miş biliyor musunuz? Hep benim sorduklarım. Bek-leye bekleye kızmışlar, bütün

terslikleri üstünde de ondan «Sana ne? Gitmeyeceğiz işte...» diye bağırıyorlarmış.

Coşkun, bütün tanıdıklarına telefon etmiş. Ama onun tanıdıkları, birbirlerini tanımıyorlar.

Kendisi gelse, bizi birbirimize tanıtacakmış.

Arabalara bindik. Dört arabayla yola çıktık. Biz, sarı bir spor arabaya düştük. Arabanın sahibi

direksiyonda, yanında hanımı ile baldızı... Somurtup duruyorlar. Coşkun gelmedi diye mi

kızmışlar, beklemekten mi sinirlenmişler, nedir bilmem...

Bebek'te arabalar durdu. Kimisi cıgara, kimisi ekmek alıyor. Bu fırsattan yararlanıp, bu

somurtkan insanlardan kurtulmak için başka arabaya geçtik. O arabadakiler daha da kızgın...

İşte bu sinirli hava içinde fosur fosur soluyarak somurta somurta Bentler'e geldik. Bir kır gazinosunda oturduk. Birbirlerini tanımayan insanlar orada toplanmışız. Yemekler ortaya açıldı.

— Sizde ne var?

— Köfte, börek, yumurta, dolma...

— Bizde de...

145

— Biz de köfte, börek, dolma, yumurta getir-mistik...

— Aaa... Biz de...

Bir mezeci dükkânını dolduracak köfteler, dolmalar, cıgara börekleri, lop yumurtalar çıktı ortaya. Bu bile kızgınlık yaratıyor. İşte o kızgınlık içinde yemeklerimizi yedik, bir yandan da içkilerimizi içiyoruz. Kimse, birbirinin kim olduğunu, adım sanını bilmiyor.

Havayı yumuşatmak için şakalar yapıyorum, fıkralar anlatıyorum. Sululuk yapmışım gibi, donuk donuk bakıyorlar yüzüme. Biraz sarhoş olsak, belki bu somurtuk hava çözülür diye boyuna kadehlere rakı dolduruyorum. Uzun boylu adam açılır gibi oldu. Geçenlerde başından geçmiş bir olayı anlattı.

Büyük Postanenin önünde dolmuştan inmiş. Bir kalabalık... Nedir, ne oluyor diye kalabalığa sokulmuş. Önce bir açıkgöz, kireçle kül karışığını küçük paketler içinde haşarat tozu diye satıyor sanmış. Değilmiş.

Bir kadın «Adalet!... Adalet yok mu?» diye feryat ederek, Adliyenin merdivenlerinden aşağı koşarak iniyormuş. Izbandut gibi üç erkek de, bağırarak kadını herkesin içinde döğüp duruyorlarmış. Kadın, «Polis!.., Polis yok mu? İmdat!... Adalet isterim!...» diye feryadı yükseltmiş. Bunun üzerine kalabalıktan fırlayan bir polis, copunu çekip ya Allah, diye kadının üstüne yürümez mi? Bir polis, üç sivil, zavallı kadını parçalayacaklar. Kadıncağzın saç başı dağılmış, göğüsleri çıkmış ortaya... Kadını kaldırım taşları üstünde sürüklüyorlar. Kadının at kuyruğu biçiminde saçları varmış. Polis, kadının at kuyruğu saçından yapışıp çekiyormuş. Uzun boylu adamı merakla dinliyoruz,

146

— Yahu -diyor-, ben polise kızmadım. Polis-tjr, elbet döğ, görevini yapıyor. Öbür üç herife de kızmadım. Belki biri kadının kocasıdır. Elbet karısı-j,j döğmek hakkı... Öbürleri de kadının belki dostlarını-. Onlar da ne yaparsa yapar... Benim kızdığım, şu kalabalık... Kadını gözlerinin önünde doğuyorlar da, öyle toplanmış bakıyorlar. Kadın da «Adalet isterim ben!-- Adalet!...» diye çırpıyor.

Birden hamiyetim kabardı,

— Ulan, sizde hiç mi din iman yok, alçaklar!... - diye bir nağra vurup, kalabalığı bıçak gibi yarmamla, o dört herifin üstüne varmam bir oldu. Polisin elinden copu nasıl kaptıysam bunları oracıkta perişan ettim, çilyavruları gibi dağıldılar.

Merdivenin üstünden kalabalığa,

— Bre nabekârlar, gözlerinizin önünde bir zavallı kadını parçalayacaklar da, kaz gibi bakışıp duruyorsunuz!... -diye bağırırken, yerdeki kadın birden doğrulup üstüme yürümez mü... İskarpinin tekini çıkarmış, tak tak kafama indiriyor. Önce neye uğradığımı şaşırdım. O şaşkınlıkla ne kendimi koruyabildim, ne de kurtardığım kadına «Hanım yavaş!» diyebildim. Yahu bu ne iş!... demeye kalmadı birader, o kalabalıktan beş-on kişi üstüme gelip, beni kargatulumba ederek aldılar. Vuran vurana... Bu sefer kadının yerine ben «Adalet isterim ulan!... Bu memlekette hiç mi adalet kalmadı?... Namussuzlar, bu ne iş!... Polis yok mu? Bütün polisler bugün izinli mi gitti?... Polis yoksa, polis görevlisi jandarma gelsin!...» diye %ada başladım.

Dinleyen yok birader... Beni silkeleyip bir yana attılar. Herifin biri barut kesilmiş bana bağırıyor:

147

— Allah belânı versin!... Beni yirmibin lira zarara soktun...

Yahu, kadın döğerek yirmibin lira kazanılıyor-sa, ne duruyoruz? Sonra, işin içyüzünü öğrendik. Meğer, efendim bunlar «Vurun Namussuza!» adlı bir yerli film çeviriyorlarmış. O kadın, polis, kadını döğen herifler, hepsi artistmiş...

Çevirdikleri sahne, 27 Mayıs ihtilâlinde önce, polisin nasıl halkı doğduğunu, zalimlerden yana olduğunu anlatmak için çevriliyormuş. Halkın işe karışmaması da ondanmış.

Ben kadını kurtarmaya koşunca, operatör kamerayı birden durduramamış. Ben de filme girmişim. Yirmibin lira zararı göze alamadıklarından «İşte böyle hamiyetli vatandaşlarımız da vardı eski idare zamanında» gibilerden, kadını kurtarışımı da filmde göstereceklermiş.

Uzun boylu adamın anlattığı olaya kahkahalarla gülmeye başladık. Derken neşeli bir hava doğdu. Çingene karıları gelip fallarımıza baktı. Bir başkası ayı oynattı. Yine bir çingene saz takımı geldi. Kabataş iskelesinde «Bentler'e mi?» diye sorduğum zaman, «Şile'den başka yere gitmem!» diye tutturan kadın, çingene karılarının arasına katılıp bir güzel çiftetelli oynadı. «Bentler'e mi gideceksiniz?» diye sorduğum için benimle kavga eden adam, göbek atmakta çingene kızını bastırdı. Kısacası, pek güze'

eğlendik...

İkinciye doğru, bizi bir uyku bastırdı. Arabalar^{1*} Belgrad ormanının içine, تنها bir yere çektik & gürültü olmasın. Kimisi arabaların içinde, kimisi ağaçların gölgesinde uykuya yattı.

148

Tam içim geçerken bir kadın ılııyla sıçradım, önce rüya görüyorum, sandım. Rüya değil... Öbür arkadaşlar da uyanmışlar.

Hep birlikte ormanın içinde, sesin geldiği yere doğru yürüdük... Bir de ne bakalım, altı erkek, bir körpe kızı perişan ediyorlar. Kız bağılıyor:

— Can kurtaran yok mu?

! Canavar gibi bir herif bağırmışın diye, kızın ağzına bir bez tıkıyor.

— Ne yapıyorsunuz? -diye yürüdüm. O altı erkekten biri,

— Film abi, film çeviriyoruz... -deyince, ben deminki hikâyeyi hatırlayıp durdum.

Ben o zamana kadar film çekme makinesi görmemişim. Sahiden makineye benzer bişey var ama, kamera dedikleri mi, yoksa başka bişey mi, bilmem... Paslı bir gaz tenekesinin altına, üç ağaç dalından ayak yapmışlar. Paslı gaz tenekesinin bir ucu delik.

Hani sokaklarda alâmunıt fotoğraf çekerler ya... Fotoğraf makinesinin arkasındaki fotoğrafçı, başını siyah bezle örter de kafasını makinenin içine sokar," işte öyle bir kamera. Operatör, ceketini çıkarıp başına örtmüş, kafasını tenekeden içeri sokmuş. Kız bağılıyor:

— Canavarlar, namusuma tasallut ediyor!... Herifin biri, kudurmuş gibi, çırpınan kızı öpmeye çalışıyor. Başka bir herif de kızın üstünü başını parçalamış, entarisini çıkarmaya uğraşıyor.

Ben biraz sokulayım, dedim, o altı kişiden biri,

— Aman abi sokulma, filmi berbat edersin!... -dedi.

Bizim gruptan, biraz önce çiftetelli oynayan hanım,

149

r

— Çok canlı bir film olacak!... -dedi. Bizden bir erkek de,

— Sansürün bu filme müsaade edeceğini sanmam... -dedi.

— Neden?

— Çok açık-saçık baksana... Birisi de,

— Hayat-ı hakikiye sahnesi... -dedi-. Bizde bu rezaletler çok olur.

— Evet, realist bir film olacak...

Ben doğrusu biraz kuşkulandım. Ne kadar realist olursa olsun, bu kadarı da olmaz. Çünkü, gözümüzün önünde kızı perişan ediyorlar. Kız kombinezonla kaldı, ılık ılıa bağılıyor. Bir de rejisör var.

Kız,

— İmdat!... Taarruz ediyorlar!... -diye bağırdıkça, o da kıza,

— Daha çok bağır, daha çok bağır!... Canlı olsun!... -diye bağılıyor.

Kız ne kadar feryat etse, rejisör yine az buluyor:

— Daha heyecanlı!... Bağır, bağır!... Yüksek, daha yüksek... Sahiciymiş gibi...

Rejisör, öbür artistlere de bağılıyor:

— Saldırın ulan... İyice yapışın...

Kız birara ellerinden kurtulup kaçmak istiyor. Rejisör davranıyor:

— Yakalayın!... Yatırın yere!...

Kızı alıların içine atıyorlar. Zavallı kız, çalı if' pıdan çizilip, dikenlerden berelenip kan içinde d kombinezonu da parça parça oldu.

750

İL HALK KÜTÜPHANESİ

Rejisöre yaklaştım:

— Bu ne biçim film makinesi?

— Ne olacak abi, yerli malı, biz bu kamerayı burada yaptırdık. Hükümetin dövizini olmadığından, dışarıdan makine getirtemedik...

Bizim kadınlardan biri,

— Çok heyecanlı, kanlı bir film! -dedi. Rejisör,

— İnşallah Kan Festivaline göndereceğiz... -dedi. Kız bağılıyor:

— Namusum elden gidiyor! Rejisör de ona bağılıyor:

— Bağır kızım, daha bağır... Olmadı, daha yüksek bağıracaksın... Sanki sahiden namusun gidiyormuş gibi... Bağır!...

Kız bağıyor:

— Beni mahvediyorlar!... Rejisöre,

— Filmin adı ne? -diye sordum.

— «Zavallı Necla!» -dedi.

Zavallı Necla'yı sürüklüyorlar. Birara film o kadar realist yada naturalist olmaya başladı ki, her ne kadar bu sahneleri hepimiz görmek istiyorduysak da, çocuklar, aramızda kadınlar olduğu için, ayıp olacak... Uzun boylu arkadaşımız,

— Haydi artık gidelim!... -dedi.

Zavallı Necla'yı sürükleye sürükleye ormanın içine götürdüler. Gördüğümüz filmin heyecanı ile uykumuz kaçmıştı. Yeniden içmeye başladık. Arada-bir, Zavallı Necla'nın feryadı bize kadar geliyor:

— İmdat!... Taarruz ediyorlar!...

Ses kesiliyor. Az sonra kızın feryadı yine duyuluyor.

151

uç kişi onumuzaen Koşarak, savanı rsecıanm imdadına gidiyordu, onları durdurduk:

— Bişey yok, bişey yok... Film çeviriyorlar... Adamlar,

— Biz de bir aile faciası sandık... -dediler, dönüp gittiler.

O gün çok eğlendik. Geç vakit Bentler'den dön-dük. Ertesi gün bir de gazeteye baktım ki, Bentler'de film çeviren altı erkeğin resmi: «Otomobille kaçırdıkları bir genç kızın Belgrat Ormanlarında namusuna tecavüz eden altı canavar tutuklandı.»

152

PATRONİÇE

Çalıştığım gazete sıkıyönetimce kapatılmıştı. Kapatma şöyle olmuştu:

Saat ondokuz vardı. Hızlı bir çalışmaya girmiştik. Ben o zaman polis ve adliye muhabiriydim.

Emniyet Müdürlüğü Birinci Şube sivil polislerinden basın işlerine bakan Hasan kapıdan girdi.

Esmer yüzü gülüyordu. Onun yüzünün gülmesi, gazeteciler arasında hiç de iyiye yorulmaz.

Kesinlikle bir kötü haber verecek demektir. Ne var ki, gazetecilerden birinin ölüm haberini bile basın polisi Hasan, müjde verir gibi gülerek söylerdi.

Onun güleç yüzünü görünce yazı işleri müdürü yavaşça bana,

— Eyvah, yine bir pislik var... -dedi. Hasan, hemen müjdeyi verdi:

— Gazeteniz kapatıldı. Tebliğ ederim. «Tebliğ ederim», ağzından «tebrik ederim» der gibi çıkıyordu.

153

Yazı İşleri Müdürü,

— Neden? -diye sordu. Polis Hasan,

— Sıkıyönetim emri... -dedi. «Sıkıyönetim» derken, keyfinden kahkaha atacak gibiydi.

Sıkıyönetim emri olunca «neden, niçin, nasıl neye?» gibi soruların hiçbiri sorulamaz.

Bu kez Yazı İşleri Müdürü,

— Yazılı emir var mı? -diye sordu. Polis Hasan,

— Arkadan gönderirler... -dedi.

Merhum, son derece vazifeshınstı. Telefonla verilen emrin daktiloda yazılmasını bile bekleyeme-miş. Sabırsızlanıp, kötü haberi vermek için koşmuş.

O günler yine oldukça iyiydi. Hiç olmazsa,

— Yazılı emir nerde? -diye sorulabiliyordu. Ondan altı ay önce böyle bir soru da sorulamazdı, ya-zılı emir de gönderilmezdi. Yani, altı ay öncesine göre, demokrasi.

Nitekim, çok geçmeden, kapıda motosikletin sesini duyduk. Bu motosikletin patpatı duyuldu mu, ya yayın yasağı, ya kapatılma, yada bunlar gibi kötü bir haber geldiğini anladık.

Motosikletli polis, sıkıyönetimin, gazeteyi kapatma emrini bildiren yazıyı getirmişti.

Ağzımızı bıçak açmıyordu. Kimse kimseye bir şey söyleyemedi. Hemen dağıldık. O gece kapatılan gazetenin idarehanesinden ayrılan yirmialü gazeteciydik. Biz yedi kişi, daha on gün önce yine sıkıyönetimin kapattığı bir başka gazeteden bu gazeteye aktarma olmuştuk.

154

O zaman işsiz kalan gazetecilere, gazete sahibi aylıklarını vermek zorunda değildi. Sendika da daha durulmamıştı. Yani hem işsiz, hem parasızdık. İki ay içinde üç gazete değiştirmiştim; üçünü de arka arkaya sıkıyönetim kapatmıştı. Babıâli işsiz gazetecilerle, yazarlarla dolmuştu.

Çıkmakta olan gazetelerin kadroları tıklım tıklım doluydu. Boşalacak umudu olan her işin ardında on aday kuyrukta bekliyordu.

Bu işsizlik iki ay sürünce, artık canıma tak dedi. Bir akşam Gazeteciler Cemiyetinde otururken bir arkadaş,

— Bizim gazetede bir musahhihlik boşaldı. Seni söyledim. Alacaklar galiba. Kimse duymadan hemen gel! -dedi.

Sıkıyönetim bakımından bu gazetenin ayrıca bir güvenliği de vardı. Çünkü gazetenin sahibi, ikti-. dar partisinin milletvekiliydi. Yani, gazetenin kapatılmak, bizim de işsiz kalmak ihtimalimiz yoktu.

Ben o gazeteye girdiğim zaman, milletvekili olan gazetenin sahibi de Avrupa'da bulunuyordu. O zamanın gazete patronları çok cimri insanlardı. Nitekim o anlatılmaz cimrilikleriyle zamanın gidişine pek çoğu ayak uyduramadı. Endüstrileşen bugünkü basın piyasasından gazetelerinin de, kendilerinin de adları silindi gitti. Ama yine hepsi milyoner...

Bizim patron cimriliğinden, her odaya ayrı bir telefon hattı çektirmemişti. Koca gazete idarehanesinde iki telefon vardı. Biri kendi odasında, biri de muhabirler odasında. Ben geceleri boş olan muhabirler odasında çalışırdım. Gece sekreteri bitişik odadaydı. Dışardan telefonla aranılırsa, duvara vurarak, gazete-

155

nin gece sekreterine arandığını haber verirdim.

Gece sekreteri kadınlara pek düşkün bir delikan. lıydı. Hemen bütün bar kadınları, şarkıcılar, dansözler, film artistleriyle arası iyi idi. Her gece on-onbeş ka« din onu telefonla arardı. Ben de duvarı tekmeler telefonda arandığını bildirirdim. Ama o çok zaman odasında bir kadınla halvete girmiş olduğundan, tele-fona ya hiç gelmez, yada pek geç gelirdi.

Bir iş bulabildiğim için çok sevinçliydim. Bur-dan da çıkarırlar diye ödüm kopuyordu. Çok işsiz kaldığım, parasızlık çektiğim için, en ucuza en ağır işi görmeye razıydım. Herkesle iyi geçinmeye çalışıyordum. Kim ne dese hemen yapıyordum.

Beni bu işe yerleştiren arkadaş,

— Patronun karısından başka kimseden korkma... -demişti-. Onunla takışmazsan kimse seni gazeteden çıkaramaz.

— Patronun karısından bana ne?

— öyle demeee... Allahm belâsı bir karı... Her-şeye burnunu sokar.

Gazetede çalışanlar patronun karısından yaka silkiyorlardı. Kraliçe, imparatoriçe gibi, patronun karısına da «patroniçe» adını takmışlardı. Gazetede patroniçeden korkmayan kimse yoktu. Herkesi paylıyor, haşlıyordu.

Patroniçeyle karşılaşmamak için elimden geleni yapıyordum.

Gazeteye girişimin üçüncü ayı içinde bir gece, her zamanki gibi tashih yapıyordum. Çok meraklı bir pehlivan tefrikasını tashih etmekteydim. Bu pehlivan tefrikası yüzünden öyle meraka düşerdim ki, ertesi akşamı zor eder, okurken kendimi tefrikanın heye-

156

canına kaptırırdım. Bir gece tam bu romana dalmışın telefon çaldı. Telefonda bir kadın sesi... Gece sekreterini istiyordu.

Gece sekreterinin duyup gelmesi için duvara birkaç kez vurdum. Telefondaki kadına, «Bir dakika, geliyor efendim» dedim. Telefon alıcısını da kapamadım, masanın üstüne koydum ki, sekreter gelip konuşsun... Ben yine meraklı roman tefrikasını tashihe daldım- Tefrikayı düzeltmem bitti. Ancak ondan sonra, telefonu açık bıraktığımı farkettilim. Gece sekreteri ya içeriki odada yoktu, yada önemli bir iş pişirmekteydi.

Telefonu kapattım. Arkadan hemen telefon zili çaldı.

— Buyrun efendim.

— Sen kimsin ulan?

Bu soruyu bana telefonda soran bir kadındı. Ben de kızıp bağırdım:

— Sen kimsin be?

Ben telefondaki kadını, her zamanki gibi gece sekreterine telefon eden bar kadınlarından biri sanmıştım. Oysa patroniçe değil miymiş!... Benim haberim yok...

Kadın telefonda şöyle diyordu:

— Ben senden gece sekreterini istemedim mi ?

— İstedin... Ben de duvara vurup çağırdım.

— Pekiy neye gelmedi?
— Ne bileyim ben yahu?...
— Bana bak, oraya gelirsem, senin ağzını faraş gibi yırtarım...
Ne olacak, terbiyesiz sokak kadını...
— Yavaş geel!... -diye alay ettim.

157

Bunun üzerine kadın bana okkalı bir küfür sa-vurunca,
— Benim terbiyem, seninle konuşmaya müsait değil... -dedim.
Telefondan cırlak sesi duyuldu:
— Ah düdüüüüük... O terbiyeyi sen nerden aldın bakayım... Dangalak!
— Ağzını topla! Terbiyesiz...
— Eşek!...
— Eşek sensin! |— Hayvan!
— Hayvan da sensin!...

Şu deli kadının zoruna bak yani... O bana söv-dükçe, ben de ona «Sensin!» diyordum.
Sonunda,

— Oraya gelirsem sana gösteririm! -dedi. Ben de,
— Hele buraya bir gel de kimin kime göstereceğini görürsün! -dedim.
— Tuuu rezil!...
— Asıl tu sana. Sen deli misin ulan? Karının zoruna bak... ne istiyorsun yahu?...
— Ay şimdi bayılacağım. Ben senden gece sekreterini istemedim mi? Sen de bana, bir dakika hanımefendi, demedin mi? Eşek kafalı...
Makinalı tüfek atışı gibi, soluk almadan sövüyordu. Hiç durmuyordu ki... Ben de ona boyuna,
— Sensin, sensin, o da sensin, o da sensin... -diyordum.
— Bana çabuk sekreteri çağır!
— Az ye de kendine bir uşak tut! Ben senin ba. banın uşağı değilim...

Duvarı kızgınlıkla tekmeledim. Sekretere,

158

— Gel şu telefona yahu... Rezil sürtük kârları bş belâ ediyorsun. Bu ağzı bozuk karıları da nereden bulursun? -diye bağırdım.

Telefon alıcısı ağzımdayken bağırdım ki kadın da duysun.

Gece sekreteri geldi, telefonda konuşmaya başladı:

— Buyrun Hamfendi... Emredersiniz hamfendi... Nasıl?... yaa!... Ne diyorsunuz? Özür dilerim efendim... Bendeniz... Affedersiniz... Biz... Evet... Musahhih... yeni geldi hamfendi, başüstüne... Tabî... Hay hay efendim... Hürmetler ederim efendim...

Sekreterin yüzü kül rengini aldı. Telefonu kapadı,

— Yahu ne yapmışsın? -dedi.

— Ne yapmışım ?

— Patroniçeye küfretmişsin...

Az kalsın oraya düşüp bayılacaktım.

— Kovarlar beni gazeteden, değil mi? -diye inledim.

Gece sekreteri,

— Patron şimdi Avrupa'da...-dedi-. Dönünce seni mutlaka gazeteden çıkarır.

— Yalvarsam, af dilersem, yanlışlık oldu desem...

— Hiç sanmam. Çünkü karısından çok korkar. Ödö patlar... Karısının sözünden dışarı çıkamaz. Demek benim için yeniden işsizlik, parasızlık, sıkıntı başlayacaktı. Acı acı düşünürken telefon çaldı. Yine patroniçeydi. Kendi kendime şöyle düşündüm. Nasıl olsa beni işten koğacaklar, kurtuluş yok... İyisi 'ni yiğitlik bende kalsın... Kadına,

— Ne istiyorsun be? -diye ilkin ben çıkıştım. Biliyorum, nasıl olsa o bana bağırarak. Ama o,

159

* — Siz demin kim olduğumu bilmeden öyle konuştunuz, değil mi? -dedi.

— Yoo... biliyordum. Patroniçe denen şirret kan değil misin? Yahu seninle mi uğraşacağız be?

Kadının çığlığı geldi:

— Neee? Demek bile bile...

— Var mı diyeceğin? Bile bile... Telefonu küt diye kapattım.

Artık hiçbir umut kalmamıştı. Nasıl olsa kovula-caktım.

Bu olaydan bir hafta kadar sonra patron gezisinden döndü. Ödüm patlıyordu. Dönüşünün ertesi günü beni çağırdı. Süklüm püklüm odasına girdim. İçimden, yalvarsam belki acır da işten çıkarmaz, diyordum.

Patron da ters bir herif... İki elimi göbeğimin üstüne bağlayıp durdum.

— Buyrun, otur oğlum...

— Aman efendim.

— Otur oğlum, otur...

Yüzü gülüyordu. Karşısındaki koltuğa iliştim.

— Seni tebrik ederim. Allah senden razı olsun... Sana ömrümce minnettarım... Bizim karıya açmışsın ağzını, yummuşsun gözünü... Aferin!... Onsekiz senelik intikamımı çıkardın. Bravo!... Yahu ona laf söylenmez be... Aşkolsun, nasıl öyle küfrettin. İyi yapmışsın... Ben bilirim ondan neler çektiğimi... Hadi aşağı idareye in de, söyledim, sana elli lira ikramiye verecekler, al!...

Muhasebeden elli lirayı aldım. O günden sonra her telefon ziline koşuyordum. Belki patroniçe telefon eder de, ben de ağız dolusu söver, elli lira ikrarflıye daha alırım. Ama hiç telefon etmedi. Yalnız bir ak"

160

şam üzeri kendisi gazeteye geldi. Ben odada yalnızdım. İçeri girdi.

— Musahhih siz misiniz? -dedi.

— Evet... -dedim.

— Bana telefonda küfür eden siz miydiniz?

Karşımdakinin patroniçe olduğunu o zaman anladım. .. Telefonda başka, karşı karşıya gelince başka... Hiç sesimi çıkarmadım, başımı önüme eğdim:

— Tebrik ederim sizi... -dedi-. Ben sözünü esirgemeyen insanları çok severim. Siz bana bakmayın, ülserim var da, ondan çok sinirliyim. Bizimkine, size iki yüz lira ikramiye versin, demiştim, verdi mi?

Demek bana ikramiye verdi den patron değil, patroniçeymiş. Patroniçe, ikiyüz lira verilsin, dediği halde patron, paranın yüz elli lirasını iç etmiş.

— Neye susuyorsun... yoksa vermedi mi? Bilirim, vermez...- diye bağırıp kocasının odasına koştu, içerde bir kıyamettir koptu. Beni çağırdılar. Patron ağlamaklı bir sesle,

— Oğlum, ben sana iki yüz lira ikramiye vermedim mi? -diye sordu.

Patroniçe, bir ona bakıyor, bir bana. Gözlerinden ateş saçılıyor. «Vermedi» desem kocasını döğecek, «Verdi» desem, beni döğecek...

Patrona,

— Efendim -dedim-, verilmesini emir buyurduğunuz ikiyüz liranın birinci taksiti olan elli lirayı Muhasebeden aldım. Aydan aya alıyorum.

— Gördün ya şekerim... -dedi-. Bir de inanmıyor-Sun... -Bana döndü-. Git oğlum, çabuk, paranın üstü-ü de al!...

161

ELİ AĞIR EMEKLİLER

Erenköy'de istasyon kahvesinin bahçesinde o akşam, emekli arkadaşlardan yalnız dördü vardı. Bunlardan biri, albay, belki de general emeklisi olacak. Dimdik duruşu, yüzünün sert çizgileri, yürürken bakışlarının hep ileride oluşu bunu gösteriyor.

Öbürü de bir vali emeklisi olmalı. Makaralı kahkahaları var. Ellerini, kollarını geniş geniş oynatarak konuşuyor.

Belki ne biri general, ne öteki vali, ama öyle bir izlenim veriyorlar.

Emeklilerden biri inmeli. Bastonuna basa basa, bir ayağını sürüyerek yürür. Söze az karışır.

Öteki emekli, küçücük, kısacık, çilli yüzlü, ak tenli bir adam. Yüzünün çizgileri kırış kırış olmuş. Kahve fincanını tutan eli titrediği için, fincanı elinde çok durduramıyor.

İlkin İngiliz politikasından konuşuyorlardı. Sonra Almanların askerliklerinden konuştular. Söz döndü

162

dolaştı, eski kabadayılara geldi. Derken dört emekli arkadaş, kendi kabadayılıklarını anlatmaya başladılar. cski külhanbeyler, kabadayılar, şimdiki Amerikan kovboyları gibi, gangsterler gibi yumruk yumruğa boğuşmuyorlardı. Hatta kavgada yumruk atmak, bayağı bir davranıştı, ayıptı. Ha kavga ettiğin adamın yüzünü tırmalamışsın, ha ellerini dişlemişsin, ha yum-rUK atmışsın... Yumruk atmak, kavgada kadınsı bir davranıştı.

Eski kabadayılar, tokat atarlardı. Ama ne tokat.... 0 tokatı yiyen feleğini şaşırırdı.

Vali emeklisi,

— Evet mîrim -dedi-, hatta bir şiir vardır: «Halk sillesinin sedası yoktur...» Bakınız, şair «Hak yumruğunun» demiyor, «Hak sillesinin» diyor.

İnmeli emekli söze karıştı:

— Yumruğu, aşağı tabakadan insanlar kullanır... Hiçbir asilzadenin yumruk yumruğa kavga ettiği görülmemiştir.

Asker emeklisi, «Bir tarihte...» diye söze girişti:

— Elim ağırdır, çok ağır... Vurdum mu bitiririm. Hatta arkadaşlar mektepte, elimin ağırlığından kinaye bana «Batman Hakkı» diye lakap takmışlardı. Bir tarihte Akkâ'da esaretteyiz. Binbaşı Tomson adında bir üserâ kampı kumandanı var. Herif İngiliz'in hiç su katılmamış... Bu Tomson boksörmüş. Her sabah erkenden kalkıyor. Bir direğe kum torbası asmış, ellerine eldiven geçirmiş, kum torbasını yumruklayıp duruyor. Derken bu Tomson bize laf dokundurmaya başladı: «Hani, Türk gibi kuvvetli, diye adınız çıkmış. Aranızda benimle boks oynayacak kimse yok mu?»

Bir gün böyle, iki gün böyle... Arkadaşlar bana,

163

L

«Hadi Hakkı, şu kikirige haddini hududunu bildir» diyorlar. Ben birgün bu Tomson'a tercüman vasi. tasıyle, «Biz öyle oyun olsun diye yumruk atmaya İcabı iktiza ettiğinde, evelallah bir şamarla işi bitiririz.» dedim. İngiliz güldü.

Birgün yine böyle söylüyor. Bizim zabitan bif yanda, efrat da öbür yanda... Arka sıralardan efradın arasından «Destur ya Ali, destur ya hazreti pîr!.. Destur bismillah!...» diye bir seda duyuldu ki, sanki bir âdem evlâdı seslenmedi de, yüz aslan kükredi sanılır. Sedanın duyulması ile, bir nefer sıradan sryn. ılıp, İngiliz'in karşısına dikildi. Neferin boyu İngiliz'in beline gelmiyordu. Kavruk kalmış bir zavallı... Biz askerin horoz gibi sıçradığını gördük. O kadar... Şamarı öyle süratle indirmiş ki, vallahi askerin elini bile havada göremedik. «Ecdadımız, iki cismi birbirine sürterek ateşi icat etmişlerdir» denilir ya... Hakikaten doğru. Allah sizi inandırsın, askerin elinin çarpmasıyla İngiliz'in suratında bir şimşek çaktı, arkadan bir gök gürültüsü duyuldu. Ne olmuş, biliyor musunuz; to-katın şiddetinden, İngiliz'in belindeki tabanca, tetiği düşüp, patlamamış mı!... Tomson belki on dakika topuklarının üstünde topaç gibi döndü, döndü, sonra yere kapaklandı, kalıp gibi upuzun serildi. Velâkin bu İngilizler medenî insanlar birader. Adam bir hafta hastanede yattıktan sonra, ayağa kalkar kalkmaz, ilk sözü ne oldu, dersiniz? Şamarı atan askeri çağırıp,

— Bravo!... -dedi, elini sıktı.

Ondan sonra askere, «Bu şamarın atılmasını bana da öğret!» diye tutturdu. Ben de o zaman binbaşuya,

— Gördün ya Macor Tomson, neferimiz böyle şamar atarsa, artık onbaşyı, çavuşu, mülâzimi sen

164

jüşün! Biz seninle boksörlük yapmayız. Zira, neferin şamarı belindeki tabancayı ateşledi.

Mülâzimin şamarı, cephaneliği patlatır... -dedim. O tarihte, mü-lâzim-i evveldim.

Asker emeklisi, günde biriki kez anlattığı bu olayı az sonra bir daha anlatmaya başladı:

— Velâkin ne şamardı... Elini şöyle bir kaldırdı-

Anlatırken havaya kaldırdığı eli masanın üstündeki bardağa çarpınca devrilen bardaktan sular döküldü. Asker emeklisini de bir öksürük tuttu. İki dakika kadar öksürdü.

İnmeli olan emekli,

— Bendenizin de elim sakardır... -diye söze başladı-. Hâlâ da öyleyimdir. Biz ailece öyleyizdir. Amcam merhum, saray arabacısı idi. Çok emniyetli bir adam olduğundan araba ile sultanları gezdirirmiş. Birgün Pervin Sultanla dadısını Fenerbahçe'de arabayla gezdiriyormuş. O zamanın araba çapkınlığı meşhur ya... Bir fayton arız olmuş, amcamın arabasının arkasına takılmış. Fayton ikidebir amcamın arabasının yanından geçiyor, içindeki çapkınlar, Pervin Sultan'a laf atıyorlar. Böylece Fenerbahçe çayırında biriki tur yaparlarken amcamın kan tepesine sıçramış. Yanından geçen faytoncuya,

— Bir daha yanımdan geçme arkadaş! - demiş. Başka bişey söylememiş. İçi sokak zamparası

dolu fayton bir daha yanlarından lâmelif çizince, amcam, faytonun üstündeki sürücüyü bir şamar aşket-miş. Efendim, hem de arabanın üstünde ve sağına doğru... Anlattıklarına göre, fayton sollarından geçip de, amcam hızını alarak şamar atsaymış, fayton devrilir,
165

ne çapkınlardan, ne de fayton beygirlerinden hiçbirini sağ kalmazmış.

Faytoncu, amcamın şamarını yiyince hemen tekerlenip düşmüş, oracıkta son nefesini ver-miş. Amcamı hâkimler on seneye mahkûm ettiler. Bir ay kadar hapiste yattıktan sonra sultanın namusu uğruna katil olduğundan afv-ı şahaneye uğradı. Amcamı saraya arabacıbaşı yaptılarsa da, affını diledi. Bir daha arabacılık yapmadı. Padişah, amcamı taltif etti. Kendisine epiyce para verildi.

Merhum ehl-i keyf bir adamdı. Saraydan verilen atıyye ile Galata'da bir meyhane açtı. Ben meyhaneyi hatırlarım. Büyük bir meyhane idi. Amcam da oldukça ihtiyarlamıştı. O zaman, malûm, şimdiki gibi değil, büyüklere hürmet var. Bendeniz, bir kere bile amcamın meyhanesinin kapısından adımımı atmış değilimdir. Sokağın karşı kaldırımından geçer, onu hep tezgâhın başında görürdüm. Bir de Rum metresi vardı. Metresi güzel, ama yaşlıca bir kadındı. Ne zaman meyhanenin önünden geçsem, amcamı tezgâhın başında, metresiyle karşılıklı geçmiş, içerlerken görürdüm. Amcam bizim eve katıyen metresini getirmedi. Kendi halinde, deryadil bir adam... Hayatında karıncayı incitmemiş. Damarına basılmazsa melek... Eh ihtiyarlamış da...

O zamanki Galata'nın namlı külhanbeylerinden Kılçık Apti adında biri, amcamın şöhretini duymuş. Malum ya, kabadayılar, kendilerinden namlı kabadayıların raconlarını keserek, nam kazanırlar. Eh amcam da sayılan namlı kabadayı... Ama ne de olsa ihtiyar, düşkün günleri. Bu Kılçık Apti, aklısıra amca-

166

jul gözüne kestirmiş. Onu madara edip nâm salacak... her gördükçe,

— Bu herif mi bir tokatta adam öldürmüş... şaşıyor.

Amcamın meyhanesine dadanıyor. Amcam her zamanki gibi tezgâh başında metresiyle demlenirken bu Kılçık Apti, amcamın metresine göz süzer, bıyık burar dururmuş. Bir, iki, üç, amcam merhum, hep tahammül ediyor.

Biryandan da bu Kılçık Apti, sağda solda,

— Ah -dermiş-, bu adamın delikanlılık zamanında ben olacaktım ki, ona dünyanın kaç bucak olduğunu gösterecektim... Ne yapalım ki şimdi yaşı geçmiş... pengim değil.

Amcam bunları duyarmış ama, pişkin adam, bıyık altından güler geçermiş.

Kılçık Apti, ille bir çınkar çıkaracak. Bir gece meyhaneye geliyor. Tezgâhın yanındaki masaya oturuyor. İkidebir, amcamın metresine bakıp bakıp göz süzer, içini çeker, kadeh kaldırmış.

Amcamın sağ dirseği tezgâha dayalı, sol elinde kadeh, kalıbını bozmadan hafif hafif

demleniyor. Birara Kılçık Apti işi öyle azıtmış ki, artık amcam dayanmamış,

— Oğlum -demiş-, bu kadın senin anan yerinde. Ayıp değil mi?...

Bunun üzerine Kılçık Apti «Haaaytt!...» diye bir nağra vurup amcamın üstüne yürümez mü...

Amcam kadehi yavaşça tezgâha bırakıp sol elini boşaltmış. Sağ dirseği yine tezgâhta dayalı.

Üstüne yürüyen Kılçık Apti'ye, sol elinin tersiyle bir şamar atmış, Kılçık Apti kalıp gibi yere uzanmış. Amcam merhum hiçbirşey olmamış gibi yine rakısını içiyor!

167

Kılçık Apti yarım saat sonra gözünü açıyor. Sonradan arkadaşları sormuşlar, «Yanında bıçak yok mu idi?» diye. Kılçık Apti, «Vardı -demiş-, vardı, herifi haklıyacaktım ama, ya bir tokat daha atarsa diye korkumdan bıçağıma bile davranamadım.»

Bizim aile, sülâleden böyle eli ağırdır efendim. Bir tarihte bendeniz de bir balıkçıya fena halde kızmıştım. Nasıl elimi şöyle bir...

İnmeli emekli bir tarihte attığı yada attığını sandığı tokatı şimdi atıyormuş gibi eliyle anlatırken dirseği yanındaki sandalyenin arkalığına çarptı. Canı yanmıştı. Yüzünü buruşturdu. Bastonuna dayanıp,

— Evvel Allah, şimdi bile vurduğum yeri göçer-tirim... -dedi.

Dört emeklinin en ufak tefek olanı anlatmaya başladı:

— Ben sağ elimi hiç kullanmam. Birisine bir tokat atmam icap etse, daima sol elimin, o da yalnız tersini kullanırım.

Anlatırken, kırış kırış yüz çizgileri oynuyor, elleri titriyordu. Gözlüğünü düzelterek devam etti:

— Daha geçen gün başıma bir iş geldi.... Bey-oğlu'nda Balıkpazarı'ndan muz aldım. Adama elli liralık verdim. Üstünü versin diye bekliyorum. Adam «para vermediniz!» demez mi... Verdim, vermedin... derken ben buna «Al öyleyse...» diyerek...

Ufak tefek emekli, böyle söylerken, muzcuya nasıl şamar indirdiğini arkadaşlarına göstermek için, sağ elini kaldırıp,

— Herife bir şamar... -derken, kendi elinin hızı ile sarsıldı. Sandalyeden yere yuvarlandı. Bacakları havaya geldi. Bir süre kalkmak için debelendi, ama kalkamadı. Yattığı yerden devam etti:

— Ben şamarı atınca, herif işte böyle yere yuvarlanmaz mı... Boylu boyunca... Tıpkı böyle işte! Nasıl vurmuşum artık. Allah sakladı yoksa, herif benim tokadın şiddetinden ölebilirdi. Garson koştu. Üç arkadaşının da yardımıyla ufak tefek emekli yerden kaldırıldı. Üstünü başını temizledi. Sonra,

— Elim çok ağırdır... -dedi-. Allah inandırırın, vurduğum yerden bir daha hayır gelmez.

168

169

KUL KÖLE

İsterseniz, olayın geçtiği apartmanın adresini de verebilirim: Nişantaşı, Enginar sokak, Nur apartmanı.

Dört katlı apartmanın her katında ikişer daire vardı. Biz, en üst kattaki 7 numaralı daireye taşınmıştık. Karşımızdaki 8 numaralı daire boştu.

Bu apartmana taşındığımızın, sanırım, dördüncü günüydü. Akşam yemeğimizi yemiş, sinemaya gitmeye hazırlanıyorduk. Kapı çalındı. Sekiz-on yaşlarında bir kız çocuğu. İşimiz yoksa, rahatsız etmezlerse annesiyle babasının bize misafirliğe geleceklerini söyledi. İsteristemez sinemaya gitmekten vazgeçtik.

Az sonra 4 numarada oturan karı-koca geldiler. Bey doktormuş. Karısı, ev hanımı. Yeni tanışılan kimselerle konuşacak konu bulmak zordur. İyi ki misafir hanım konuşkan bir kadındı. Çaylarımızı içmekteydik.

— İki numarada oturanlarla tanıştınız mı? -diye sordu.

170

Karım,

— Hayır efendim... -dedi.

— Aman çok enteresan bir aile...

Karı-koca, sözü birbirlerinin ağzından kaparak anlatmaya başladılar:

— Aşağı-yukarı dört yıldır bu apartmanda otururlar.

— Yoo... Beş yılı geçti hanım.

— Amma yaptınız bey, onlar taşındığı zaman, daha bizim oğlanı memeden kesmemiştim.

— İyi söyledin ya... Sen bizim oğlanı beş yaşında mı, altı yaşında mı memeden kestir?...

— Her neyse... Çok enteresan bir aile bunlar. Efendim, bunların bitek çocukları var. Ama nasıl, melek gibi bir çocuk.

— Bu kadar uslu, akıllı, terbiyeli bir çocuk, görülmemiş efendim. Terbiye de bir Allah vergisi, zorla olmuyor.

— Harika çocuklardandı. O zamanlar, ondört, onbeş yaşlarında var yok... Fakat ne zekâ, ne akıl beyim... Sanki büyük bir adam.

— Öyle yaramazlık, haylazlık etmek yok. Sokak nedir bilmez. Durmadan okur, derslerine çalışır.

— Saçından tırnağına kadar kabiliyet... Öyle bir anne-babadan öyle bir çocuk şaşılacak şey!... Allahın bir hikmeti işte...

— Her yıl sınıfın birincisi, iftihar listelerine geçerdi.

— Fakat neye yarar; anne, anne değil, baba, baba değil... Biri denizanası, öbürü trabzan babası...

— Bitürlü o çocuğun kıymetini bilemediler. Azarlama, paylama, horlama, sopa, dayak...

Ah ya

171

I

Rabbi, o yavrucağızın çektiği!... Anası olacak karı, affedersiniz yani, sözümona, annelik taşıyacak. Gider çocuğun başına: «Haydi, ne duruyorsun uyuşuk, sü-nepe!... Tembel,

miskin!... Bak, başkalarının çocuklarına!...» Hep lafları bu. Birgün olsun çocuğun güler yüz gördüğü yok. Ah ya Rabbi, yürekler acısı!...

— Üstelik döverler de... Çocuğun feryatlarına taş olsa dayanmaz da acır vallahi... Baba değil, bir canavar... O melek gibi çocuğa nasıl el kalkar!... Zavallının cebine beş kuruş harçlık koymazlar.

— İşte böyle yapa yapa, o çocuğu en sonunda zorla kötü ettiler. İftihar listelerine adı geçen çocuk, ikmale kaldı. Ertesi sene sınıfta kaldı.

— Serseri oldu çıktı oğlan... Geceleri bile eve gelmediği oluyor. Ama şimdi annesini babasını bir görseniz...

— Çocuğa kul-köle oldular. Özel hocalar mı tutmaya kalkmıyorlar, avuç dolusu paralar mı dökmüyorlar... Neye yarar, çocuğu zorla serseri ettikten sonra... Uğraşa uğraşa çocuğu berbat ettiler. Şimdi ağlayıp sızlıyorlar ama, boşuna...

— Geçen gün oğlan sofrada, annesinin başına çorba dolu tabağı fırlatmış. Kadın: «Ah yavrum, yine neye sinirlendin?...» diye ağlamaya başladı. Biz aşağı kattan duyduk...

— Öyle ana-baba olmaz olsun. Ulan aşağılık herif desen, affedersiniz, ulan eşsek herif desen, affedersiniz, şimdi böyle kul-köle olacağınıza, şu çocuğun kıymetini zamanında bilseydiniz de, çocuğu da serseri etmeseydiniz, olmaz mıydı?... Ha?... Olmaz mıydı?... Zorla melek gibi çocuğu serseri yap, sonra da kul-köle ol... Zamanında kıymetini bilsene!...

172

Birkaç gün sonraydı. Çok yorgun olduğum için, yatmağa hazırlanıyordum. 6 numarada oturan komşularımız, «güle güle oturun» demeye geldiler. Bunlar, genç bir karı-koca ile, kadının çok bilmiş annesiy-di.

Koltuklara oturalı beş dakika olmuş, olmamıştı, kaynana,

— 1 numaradakilerle tanıştınız mı ? -diye sordu.

— Hayır, henüz tanışamadık...

— Aaa... Bir tanışın da bakın. Böyle bir aile görülmemiştir.

— Ne gibi efendim ?

Ne gibi olduğunu, sözü birbirlerinin ağzından kaparak, üçü birden anlatmaya başladılar:

— Evin beyini aşağı-yukarı sekiz, on yıldır tanırız. Ah nasıl adamdı, dille tarif edilmez.

— Namuslu, çalışkan, dürüst... Evine, yuvasına bağlı, karısına, çocuğuna düşkün...

— Ne çare, bir cadaloz karıya düşmüş ki, tasavvur edilir gibi değil. Kadın kocasının kıymetini birtürlü anlamadı.

— Boyuna vırvır, boyuna dırdır... Zavallı adamı zorla evinden barkından soğuttu. Allah öyle kadını düşmanımın başına vermesin... Adamın kafasının etini yer: «Vay, neye geç kaldın... Vay, bana neden şunu dedin, vay, neden demedin...» Adamcağızın geç kaldığı, bişey dediği, yada demediği falan da yok...

— Sonunda adam dayanamadı artık. Ağzına içkinin damlasını koymazken, her akşam içmeye başladı. Derken meyhanelere dadandı. Geceleri sabaha karşı şunun bunun sırtında eve zil zurna geliyor.

— O kadar mı yalınız? Ya karısına hakaretleri!...

173

Nasıl küfürler ediyor, duyunca insanın yüzü kızarır.

— Dayak da atıyor. Kapıdan içeri girer girmez, bir nağra atıp, karısını ayağının altına alıyor... Dayaktan kadının her yerleri çürük içinde, mosmor...

!— Kadını şimdi görseniz, şaşar kalırsınız, «Kocacığım, kocacığım» diyor da bir daha demiyor. Akşam oldu mu, giyinip kuşanıp, süslenip püslenip pencere önünde kocasının yolunu gözlüyor. Tek geceleri dı-şarda kalmasını diye, kocasına ne içki sofraları hazırlıyor.

— Ama neye yarar efendim, iş işten geçti. O melek gibi adamı zorlaya zorlaya en sonunda şeytana çevirdi. Bundan sonra kulu, kölesi olmuş neye yarar!... Herif de her gece döve döve karısının pestilini çıkarıyor.

— Oh oldu şıfıntıya, affedersiniz, zorla istedi, kaçındı...

— A namussuz karı desen, çok affedersiniz, ulan a alçak karı desen, affedersiniz, şu kocanın kıymetini zamanında bilsen de, adamı da bu hallere sokmasan olmaz mı?... Adam sonunda bir haydut oldu, ancak o zaman kadın da yoluna saçını süpürge etti... A kaltak desen, affedersiniz, madem hanım hanımcık olmasını becerirsin, şunu önceden yapsan da... efendim?...

İnsanoğluna demek, rahat batıyor.

Geceyarısım epiy geçmişti kalktıklarında.

— İyi geceler... Yine buyurun, bekleriz!... -diye onları uğurlarken, eşik üstünde bile bu konuyu anlatıyorlardı.

Aradan birkaç gün geçti. Yetiştiremediğim işlerimi eve getirmiş, çalışacaktım. Masama daha yeni oturmuştum. 5 numarada oturanların hizmetçisi gelmiş»

174

vaktimiz müsaitseymiş, beyle hanım bize gelecekler-miş-

— Buyursunlar...

Canlanmış şarap fıçısına benzer bir adamla malak iriliğinde bir kadın, bir de her oynak yerinden cilve dökülen kızları geldiler. Anlattıklarına bakılırsa, bunların da derdi, zoru 3 numaralı dairede oturanlarla...

— Demek tanışmadınız?... Çok tip bir adamdır. Bizim dairede memurdur. Bize yeni bir müdür gelmişti. Ama görseniz, ne centilmen, ne kibar bir adamdı. Sanki karşındaki memur müdürmüş de, kendisi memurmuş gibi... Çok asil bir adam canım, tasavvur edemezsiniz. Gayet terbiyeli, nazik... «Efendim»siz konuşmaz. Kimseye sert bir söz söylemez. Bizim daireye şimdiye kadar böyle bir müdür gelmemiş. Bu, 3 numarada oturan herif, bu kadar yumuşak adamı buldu ya, artık şımardı da şımardı... Müdüre çıkışır, işe geç gelir, bazen hiç gelmez. Müdür yine de sesini çıkarmaz. Yalnız «Rica ederim efendim» diye nezaketle ihtarda bulunur. Ama kime?... Bu 3 numaradaki, verilen vazifeleri yapmaz, müdürü takmaz. Bir, iki, üç, beş... Ehhh... Artık adamda sabır kalmadı. Beyim, bu melek gibi müdürü o herif, nasıl zorla barut yaptı bir bilseniz... Ama yalnız ona karşı... Şimdi hele bir sabah beş dakika geç kalsın, akşam iki dakika erken çık-Sın... Vay vay vay... O nazik müdür buna açıyor ağzı-Qı> yumuyor gözünü... Söylemedik söz bırakmıyor. Hani o sözleri köpek ıstıse kudurur. Ama bu herif ipsine katlanıyor. «Ne yapayım, çoluk çocuk var. Kovulursam aç kalırım» diyor. Hem de korkusundan "asıl çalışıyor, bir görseniz... İki-üç kişinin işi üstüne diklenmiş... Şimdi böylesine ne denir?

Ulan bre na-

175

mussuz, hâşâ huzurdan, madem böyle korkacaktın, ma, dem böyle efendi efendi çalışacaktın, peki bunu evvel. den yapsana... Şu müdürü de zorla kabalaştırmasan olmaz mı? A alçak desen, affedersiniz... Bu, öyle bir heriftir ki... Şimdi müdürün baş dalkavuğu, müdür beye kul-köle...

Bir gece önce sinemaya gittiğimiz için erkenden uyumak istediğimiz bir akşamdı. 2 numaralı daire komşumuz «Güle güle oturun» demeye geldiler. Çocuklarını zorlaya zorlaya serseri yapan bu aileyi çok merak ediyorduk. Oğlanı getirmemişlerdi. Daha ancak biriki cümle konuşmuştuk ki, kadın,

— Beş numarada oturanlarla tanıştınız mı, aman çok acayip insanlardır... -dedi.

Kocas, karısının sözünü tamamladı:

— Zavallı kız, zorlaya zorlaya sonunda kötü yola düşürdüler.

Bir karısı, bir kocası anlatıyordu:

— Efendim, bunların bir kızları var.

— Doğrusu çok güzel bir kız... Güzellik yarışmasına girse...

— Birinciliği alır...

— Kraliçe seçilir. Yalnız güzel değil...

— Çok da tatlı bir kızdı. Namuslu kızdı neme gerek...

— Kıza yıldan yıla bir entari yapmazlar.

— Bir iskarpin...

— Almazlar... Hizmetçiler bile...

— Ondan iyi giyinir. Sonra da...

— Başında kızın bir baskı, bir baskı...

— Kızın kısmeti çıktı...

— Vermediler... Biri daha istedi...

176

— Ona da vermediler. Biri çok yaşlıymış, öbürü <je daha...

— Çok gençmiş... Bir başkası istedi...

— Zengin diye vermediler... Sonra...

— İyi bir adam istedi, ona da...

— Fakir diye vermediler. Sonra...

— Ona da vermediler. Kızı kapıdan dışarı...
— Bırakmıyorlar. Zavallı kız, kül kedisi oldu. Sinemaya bırakmazlar, bir arkadaşıyla konuşturamazlar. İşte böyle böyle...
— Derken zavallı kız zorla kötü yola ittiler. Şimdi kızı görseniz...
— Şaşarsınız, iki dirhem bir çekirdek. Bir çiçek oldu ki, koklayanın burnu düşer.
— Konsomatrislik yapıyormuş barlarda... Hatta... ^
— Randevu evine bile düşmüş, görenler var. Annesi babası dersiniz...
— Kızın etrafında pervanelere döndüler: «Aman kızım üzülecek, aman yavrum sinirlenecek...»
— «Biraz çıksın dolaşsın... Haydi istersen sinemaya git kızım... Sana bu senenin moda renginden manto yaptırayım...» Kızı koyacak yer bulamıyorlar, işte en sonunda...
— Tepelerine çıkardılar. Şimdi kızın...
— Kıymetini anladılar ki...
— Şu kızın babasına, a hayvan desen, affedersiniz, gonca gül gibi kızının kıymetini zamanında bilse-ne a düzü, affedersiniz... Şimdi kul-köle olmuşsun, neye yarar... Bre namussuz herif... sözüm buradan dışarı...

Başka bir akşam da 3 numarada oturanlar, hani

177

şu yumuşak müdürü zorla kabalaştıran memurla karısı geldi. Ben o akşam yıkanacaktım. Onlar «Bir sakınca yoksa gelelim mi?» diye haber gönderip sorunca, yıkanmaktan vazgeçtim. Kahvelerimizi içerken adam anlatmaya başladı: — Dört numarada oturanlarla tanışmışsınız ama, onların ne mal olduğunu bilmezsiniz. Bu adamın Bankalar caddesinde mağazası var, İthalâtçılık yapar. Bunun bir de muhasebecisi var ki, namuslu insan olursa, bu kadar olur. Hem de çalışkan bir adam... Muhasebeciliği, kâtipliği, idare müdürlüğünü, bütün işleri birbaşına o yapıyor. Ayda da aldığı ne sanki... Topu topu altı yüz lira... Öyle adam altı yüze değil, altı bin liraya bulunmaz. Çünkü efendim, iş hırsızlığa çok müsait. Adamcağız, ayda onbin lira iç etse, patronun ruhu bile duymaz. Gelgelelim, bu adam kırk para haram yemez, tenezzül etmez. Daha doğrusu etmezdi... Bu, bizim dört numaralı dairede oturan herif, hiç yok yere adamcağızdan beş kuruşun hesabını sorar: «Ne oldu bugün paranın üstü?...», «Sen bana bak, benim gözümünden kaçmaz!», «Anladın mı, ben adama on para sektirmem!...», «Sen benim gözüme baksana, bende kül yutacak göz var mı?», «Katakulliyeye gelmem haaa...» Bu hergün böyle çekilir mi? Bir gün değil, bir ay değil, tam beş sene... Ulan, işte namuslu, sadık, çalışkan bir adam bulmuşsun, kadrini kıymetini bilsene... Buldun da bunuyorsun... Böyle diye diye en sonunda zavallı adamı zıvanadan çıkardı. Şimdi o namuslu adam, ayda en aşağı patronuna beş-on bin lira kazık atıyor. Hem de göz göre göre... Bu bizim dört numarada oturan konişu-

178

0J da sesini bile çıkaramıyor... Çünkü adam iş biliyor, becerikli. Onbin çalışırsa, yüzbin lira da kazandırıyor- Bunu çıkarıp yerine başkasını alsa, yeni gelen jirsız olacak diye çıkaramıyor. Yani dünyanın en flamuslu adamını zorla hırsız yaptı çıktı. Ancak ondan sonra adamın kadrini kıymetini anladı. Böylesine De denir beyim?... Ulan namussuz, affedersiniz, madeni adamın aylığını arttırmak lâzımdı, şu adamı zorla hırsız yapmadan arttırsan, olmaz mıydı? Şimdi, yanımdan çıkacak da işlerim bozulacak diye ödü patlıyor. Çünkü adam, herifin bütün dalaverelerini biliyor. Yalnız vergi kaçakçılığını söylese, yandı beriki... A hayvan desen, pardon yani, hak etti de, iş işten geçtikten sonra aklın başına gelmiş, neye yarar... Apartman komşularımızdan 1 numarada oturanlarla en sonra tanıştık. Hasta olduğum bir akşamdı...

— Vakitleri müsait mi, misafir kabul ederler mi? -diye haber göndermişler.

— Buyursunlar!...

1 numarada oturan komşularımızın da dertleri günleri 6 numaradaki kiracılardı. Erkek,

— Efendim, bir karışık, acayip aile... -dedi. Kadın tamamladı:

— Aman bey acayip de laf mı?... Dünyada bulunmaz bir kadın. Bir kere eşsiz bir ev kadını. Evi çiçek gibiydi. Yemek, pasta, dikiş, çiçek, on parmağında on marifet var kadının...

— Ya kültürü?... Lise mezunu ama, benim diyen üniversite mezununu cebinden çıkarır. Her şeye akıllı erer. Bir konuşması var...

Durmadan da okur...

179

1 " r

\\

—Öyle de güzel ki...

— Geldim kocası bir avanak. Nasıl kıskanç bîr adam, anlatamam. Hani kıskanılacak da ortada birşey olsa bari... Kadının kocasından başka hiçbir erkekte gözü yok. Gel de anlat herife...

— O pis herifin de nesini severdi, bilmem ki...

— Yolda beraber giderlerken, «Neye o herife baktın?» diye hiç yoktan kavga çıkarır. Kadın, «Baktımsa kör olayım» diye ağlar. Evde bitürlü, sokakta bitürlü... Evde olsa, «Neye pencerenin perdesi açık?... Karşı apartmandaki oğlan değil mi?...» Kadın, yapma, etme diye yalvarır, ağlar, para etmez... Akşam gelir, «Bugün eve hangi herifi aldın?...», «Kaç zamparan var?...»

— En sonunda efendim, kadın da, «Ya öyle mi, ben sana göstereyim...» demiş olacak zahir...

— Yaaa... Zavallı kadının zorla baştan çıkmasına sebep oldu. Şimdi görseniz, zamparalar evde cirit oynuyor, kocası olacak herif de zamparalara hizmet ediyor. Bir kere kadına deli gibi âşık, ayrılamıyor. A namussuz desen, yani affedersiniz, madem bu kadından ayrılamayacaktın, böyle seviyordun da şu kadın sana bağlıyken kıymetini bilsen olmaz mıydı?... Şimdi kadının kölesi... «Ruhum, hayatım, emret!» diyor. Kadın «öl!» dediği yerde ölecek. A pezevenk, desen yani, çok affedersiniz, ulan şu kadının kıymetini...

Bütün apartman komşularımız bize «güle güle oturun»a gelmişlerdi. Artık misafirlik sırası bizdeydi.

Bir sabah apartmandan çıkarken alt kat merdivende bir adam,

— Günaydın beyefendi... -dedi.

— Günaydın...

180

— Biz yeni taşındık buraya... 8 numaralı daire-oin kiracısıyız.

Demek bizim dairenin karşısındaki 8 numaraya da kiracı gelmişti. Birlikte sokağa çıktık. Otobüs durağına geldik. Konuşkan bir adammış.

— Şu bizim dairenin karşısındaki 7 numarada bir herif oturuyormuş... -dedi.

7 numarada biz oturuyorduk. Adam yüzüme karşı benden «herif» diye söz edince «Orada ben oturuyorum,» diyemedim.

— Ne adamlar var şu dünyada... -dedi.

— Ne gibi ? -diye sordum.

— Efendim bu herif, buraya taşınmadan önce, 300 lira kira ile bir apartmanda oturuyormuş. Kaloriferli, asansörlü bir apartman. Dairesi altı oda, bir salon... Parke döşeli... E insaf beyim, böyle bir apart-

' manda 300 liraya olur mu ? Apartman sahibi, «Hiç olmazsa 400 lira verin» demiş. Bu herif, «Kırk para fazla vermem» diye direktmiş. Bunun üzerine iş mahkemeye düşmüş. Apartman sahibi, «Oğlum oturacak» diye tahliye kararı alınca, bu sefer bu herif apartman sahibinin eline ayağına düşmüş, «Aman 800 lira vereyim de beni çıkarma!» diye yalvarmaya başlamış. Apartman sahibi de kızmış, «Sen madem zamanında 400 Ura bile vermedin, şimdi 800 değil, 8000 versen kabul değil» demiş. Bu 7 numarada oturan herif var ya, dört odalı daireyi 900 liraya tutmuş. Dört odalı daireye 900 lira verilir mi ulan?... Tabî o 900 verince apartman sahibi bize de daha aşağı vermedi. Şimdi böylesine ne denir?... Madem 800 vereyim diye apartman sahibine yalvaracaksın, şunu zamanında... — Benim otobüs geldi... -diyerek, o sırada durağa

181

f,

gelen gideceğim yerin tersine giden otobüse hemen atladım.

8 numaralı dairede oturan komşumuzun alacağı olsun, ben ona göstereceğim. Sanki ben onun ne mai olduğunu öğrenemez miyim?... İşte buyüzden apart-mandaki komşularımızdan hiçbirine gidip gelmiyoruz.

182

DOĞULU TARTIŞMA

Şu karşıda oturmuş, kavga eder gibi konuşan iki kişiyi görüyor musunuz? Evet onlar...

Bağırarak konuşmalarından, kızgınlıkla ellerini kollarını oynatmalarından, aralarında büyük bir anlaşmazlık olduğu belli. İsterseniz, ağız kavgası eder gibi yüksek sesle konuşan bu iki kişi arasındaki anlaşmazlığı size anlatabilirim.

Bu iki kişiden gözlüklü olanı, tanınmış yazarlarımızdan Muhtar Tataragaşı'nın çok bilgisiz, densiz, terbiyesiz, hatta namussuz bir adam olduğunu söylüyor. Yanında oturan koç burunlu arkadaşısıya, tanınmış yazar Muhtar Tataragaşı'm savunuyor, onun çok derin bilgili, yürekli, sözünü sakınmayan, namuslu bir yazar olduğunu, buna karşılık ünlü yazarlarımızdan Bahir Kozoğlu'nun eşi görülmemiş bir alçak, ikiyüzlü, dalkavuk, hem de çok bilgisiz bir şarlatan olduğunu söylüyor. Gözlüklü adam da ünlü yazar Bahir Kozoğlu'nu tutuyor, onun bilgisini, doğruluğunu, yılmazlığını öve öve göklere çıkarıyor.

183

Yam şu karşıda gördüğünüz, en önemli özellikleri, birinin koç burnu, öbürünün kalın çerçeveli gözlüğü olan iki kişi, tanınmış yazarlarımızdan Muhtar Tataragaşı ile Bahir Kozoğlu yüzünden birbirlerine girmişlerdir. Handiyse bu tartışmayı kavgaya dökecekler.

Müsaade ederseniz ben size gerçek durumu anlatayım. Şöyle ki:

Tanınmış yazarlarımızdan Muhtar Tataragaşı «Doğru Yol» adlı günlük siyasî gazetede «Sabah sabah» başlığı altında her gün fıkralar yazmaktadır.

Ünlü yazarlarımızdan Bahir Kozoğlu da «Son Haber» adlı günlük siyasî gazetede «Buna ne buyru-lur?» başlığı altında fıkralar yazıyor.

Şimdi şu karşıda tartışmakta olan iki kişiden koç burunlu olanı Doğru Yol gazetesi okur, başka gazete okumaz. Uzun yıllardan beri Doğru Yol'a alışmıştır. Çünkü bu gazetenin «Önüne bakma, falına bak!» başlıklı yıldız falı, bütün öteki gazetedeki yıldız fallarından daha eğlencelidir.

Gözlüklü olan adam da, bir gazeteden fazlasını almaya parası, okumaya da vakti yetmediğinden her-gün yalnız bir gazete alır. O da yıllardan beri tiryaki olduğu Son Haber gazetesidir. Çünkü bu gazetenin bulmacası, bütün öbür gazetelerin bulmacalarından çok daha kolay çözüldüğü gibi, bu gazete oldum-olasıya Fenerbahçe takımını tutar. Bu gözlüklü adam da, çocukken, rahmetli amcası Fenerbahçeli olduğundan, o takımdan yanadır.

Günlerden birgün, tanınmış yazarlarımızdan Muhtar Tataragaşı'nın ilham kaynağı kurumuş, bir gece önce arkadaşlarıyla sabaha kadar içmiş olduğu

184

için yorgunluktan o gün yazacak fıkra konusu bulamamıştı- Kendisine böyle zamanlarda yüzvermeyen jlbani perisiyle vuslata eremeyince tatlı üslubuna güvenerek, en ipe sapa gelmez bir konuyu, felsefe kırıntılarıyla süsleyerek şiir diliyle yazardı. O gün de öyle yaptı. Yazısının başlığı «Kuru fasulyenin faziletleri ve mercimeğin reziletleri» idi. Fıkra şöyle başlıyordu: «Şark âleminin, muasır garp medeniyetinin men-ba-ı feyzi olan büyük mütebahhir ve âlimi İbn-i Merte-bâni "Der fazilet-i fasûliyye ve der rezilet-i alâ mercimek" nâm eserinde buyururlar ki...»

Yazı bundan sonra üstadın akıcı üslubuyla sürüp gidiyor, fasulye ve mercimek hakkında derin bilgiler veriyordu. Gerçekteyse, ne «İbn-i Mertebânî» adın'da bir bilgin, ne de «Der fazilet-i fasûliyye ve der rezilet-i alâ mercimek-i uslûbiyye» diye bir kitap vardı. Ama böyle bir bilginin ve böyle bir kitabın olup olmadığını kendisi gibi başkaları da bilmediği için, tanınmış yazarlarımızdan Muhtar Tataragaşı o gün, zevkten okurlarının ağızlarının suyunu akıtan çok tatlı bir fıkra yazmış oldu.

Bu fıkra Doğru Yol gazetesinde çıktığı gün, Son Haber gazetesinin «Buna ne buyrulur?» başlıklı fıkra yazarı Bahir Kozoğlu, bir gece önce hayranlarından birinin verdiği ziyafette geç saatlere kadar uykusuz kaldığından, ertesi sabah kalemindeki tikanıklığı Mtürlü gideremiyordu. Bir fıkra konusu bulmak için gazeteleri karıştırırken Doğru Yol gazetesindeki Muhtar Tataragaşı'nın fıkrasına gözü takıldı. Baştan birkaç tır okumaya çalıştıysa da, o gün canı çok sıkkın ol-

185

duğundan, okuduğunu anlayamadı, ennoen gazeteyi bıraktı. Şu Muhtar Tataragaşı ile bir polemige gir. se nasıl olurdu? Bir iki haftadır kimseyle polemige girmemişti. Oysa büyük polemikçiydi, kavgacı bir kalemi vardı. Okurlar da onu buyüzden çok tutarlar-di. Muhtar Tataragaşı'na oldum olasıya içerlerdi. Hazır eline bir fırsat geçmişken, herifin canına okumalıydı. Aldı eline kalemi yazıya girişti:

«Muhterem meslekdaşım, pek kıymetli muharrir, terimizden Muhtar Tataragaşı, Doğru Yol gazetesinde dün çıkan fıkrasında istiridyelerden bahsederken yazı-sının bir yerinde, bu deniz hayvanlarının bir dişinin emri altında, kırk-elli erkek istiridyeden mürekkep sürüler halinde yaşadığını da yazmak gafletine düşmüştür. Üstadın bu bilgisine, doğrusu yalnız biz değil istiridyeler ve bütün kabuklu deniz hayvanatı da kakhahalarla gülecektir. Çünkü, malûm olduğu üzere, istiridyelerin erkekleri ve dişileri ayrı ayrı olmayıp, bir tek hayvandır. Ve bu

hayvanın dişisi ise, kendiliğinden erkek ve sonra yine dişi olabilir. Dişi istiridyeler, erkek olarak kendi kendilerini ilkah eder, sonra yine dişiliğe dönerler. Bu kadar basit bir hakikati bile bilmeyen sayın Muhtar Tataragaşı'nın artık demokrasi, hürriyet ve insan hakları hakkında hergün okurlarına verdiği derslere, ne dereceye kadar inanılabileceğini, biz söylemeyelim de yine sayın okurlarımız takdir buyursunlar.»

Bu yazıyı okuyan Son Haber gazetesi okurları, birgün önceki Doğru Yol gazetesini görmedikleri, orada Muhtar Tataragaşı'nın ne yazdığını bilmedikleri için, Bahir Kozoğlu'nun eleştirmesine yerden kadar hak verdiler.

186

Muhtar Tataragaşı, bu yazıyı okuyunca küplere bindi. Değil dünkü yazısında, kalemi eline aldığı günden bugüne kadar bir kere bile «istiridy» kelimesini yazmış değildi. Çok kızdı. O kızgınlıkla şu yazıyı yazdı:

«Güneş balçıkla sıvanmaz!»

Son Haber isimli bir varakpârenin muharrir müsveddelerinden birisi, dünkü yazısında epiyce herzeler karıştırdıktan sonra aynen şöyle demektedir:

«Kristof Kolomp, 1492 Prusya ihtilâlinde, Şeks-pir ordularına karşı savaşırken ölmüş ve son sözü "Ey hürriyet, sen ne şeker şeysin..." olmuştur. Bu da gösteriyor ki, ekmek midenin gıdası, musiki ruhun gıdası olduğu gibi, hürriyet de beynin gıdasıdır.»

Bu yazının ben neresini düzelteyim ? Bir muharrirde he/ şeyden önce fikir namusu olmazsa, ona ne söylerseniz boştur. Çanak yalayıcılığı ederek her devrin adamı olanlar, güneşi balçıkla sıvamak isteseler de, er geç hakikat nuru doğacaktır...»

Muhtar Tataragaşı'nın bu yazısını okuyanlar, Bahir Kozoğlu'nun bilgisizliğine çok şaşılar. Ama Bahir Kozoğlu hiç de altta kalmadı, ertesi gün Son Haber gazetesinin «Buna ne buyrulur» başlıklı fıkrasında şunu yazdı:

«Bir hayâsızca cevap»

Girdiğimiz ilmî bir münakaşayı yürütemeyeceğini anlayınca işi şahsiyata döken, Doğru Yol paçavrasının kalemlorlarından Muhtar Tataragaşı denilen alçak, paçama saldıarak hiçbir aslı ve esası olmayan iftiralarda bulunuyor. Kem söz sahibinindir, demişler. Biz onun ne mal olduğunu bilmekteyiz. Şimdilik, merhum

187

büyük şairimiz Süleyman Sebati Bey'in evinden, pal. tosunun altına saklayarak çamaşır makinesini çalmış olduğunu söylemekle iktifa ediyoruz. Bu sözümüze inanmayanlar olursa, lütfen, namus-u mücessem olup, uzun müddet polis müdürlüğü yapmış olan merhum Nazmi Bey'den sorup hakikati öğrenebilirler. Biz daha onun «Dağ çeşmesi» adlı romanının, meşhur Fransız müellifi Jan Paul Pier'in «La Fontaine de la Montaigne» adlı eserinden aşırma olduğunu şimdilik söylemiyoruz. Ancak iftiralarında devam ederse, açıklayacağımız daha birçok kirli çamaşırları olduğunu ve icap ederse kendisi ile adalet huzurunda hesaplaşacağımızı bildiririz.»

Son Haber gazetesi okurları yazısını görmedikleri Muhtar Tataragaşı'ndan nefret ediyorlardı. Bu ne bayağı bir adamdı...

Doğru Yol gazetesinde «Sabah sabah» fıkrasında ertesi günü, Muhtar Tataragaşı'nın şu yazısı çıktı:

«İftira makinesi çamur atıyor!»

Adı «Son Haber» olan gazetenin «Buna ne buy-rulur» sütununun, örtülü ödenek beslemesi olan muharriri Bahir Kozoğlu, bir münakaşayı ilmî seviyede yürütemeyeceğini anlayınca, demagoji yoluna sapmıştır. Her şeyden önce bu adam Fransızca bilmediği halde Fransızca tercümelere kalkarak yüzüne gözüne bulaştırır. Meselâ, «Dans la nature et la notion qui avec mon per est il son surmenaje» cümlesini «Manejda babamla beraber koşarken nalım düştüğünden naturam bozuldu» diye tercüme etmiştir. Hakikatte ise, bir ortaokul talebesinin bile anlayacağı üzere bu Fransızca cümle onun tercüme ettiği gibi tercüme edilmez. Yerim müsait

188

olmadığı ve yazımı uzatmak istemediğim ve zamanınızı almamak için cümlelerin doğrusunu buraya yazmaktan sarfınazar ediyorum. Bu cahil muharrir, hiç olmazsa /carisinin gece gündüz beraber bulunduğu son aile dostundan sorsaydı bu Fransızca cümlelerin ne demek olduğunu, ondan öğrenebilirdi. İş hiç bir zaman şahsiyyata dökmek istemediğimiz içindir ki, bu matbuat gangsterinin Erzincanlı olduğunu, babasının da sattığı yağlara hiyle karıştırmaktan

belediye cezasına çarptırılmış bir bakkal olduğunu açıklamıyoruz. Yalnız şu var ki, dalkavukluğu sayesinde geçen sene Avrupa'ya giden bu zatın dönüşte getirdiği elektrikli tıraş makinesinin gümrük vergisini ödemedi ve bavulunda, söylemesi ayıp, bazı şey levazımatı kaçırdığını bilmeyen yoktur sanırız. Daha söyleyecek çok sözümüz varsa da, kalem terbiyemiz müsait olmadığından...»

Muhtar Tatarbaş'ının bu yazısı, Doğru Yol gazetesi okurlarına Bahir Kozoğlu'nun nasıl bir mal olduğunu iyice anlatmaktaydı. Her ne kadar Bahir Kozoğlu Erzincanlı değil idiyse de Erzincanlı Doğru Yol okurları Bahir Kozoğlu'nu hemşerilikten istifaya davet ediyorlardı. Bahir Kozoğlu kaleme sarıldı.

«Hükümetin dikkat nazarına: Bir solcu havlamağa başladı...»

Dikkat, tehlike var... Memleketimizde bir yandan muzır cereyanlarla mücadele edilirken, öte yandan solcu kalemler hertürlü kılığa girerek sinsi sinsi halkı aldatmakta devam ediyorlar. Bu melunların metodu önce memleketin hakikî değerlerini yıkararak, ortalığı kendi oyunları için boş bırakmaktır. Bunların en azılılarından biri olan, Doğru Yol paçavrasının mülev-

189

ves kalemi, bana saldırmaktadır. Ama bu sefer kafasını sert kayalara çarpmıştır. Onun bütün içyüzünü ortaya dökmek, bize borç oldu...»

Bu yolda sürüp giden fıkranın sonunda savcının dikkati Bahir Kozoğlu'nun yazıları üstüne çevrilmekteydi.

Muhtar Tatarbaş'ı buna «Hoştt!...» başlıklı bir yazıyla cevap verdi. Bu uzun yazısında, bundan sonra cevap vermeye tenezzül etmeyeceğini yazmaktaydı.

Bahir Kozoğlu'nun cevabı «Hadi ordan!» başlığı altında çıktı. Bu son cevaptı...

İşte karşıda oturan koç burunlu adamlar, kalın çerçeveli gözlüklü adam, bu iki yazar için çok şiddetli bir tartışmaya girmişler. Birisi yalnız Doğru Yol gazetesini, öbürü de yalnız Son Haber gazetesini okudukları için, bitürlü anlaşıyorlar.

Ben her iki gazetede tartışma yazılarım da okuduğum için durumu biliyorum. Bişey daha biliyorum, bu iki kişi burda nerdeyse kavga edecek gibi şiddetle tartışırken, onların tartışma konusu olan iki tanınmış ve ünlü yazar, Başbakanın ziyafetinde yanyana bulunuyorlar ve birbirlerine iltifatlar ediyorlar. Çünkü onlar, fikir hürriyetinin ne demek olduğunu bilen, birbirlerine karşıt düşünce ve inançta olsalar da, yine de birbirlerine saygı duyan çok medenî iki gazetecidir.

190

MEBUS PALTOSU

Kış erken başlamıştı o yıl. Aralık ayının ortasında hava karlamıştı. Ben kışı sevmem. Yazı da sevmem ya... Bikez bile denize giremediğim, bir şişe soğuk bira bile içemediğim yazın nesini seveyim... Kışın don, yazın kavrul. Yazı kışı sevmem de, baharı pek mi severim? Yoo... Tadını çıkaramadıktan, dolu dolu yaşayamadıktan sonra ben neyliyeyim öyle baharı?

O kış bana uğurlu gelmişti. Bir yıl önce 700 liraya aldığım bir ansiklopediyi Yüksekaldırım'da bir eski kitapçıya 250 liraya satınca, bu para elime havadan geldi sanmıştım.

Ereğim, o kış olsun bir palto giymekti. Sizin için "anması belki zor ama, o yaşma dek hiç palto giymemiştim. Kışları, padesüyle, yağmurlukla geçiririm.

iyi bir paltoya özeniyordum. Şöyle kaim, tüylü, Zengin işi, sımsıcak bir palto... Rengi ille de devetüyü lacak. Kimbilir, nedense, belki çocukluğumda, yakı-

191

şıklı yada kalantor bir adamın sırtındaki palto, dan kalan etkin bir hayalle devetüyü rengi, kalın bir paltoya tutkundum. Bir güzel, şık palto, giyenin bütün yokluğunu, yoksulluğunu gizler.

Sırtında kalın bir palto olsun da, isterse pantolonunun ardı yamalı olsun.

Şöyle istediğim gibi bir palto giyebilirsem, kar lapa lapa yağarken, inadıma inadıma sokakları arşm-layacaktım. Titreşe titreşe inen kar kelekleri, benim kaim paltomun yumuşak tüylerine değer değmez eriyi-verecekti.

Ansiklopediyi 250 liraya sattığımı evdekilere söylememiştim. Çünkü cebimde 250 lira olduğunu öğrenirlerse, ortaya iki yüz elli bin türlü ihtiyaç çıkarırlardı. Evimdekilerden gizli hiçbir işim yoktur ama, düşlerimi dolduran devetüyü palto uğruna cebimdeki parayı onlardan saklayacaktım.

Terzilerin tabelâlarına baka baka Beyoğlu'nun ana caddesinden birkaç kez geçtim. Cebinde para oldu mu, insan tabelâ bile beğenmiyor. Tabelâsını oldukça beğendiğim bir terzi atelyesine

girdim. Büyük bir hanın ikinci katındaki Rum terzi, paltoluk kumaşlarını önüme serdi. Tam istediğim kumaşı aralarından seçtim. Kumaşı boynumdan aşağı sararak, terzinin aynasında kendimi seyrettim. Çok yaraşıyordu bu kumaş.

— Kaça olacak?

— Sizin için dokuz yüz...

Çenem kenetlenmişti. Pazarlık edilecek yeri bile yok.

— Pekiy, ben sonra gelirim... -dedim, oradan sıvıştım.

192

Yolda bir arkadaşım ile karşılaştım.

— Ne o, başın havada geziyorsun... -dedi.

— Terzi tabelâlarına bakıyorum da... -dedim.

1 Onun tanıdığı bir terzi varmış. Beni oraya götürdü. Öbürüne göre bir gömlek daha aşağı bir terzi olduğu atelyesinden belliydi. Kumaşı seçtik. Arkadaşım,

— Bu kumaşların modası çoktan geçti... -dedi. Kumaşın modası geçmiş ama benim o geçen jnodada hevesim kalmış. Bu terzi de, bir tanıdığı ile geldiğim için 800 liraya palto dikecekti. Üç-dört gün terzi aradım. 250 liraya ısmarlama palto giyemeyeceğimi anlayınca, hazırıcılara baş vurdum. Hazır elbisecilerde de, istediğim gibi devetüyü rengi, kalın paltolar vardı. Vardı ama, en ucuzu 600 lira... Beyoğlu'ndan sonra daha ucuz palto bulurum diye, Sirkeci'ye geçtim. Mahmutpaşa'da bir yerde 500 liraya, istediğim renkte bir palto bulabildim. O kışı da paltosuz geçirmeye karar verirken, bir arkadaşım,

— Neden Kapalıçarşı'daki eski elbisecilere gitmiyorsun? -dedi.

Bu arkadaşım, yıllardan beri, oradan giyinirmiş.

— Görsen şaşarsın, ne elbiseler var o eski elbisecilerde... -diyordu.

Bir zengin bir elbise diktiriyormuş örneğin, giydiğinin ertesi günü, diyelim, ceketinin yakasına yemek dökülüyormuş. Elbiseyi lekeciye bile vermez, hemen eskiciye satarmış. Daha da neler, neler... Paltoyu terziye diktirirler, sonra beğenmezler, satarlarmış. Terziye palto ısmarlar, ama almaya bir daha gelmez-fermiş Terzi de yepyeni elbiseyi, eskiciye satarmış.

193

Hele Amerikan elbiseleri varmış kiii... Amerika'dan bize eski elbise geldikten başka, burdaki Amerikalı-lar da, elbiselerini satarlarmış. Bütün bu elbiseler, Ka-palıçarşı'daki eskicilerde toplanırmış.

Gittik. Gerçekten arkadaşımın dediği gibi yerler. Tam isteğime uygun, yumuşacık tüylü, kalın, deve-tüyü renginde, hem de 250 liraya bir palto buldum. Paltonun yalnız bir kusuru vardı; vücuduma uygun değildi. Bu paltonun içine benim gibi iki, hatta üç kişi girebilirdi. Paltoyu giyip de iki kanadım kavuşturduğum zaman paltonun ilikli yanı belime dolanıp sırtıma geliyordu. Etekleri yerleri süpürüyordu. Ellerim, palto kolunun dirseğinde kaldığı, için, kolsuz gibi duruyordum. Paltonun içinde yalnız başım görünüyordu.

Eski elbiseci beni boy aynasının karşısına iteleyip giydirdiği paltonun yakalarını çekiştirerek,

— Bakın beyim... -dedi-. Nasıl da oturdu. Tam zâtîâlinize göreymiş. ısmarlama yaptırsaydınız, böyle oturmazdı.

Adam durmadan konuşuyordu:

— Çok yakıştı. Maşallah vücudunuz da güzel. Dönün şöyle, bir de arkadan bakın!...

Fevkalâde... Bele bakın, nasıl oturdu... Bu kadar olur. Terzi tam sizin ölçünüze göre dikmiş.

Allah Allah... Yakalar nasıl... Çok güzel canım!... Ama sizde de güzel vücut var maşallah...

Beni aynanın karşısında fırır döndürerek öyle sersemletmişti ki, onun paltoyu ve benim vücut ölçülerimi övmesi karşısında söyleyecek söz bulamıyordum. Birara,

— Biraz büyükçe değil mi? -diye bildim.

194

Eski elbise satıcısı,

— Aman efendim, daha iyi ya, zengin gösterir... -dedi-. Palto üstte dökümlü durmalı ki zengin göstereyin.

Doğru söylüyordu ama, beni zengin gösterecek olan bu palto çok dökümlü olduğundan, yolda gider-jcen haberim bile olmadan üstümden dökülüp düşecek diye korkuyordum.

— Birazcık fazla dökümlü... -dedim.

— Şimdi moda böyle... -dedi-. Ama siz bilirsiniz, isterseniz hemen terziye düzelttiririz. Arkadaşım da, onun sözlerinin etkisinde kalmıştı. '

— Yazık... -dedi-. Bu güzelim paltoyu hiç bozdurma. Tam sana uydu.

— Haklısınız... -dedim-. Yalnız bizim sokaklar çamurludur. Etekleri biriki parmak kısalsa... Satıcı,

— Hayhay... -dedi-. Şimdi kestiririz terziye. Güzelim paltonun eteğinden kesilmesine kıyamadım.

— Yoo, kesilmesin, içeri kıvrılsın... -dedim. Sıra pazarlığa gelmişti. Satıcı,

— İkiyüzelliden iki kuruş aşağı deseniz olmaz... -dedi-. Allah sizi inandırsın, ben bu paltoyu ikiyüz-elliye aldım. Ama arkadaşınız, bizim daimî müşterimiz de ondan kârsız veriyorum. Siz yalnız gelseydiniz, beş yüz derdim. Yepyeni palto... Terziye gitseniz, bin liraya yapmaz. Bir kere şimdi bu kumaşlar yok. Nerdee... Bu kumaşlar şimdi antika oldu... Taş gibi hımaş. Allah uzun ömürler versin, siz bu paltoyu ömrünüz oldukça giyersiniz. Pazarlık etmeyin... On para

195
aşağı dersiniz olmaz. Beyim, bunun yalnız terzi parası beşyüz lira. Gösterişi yeter. Sonra da yepyeni. Yemin ederim, bir hafta bile giyilmemiştir.

On lira olsun kırpabilir miyim diye bir çaba daha gösterdim. Satıcı,

— Bakın beyim... -dedi-. Siz bu paltoyu bütün kış giyin. Yazın getirin bana, ben sizden yine iki yüz elli liraya alırım bu paltoyu... İşte beyin yanında söz veriyorum. Nisanda, Mayısta getirin, alın ikiyüzelli liranızı.

Bu hesaba hiç aklım ermedi.

— Sahi alır mısınız ?

— Vallahi billahi alırım. İsterseniz bir de senet vereyim. Kime olsa bu paltoyu beş yüze veririm. Yoksa benim size ruhum ısındı da ondan ikiyüzelliye veriyorum.

İkiyüzelli lirayı verdim, paltoyu giydim. Gerçekten palto bana oturmuştu, ama ben bitürlü paltoya oturma-mıyordum. Yolda giderken vitrin camlarında kendimi seyrediyordum. Evet, zengin, dökümlü bir palto...

Tanıdıklar,

— Ooo... güle güle giy, mebus gibi olmuşsun yahu... -diyorlardı.

Bu türlü sözler hiç hoşuma gitmez. Herkes yılda iki-üç yeni elbise giyer, kimse aldırılmaz. Biz kırk yılın başında elden düşme bir palto giydik, «Ooo...» diye yadırgıyorlar. Kırk yılda bir giyindiğimizden böyle olur ya... Bizi, eskiler içinde görmeye alışmışlar. Yenice birşey giydik mi, gözleri tedirgin oluyor.

Hayvanın biri de,

— Çul değişmiş ama, içindeki yine o... -deme/ mı.

196

Bütün tanıdıklarım, gözleri üstümdeki paltoya alışınca kadar, «Oo... mebus paltosu giymişsin, jVleclise mi teşrif?» diye alay edip durdular.

Paltoyu giydiğim ilk gündü. Akşam vapura bindim. Cıgara arıyordum. Üstümü başımı aradım, cıga-ra paketi yok. Oysa vapura binmeden iskeledeki dükkândan iki paket cıgara almıştım.

Demek, düşürmüşüm. Az sonra biletçi geldi. Ararım tararım, bilet yok... Yahu bu bileti aldım ben. Nereme koydum ? Bütün ceplerimi didik didik ettim, yok. Vapurda cezalı bilet aldım.

Vapurdan çıkarken elimi cebime attım, yine bilet yok. Deli olmak işten değil. Demek cezalı aldığım bileti de dalgınlıkla atmışım. Bir daha cezalı bilet alıp iskeleden çıktım. Hemen iki paket cıgarayla bir kutu kibrit aldım, otobüse bindim. Bilet aldım. Kontrolör geldi. Benim otobüs bileti yine yok... Her yanıma aradım, ceplerimi ters çevirdim, yerlere baktım, yok... Cezalı bilet almak bişey değil de, yalandan «biletim var» demiş gibi oluyor da insan utanıyor. Eve gittim. Karım paltoyu çok beğendi.

— Sana hiç yakışmıyor ama, büyüklüğü iyi. Bundan kendime manto yaparım, oğlana da bir palto çıkar... -dedi.

— Ben ne giyeceğim?

— Artanı sana yeter de artar bile...

Canım sıkıldı. Cıgara aradım, yok. Karıma seslendim:

— Paltonun cebinde cıgara olacak.

— Yok, paltoda cıgara mıgara yok...

Palto bana uğursuzluk getirdi. Ne alsam, yok oluyor. Bir keresinde evin anahtarım yitirdim.

Çoluk-

197

I

çocuk dışarda kaldık. Çilingir getirdik de kapıyı açtırdık.

Bir pazar da karımla sinemaya gitmiştik. Cumartesinden aldığım sinema biletini bitürlü bulamadım.

Karım,

— Bu mebus paltosunu giydin giyeli üstüne bir aptallık geldi... -diyordu-. Kendini gerçekten mi mebus sanıyorsun, nedir. Eline aldığın şey yok oluyor...

En kötüsü, birgün de tomarla beş liralık, on liralık bir arada, tam yüz elli lirayı yitirdim.

Paltonun iç cebine koyduğumu çok'iyi biliyordum. Paltonun içini, dışını, astarını, ceplerini didik didik ettik, yok. Karım çok kızdı,

— Çarptırmışsın parayı. Tabii böyle palto giyersen, yankesiciler de seni zengin bir adam sanırlar... -diye bağırdı.

Hele mendil... Onu hiç sormayın, hergün bir mendil düşürüyordum.

Çok sıkışık bir günümde bir arkadaştan elli lira borç almıştım. Parayı iç cebime dikkatle yerleştirdikten sonra, iç cebin üst düğmesini de ilikledim. Eve geldim, cepte para yok. Karım,

— Yine çaldırdın... -dedi.

— Canım nasıl çalarlar... Düğme bile çözülmemiş.

— Usta hırsız, sanki parayı aldıktan sonra ilik-liyemez...

— Sen şu paltonun cebine iyi bak, delik, yırtık olmasın...

Hayır, hiçbir delik, yırtık yoktu. Kışı, ilkbaharı geçirdik. Paltoyu sırtımdan çıkarmış, naftalinleyip yüke kaldırmıştık.

198

Yine geçim derdiyle sıkıntılı bir günümde, nerden para bulayım, diye düşünüp dururken,

paltoyu satmak aklıma geldi. Aldığım adam «yaza getir, 250 lira 1 veririm» demişti ya...

Koca palto elde taşınmaz... Haziran sıcağında giydim paltoyu, gittim o bizim eski elbiseciye. Verdiği sözü hatırlattım.

— Hayhay, ikiyüzelli liraya geri alırım... -dedi. Hiç ummuyordum, 250 değil, 100 lira verse satacaktım.

— Kışa doğru gelin, yine satarım size... -dedi. Adamın konuşmalarından kuşkulandım. Deli değil ya bu adam... 250 liraya sattığı paltoyu, hem de bir kış giyildikten sonra yine 250 liraya alırsa bunun kazancı nerde?

— Pekiy, bugün giyeyim de yarın getiririm... -diye ayrıldım.

Başka bir eski elbiseci dükkânına girdim. Paltoyu satmak istediğimi söyledim. Adam evire çevire paltoya baktıktan sonra, elli lira veririm... -dedi.

Çözülmez bir bilmece... Oysa benim niyetim bu değerli paltoyu 250'den yukarı satmaktı.

Akşam geç vakit düşünme düşünme eve gidiyordum. Hava kararmış. Bir cıgara içişim geldi.

Cıgarayı buldum, kibrit yok... Oysa kibrit kutusunun çingirtısını duymuştum. Yere düşmüş olacak diye eğildim, arıyorum. Karanlıkta... Ararken, ararken,

— İmdat!... -diye bir kadın çığlığı koptu. Arkasından gürültüler... Sopalı bir adam üstüme yürüdü. Bekçi düdüğü...

Beni yakalayıp karakola götürdüler. Suçum, röntgencilik... Sözümona, önünde durduğum bir pen-

pen-

199

cereaeen evin içmi gozetııyormuşum. oozetıealıgım yer de hela penceresiymiş...

Yemin billah ederim, komiser inanmaz. İnanılacak gibi de değil. Ben kibriti araya araya,

gecekondunun bahçesine, bahçedeki kümesin de üstüne çıkmışım. Komisere,

— Efendim -dedim-, ben şerefli bir insanım. Rica ederim, bana iyi bakınız. Bende röntgencilik

edecek adam hali var mı?

Komisere,

— Ho-hoo... -dedi-. Biz senin gibi beylerden ne röntgencilik görmüşüz...

— Vallahi değil, billahi değil...

— Pekiy, elâlemin bahçesindeki kümesin tepesinde ne işin vardı?

Haklı. Kibrit arıyordum desem, kümes damında kibrit aramaya kim inanır... Hem de hela penceresinin dibinde...

— Efendim, yanlışlık... Kendi evim diye... Oraya nasıl çıktığıma ben de şaşıyorum. Zabıt tutmaya başladılar.

— Adın ne?

Eh, biz çevremizde oldukça tanınmış bir kimseyiz. Adımı doğru söylersem, ertesi gün gazeteler «röntgencilikte suçüstü yakalandı» diye yazacak, herkese rezil olacağım. Birden,

— Adım Mehmet... -dedim.

— Soy adın?

— Demirer...

Zabıt tutuldu. Suçüstü mahkemesine götürecekler sabaha.

Polislerden biri, birden,

200. KÜTÜPHANESİ

— Bu sıcakta bu kalın palto ne? -dedi. Komiser,

— Hem bu palto senin değil... -dedi. • — Benim efendim.

— Nasıl senin be!... Ulan, bunun içine senin gibi üç kişi girer. Arayın şunun üstünü.

Pal oyu çıkarttılar. İki polis paltoyu arıyor.

— Bunlar ne?

Paltonun astarından on-onbeş anahtar birden dökülmez mü... Evin, odaların, yazıhanenin, dolapların anahtarları... Bütün kaybolan anahtarlar orada.

— Ulan, bunlar ne ?

— Benim anahtarlarım.

— Sen çilingir misin? Şimdi anlaşıldı... Paltonun içini dışına çevirdiler: Birsürü vapor, -otobüs bileti, yıgınlamendil, bir çakı, bir ekmek bıçağı, tomarla kâğıt para, yedi kurşun kalem, iki dolma kalem, bir kutu jilet, iki avuç bozuk para, bir saat, bir sutyen (çocuk atmış olacak), kâğıt parçaları, on altı paket cıgara, beş kutu kibrit, bir kadın çorabı teki, (bunu da çocuk atmış olacak), iki dilekçe, bir diş fırçası.

Komiser,

— Dış seferden dönen vapurlarımızda bile bu kadar kaçak eşya çıkmaz. Bunlar ne?

Düşünmeye başladım.

— Ne düşünüyorsun ?

— Bu kadar ağırlığı aylardır nasıl taşıdım, diye düşünüyorum.

Başka çıkar yol olmadığı için herşeyi olduğu gibi anlattım. Geceyi karakolda geçirttiler. Sabah,

201

paltoyu aldığım eski elbiseçiye gittik. Eskicinin pal. toyu neden 250 liraya geriye almak istediğini anla-mıştım. Ama koyunun kuyruğunu yoklar gibi, beni tartaklayarak paltonun eteklerini yoklayan eski elbise-ci,

— Hayır... -dedi-. Bu paltoyu ben satmadım.

— Aman nasıl olur... Sen dün bu paltoyu 250 liraya geri almıyacak mıydın?

— Ben sizi tanı mıyordum bile...

Röntgencilik derken, iş hırsızlığa döküldü. Paltonun gerçek sahibi bulundu... İki yıl önce bir mebusun evinden çalınmış. Mebus paltosunu geri aldı. Ona yanmıyorum da, koca paltonun sahibi koca mebus, paltonun astarından çıkanlara da sahip olmadı mı? «Evet, hepsi benim,» dedi. Yalnız pembe satenden evde dikilmiş sutyeni beğenmedi. «Bu benim değil,» dedi.

202

ADAMIN SERTİ

Pekçok sert adam görmüş olabilirsiniz. Ama hiçbiri, Numan Bey kadar sert olamaz. En sert diye tanıdığınız adam, Numan Bey'in yanında balmumu kadar yumuşak kalır.

Söylediklerine göre, kırk yaşına kadar cebinden tabanca eksik olmamış. Tespih çeker gibi, pantolon cebinden tabancanın tetiğiyle oynarmış. Yine söylendiğine göre, birkaç kişiye de ateş etmiş ama tutturamamış. Nişancılığına çok nişancı. Yalnız gözleri şaşlı olduğundan hedefi tutturamıyor. Oysa bilirsiniz, bütün tüfeklerin, tabancaların nişangâh düzeni, şaşlı olmayan gözler için yapılmıştır. Bir tabanca fabrikası da, Numan Beyin şaşlı gözlerine uygun nişangâhlı bir tabanca yapsa, Numan Bey uçan sineği gözünün bebeğinden vuracak. Öyle bir usta nişancı... Gelgele-lim, tabancalar anormal göze, Numan Bey'in gözleri de normal tabancaya uygun olmadığından, bitürlü atıldığı vuramıyor. Numan Bey'in sağ gözü, baktığı

203

yerin, onbır derece kuzeydoğusundaki, sol gözü de baktığı yerin sekiz derece, yedi saniye güneybatısını görürmüş. Yani büsbütün ayarsız. İki gözü de ayn şaşılıkta olduğundan, ona iki namlulu bir tabanca gerekiyor. Onun tabancasının kurşunundan canlarını kurtaranlar, — Allahım, sen kimi şaşı yapacağını bilirsin... -diye Tanrıya dua ederlermiş.

Kime, niçin, ne zaman, neden kızdığı da anlaşıl-maz. Bir toplulukta otururken, birdenbire pembe yüzü pancar gibi kızarıverir. Suratının kızarması, kızgınlığının ilk belirtisi. Arkadan bıyıkları oynamaya başlar. Bir sağ bıyığı, bir sol bıyığı, kelebek kanatları gibi pırpır eder. İşte o zaman Numan Bey'i yatıştırmaya kalkarlar. Yatıştırmak için, «Neyin var, ne oldu?» diye sorulmayacak.

Üstüne varınca büsbütün kızar. Yalnız susulacak, hiç konuşulmayacak. Numan Bey'in bıyıkları, bir-iki gün pırpır eder, sonra sinirleri yatıştır.

Bıyıkları oynamaya başladıktan sonra Numan Bey'in kızdığı anlaşılmaz, yine de damarına basılırsa, bu kez Numan Bey'in kaşları oynamaya başlar. Gür kırçıl kaşları vardır. Daha sonra, yanak kasları, dudakları oynar. Gözünüzün önüne geliyor mu: Kıpırmızı yüzlü bir adam, bıyıkları, kaşları, yanakları, dudakları oynayıp duruyor. İşte ondan sonrası felâket...

Numan Bey'i tanıdığım da, elli yaşını geçmişti. Artık tabancayı bırakmıştı. Birisine kızdı mı, o sırada eline her ne geçerse kafasına indiriyordu. Daha doğrusu, kızdığı adamın kafasına geçirmek niyetiyle, elin-dekini başka bir yere atıyordu.

204

Bir gece bizim eve misafir gelmişlerdi. Gülüp eğleniyoruz. Birara Numan Bey her nedense, kızmış ama, bizim haberimiz yok. Oturduğu sandalyeyi kapınca, minderde uyuklayan kediye indirdi. Kedi bir kere bile miyavlayamadan mindere yapıştı. Minder, üstüne kabartma kedi işlenmiş köşe yastığına döndü.

Numan Bey, sandalyeyi kızma atmış. Her zamanki gibi tutturamayınca kediye öldürdü.

Numan Bey'in kızı Amerikan Kolejini bitirmişti. Bir şirkette çalışıyordu. Çok da güzel bir kız; babasından suyunu soyunu, anasından, boyunu huyunu al-fliş.

Numan Beylerin başka çocukları yok. Kız çalıştığı şirkette bir. Amerikalı ile sevişmiş. Biraz fazlaca sevişmiş olacaklar ki, evlenmek zorunda kalmışlar. Ama Numan Bey'e nasıl anlatılacak... Kızın Amerikalı ile evlenmekten başka çaresi yok. Çünkü biraz gebe kalmış, birbuçuk aylık kadar... Amerikalı da kıza tutkun. Kızın annesi, Amerikalıyla evlenmesine dünden razı. Yalnız Numan Bey'e nasıl anlatmalı?...

Kızın annesi, bize gelip, Numan Bey'e işi açmamız için rica etti.

— Affedersiniz, ben aile işlerine karışamam... -dedim.

Numan Bey'in bir eski askerlik arkadaşı varmış.

— Ben söylerim Numan'a... - demiş.

Çünkü bu adam, Numan Bey'in bütün huyunu, yani elindeki bişeyi şaşılığından ötürü kaç derece sağa sola attığını biliyormuş. Numan Bey'in evde yalnız olduğu birgün gitmiş, hiçbir önsöze yer vermeden, damdan düşer gibi,

205

I

— Numan, senin kızı bir Amerikalı istiyor! - demiş.

Numan Bey'in suratının kızarmasıyla, bıyıklarının, kaşlarının, dudaklarının pırpır oynaması bir olmuş. Eline geçen sürahiyi kapınca savurmuş. Ama adam Numan Bey'in şaşılığına göre hesaplı duruyormuş.

— Hiç boşuna kızma, iş işten geçti, senin kız gebe bile... - demiş.

Numan Bey, sandalyeyi savurmuş. Evin içinde yarım saatte, kırılmadık, dökülmedik, parçalanmadık tek eşya kalmamış. Numan Bey, yorgun argın döşemenin üstüne yığılmış kalmış, bıyıkları, kaşları pırpır oynuyormuş.

Arkadaşı,

— Ne kadar kızsanboşuna... -demiş-. Kız gebe... Amerikalı kızı alacak...

Numan Bey soluyarak,

— Müslüman olursa, peki... -demiş. Amerikalıya sormuşlar. Amerikalı,

— Müslüman da olurum, Katolik de, Musevî de... Ne isterlerse olurum... -demiş.

Bu kez Numan Bey,

— Sünnet olacak!... -demiş. Amerikalı ona da «peki» demiş.

İş bu kerteye gelince, Amerikalıyı eve çağırılmışlar. Daha doğrusu, Amerikalı eve, kızın babasından resmen istemeye gelecek.

Numan Bey, yakın tanıdıklarını o gece yemeğe çağırdı. Bu arada biz de çağrılıydık. Numan Bey'in niçin bu kadar kalabalığı çağırdığını anladım. Nasıl olsa, kızı Amerikalıya vermek zorunda. Bu evlilik
206

(cararı için, başkalarının da kendisini desteklemelerini istiyor ki, çok kötü bir iş yapmadığına kendikendini inandırсын.

Amerikalı genç geldi. Yakışıklı, sevimli bir delikanlı. Öyle kalçasız, dipsiz, leylek bacaklı Amerikalılardan değil. İtalyan kanı taşıyor olmalı. Akdeniz fıkırdaklığı, sıcaklığı var üstünde. Çok neşeli, esmer bir delikanlı.

Dokuz kişi yemek masasına oturduk. İngilizce de bilir ama, nedense Numan Bey hiç konuşmuyor, yüzüne dikkat ediyorum, tüyü bile kıpırdamıyor. Demek, sinirli değil... Aman iyi. Sofraya oturmadan, Numan Bey'in eski asker arkadaşının kulağına eğilip,

— Amerikalıya bişey atarsa nereye gelir? -diye sordum.

— Şu sandalyeye gelir... -dedi.

Numan Bey de tam o sandalyeyi bana gösterip,

— Siz böyle buyurun... -demez mi! Amerikalının bir sandalye ötesine ben oturdum. Amerikalı anlatıp anlatıp kahkahayı savuruyor.

Daha önce, Çin'de beş yıl bulunmuş, Çince biliyor. Üç yıl da Hindistan'da kalmış. Urduca öğrenmiş.

— Ben -diyor-, bulunduğum yere hemen intibak ederim.

— Türkçe de öğrendiniz mi ? -diye sordum.

— Pekaz... -dedi-. Birkaç kelime öğrendim. Daha geleli dört ay oldu.

Amerikalının bulunduğu yere intibak ettiği belli. Dört ayda kızla işi pişirmiş.

— Kimden Türkçe ders alıyorsunuz? -diye sordum.

207

i 11

— Bir yabancı dil, en iyi, oranın halkından öğre. nilir. Bizim şirketin inşaatında çalışan işçilerden öğre. niyorum. Ama daha üç-dört kelime ancak öğrenebil. dim: Teşekkür ederim, çok memnun oldum, rica ederim, allasmarladık gibi...

Bunları İngilizce söylüyordu.

Kadehlere rakı dolduruldu. Numan Bey kadehini kaldırdı. Amerikalıya doğru uzattı. Amerikalı da kadehini, Numan Bey'in kadehiyle tokuşturup, ona birden Türkçe olarak,

— Eşekoğlueşek!... -dedi.

Numan Bey'in suratına baktım, pancar... Bıyıklan kelebek kanadı gibi titremeye, kaşları inip çıkmaya, üst dudağı pırpır etmeye başladı.

— Ne dedin? -diye bağırdı.

Amerikalı, gülererek kadehini havaya kaldırdı, bir daha,

— Eşekoğlueşek!... -diye bağırdı.

Ben hemen elimden çatalı, sanki düşmüş gibi, yere attım. Çatalı arıyorum bahanesiyle, masanın altına girdim. Ne olur ne olmaz...

Sofrada oturanlar Numan Bey'e Türkçe olarak,

— Aman kızma, bir yanlışlık olacak... -dediler-Adama yanlış öğretmişler...

Kafamı yavaşça masanın altından çıkarıp Numan Bey'e baktım. Yine kaşları yanakları, bıyıkları oynuyor ama, biryandan da gülmeye çalışıyor, zorla soğuk soğuk sırıtıyor.

Misafirler, bu soğuk havayı gidermek için boyuna gülüyorlar. Amerikalı da gülüyor. O soğuk hava dağıldı ama, hâlâ Numan Bey'in her kılı ayn ayrı oynuyor.

208

Birara nasıl olduysa Amerikalı, müstakbel kaynatasına, Türkçe,

— Ulan hergele!... -diye bağırdı.

Büyük bir marifet göstermiş gibi, üstelik bir de lakırkıkır gülüyor. Numan Bey, sürahiye yapışması-Je yerinden zıpladı. Saçları dimdik olmuş, kaşları kirpi dikenini gibi...

— Aman Numan Bey... Bizim insanlarımız böyledir. Adamın kabahati yok...

Ben yine masanın altındayım. Sözde yere düşürdüğüm bıçağı alıp kalktım.

Saatler ilerliyordu. Bu kez Amerikalı kadehini Numan Bey'e uzatarak,

— Eşekoğlueşek!... -diye bağırdı.

Zavallı Numan Bey'in halini görmeliydiniz. Elindeki bıçağı, tabağıdaki tavuk buduna sapladı. Zavallının kulakları bile kıpırkır oynuyordu.

Amerikalı Numan Bey'e, burada yazılması doğru olmayan bir küfür daha sallamaz mı!... Hem bu kez Numan Bey'in anasını da karıştırarak... Can kaygısına düşüp ben kendimi yine masanın altına attım. Numan Bey'in ayakları elektrik akımına tutulmuş gibi zangır zangır titriyor. Amerikalı kahkahaları savuruyor. Yavaşça masanın altından çıktım. Amerikalı,
— Benim dil öğrenmeye kabiliyetim var... -diyor-. Bunları çarçabuk öğrendim.
Bir cinayet çıkacağını anladım.

— Bana müsaade, yarın erkenden işim var...
-dedim.

Başkaları da bunu bekliyorlarmış. Onlar da kalktılar,
— Biz de gidelim artık... -dediler.

209

Amerikalı, nazik delikanlı. Gitme zamanının geldiğini anladı. Önce onu kapıdan uğurluyoruz. Kapıda herkesin elini teker teker sıktı. En sonra da Numan Bey'in elini sıkarak, güler yüzle,
— Pezevenk!... -dedi.

Hiç bu kadar tatlı bir sesle birisine, pezevenk, denildiğini duymamışsınızdır.
Korkunç bir sessizlik oldu. Amerikalı şaşırdı.

İngilizce,

— Yoksa yanlış mı söyledim? -diye sordu.

Numan Bey,

— Hayır, doğru söylüyorsunuz... -dedi. Yanlış dese, pezevenkliği hem kabul etmiş, hem de damat adayına, pezevenkliğini onaylatmış olacaktı. Amerikalı delikanlı, kaynatası olacak Numan Bey'in iyice gözüne girmek için bir daha,

— Pezevenk!... -dedikten sonra gitti. Numan Bey külçe gibi bir koltuğa çöktü. Tek kelime konuşmuyordu. Neden sonra, büyük bir durgunlukla,

— Herif bütün sicilimizi, künyemizi, evsafımızı saydı, artık buna kızı vermek farz oldu... -dedi. Onu hiç bu kadar durgun görmemiştim.

Ertesi gün Amerikalı Numan Beylere gelecekti. Gelmemiş. Randevu saati de epi geçmiş...

Merak etmeye başlamışlar. Numan Bey, «Herif künyemizi öğrendikten sonra bir de kız almazsa...» diye dövünü-yormuş. Derken telefon çalmış. Amerikalı bir karakoldan telefon ediyormuş. Gece evden çıkınca bir taksiye binmiş. Taksiden inerken şoföre hoşuna gider diye Türkçe teşekkür etmiş:

— Ulan hergele!...

210

Şoförle kapışmışlar. Karakola düşmüşler. Komiser Amerikalı ile şoförü barıştırmış. Amerikalı tam karakoldan çıkarken Komisere, kendisine öğretildiği gibi Türkçe allasmarladık demiş. Bu, Numan Bey'e söylediği allasmarladık'tan... Komiser de hemen bir tutanak düzenleyip Amerikalıyı içeriye tıkmış. A-merikalı,

— Ben ne yaptım, ne dedim? Suçum ne? -deyip duruyormuş.

Amerikalı ile Numan Bey'in kızı evlendiler. Düğünden iki gün sonra da Amerikalı hastaneye yatmak zorunda kaldı. Numan Bey hizmetçiye kızmış, kayık tabağını hizmetçiye savurmuş. Amerikalı damat, hizmetçinin on bir derece kuzeydoğusunda bulunduğundan, tabağı kafasına yemiş. Kafası şak diye ayrılmış.

Amerikalı, karısını Amerika'ya götürdü. Şimdi Numan Bey, keyiflendiği zamanlar,

— Hayatımda ilk olarak hedefi tutturdum... -diyor-. O kadar küfürü yedikten sonra damadın kafasını da yarmasaydım, hırsımdan ölürdüm.

Hizmetçiye kızması yalandanmış. Sözde kızmış i yaparak, kayıkatabağım hizmetçiye diye damadının kafasına fırlatmış.

211

İYİLİK SEVAPTIR

Genel müdür yardımcısına kadar duyurulmuştu: Halim Bey'in hesabında ikiyüzseksen lira açık vardı.

Genel müdür yardımcısı, çok şaşıtı. Ondört yıldır bu şirkette çalışan Halim Bey, şirketin en güvenilir, en çalışkan memurlarından biriydi. Hele açığın ikiyüzseksen lira olmasına büsbütün şaşıtı. Halim Bey' in elinde büyük olanaklar vardı. Şeytana uyup, görevini kötüye kullansa, ikiyüzseksen değil, ikibin-sekizyüz lirayı iç eder, kimsenin ruhu bile duymazdı. Yirmisekizbin lira zimmetine geçirmiş olsaydı, o bile ancak uzun zaman sonra anlaşılırdı. Bu zamanda iki yüzseksen lira, sözü bile edilmeyecek paraydı.

Halim Bey'in hesabında, ikiyüzseksen lira açığı olduğu kendisine sezdirilmemişti. Merkezde çalışan ikinci sınıf memurlardan biriydi ama saygı duyulan bir kişiydi. Veznedar filan gibi, parayla uğraşan bir memur değildi ki, eksik para normal kasa açığı sayılsın da, kasa tazminatından ödensin...

212

crenel müdür yardımcısı «Belki de açığından jıaberi yoktur» diye düşünerek, — Ay sonu hesaplarında kendisi anlar... -dedi. Ay sonu hesaplarında, Halim Bey'in açığı ikiyüzseksen liradan dörtyüzyirmi liraya yükselmişti. Ertesi ay altı yüz, daha ertesi ay da açık, sekiz yüz-oniki liraya çıktı. Yoksa hesaplarda mı bir yanlışlık vardı?... Genel müdür yardımcısı, hesapları bir baş-İcasına inceletti; evet, açık vardı. Halim Bey'e, çalışmalarındaki üstün başarılarından ötürü bin lira armağan verildi. Paranın verilisinin ertesi günü, Halim Bey'in hesabındaki açık kapandı. Demek, hesaplarında açık olduğunu kendisi de biliyordu. Bu olaydan bir ay sonra Halim Bey'in hesaplarında yeniden açıklar başladı. Her ay bu açıklar artıyordu. Üstüste para armağanı da verilemezdi. Aylığı daha geçen yılbaşı yükseltilmişti. Böyleyken, Halim Bey'in aylığına yüz elli lira zam yapıldı. Zamdan sonra ancak iki ay hesaplar doğru gitti, sonra yine açıklar başladı. Halim Bey'e ayda ikiyüz lira karşılığı bir ek görev verildi. Ama bir süre sonra Halim Bey'in hesaplarında yine açık görüldü. Yılbaşında, şirketin öbür memurlarına olduğu gibi Halim Bey'e de çift aylık verilmiş, Halim Bey'in açığı da kapanmıştı. Ama bir süre sonra Halim Bey'in hesaplarında yeniden açıklar başlamıştı.

Genel müdür yardımcısı artık kaygılanmıştı. Yıllardır birlikte çalıştığı bu memuru çok sever, ona güvenirdi. Yoksa kumara mı dadanmıştı ? El altından araştırdı. Hayır. Halim Bey kumar oynamıyordu. Her zamanki gibi işinden evine, evinden işine gidip geliyordu. İçkiyi de ayda, yılda bir içerdi.

213

Y oKsa Dır Kaama vurumuş, ona para mı yordu? Böyle de olamazdı. Bu türlü kadınlar ayda iki-üç yüz liraya para demezlerdi.

Halim Bey'in şirketteki görevini değiştirdiler. Bu, daha yüksek bir görevdi. Ama burada para pul işleri yoktu. Bu sefer de Halim Bey avans almaya başlamıştı. Her ay üç yüz, beş yüz lira avans çekiyordu.

Genel müdür yardımcısı, Halim Bey'in gidişini merakla izlerken, birgün onu karşısında buldu. Halim Bey, aylığına zam yapılması ricası için, genel müdür yardımcısının odasına gelmişti. Yardımcı, onu arkadaşça karşıladı. Karşılıklı kahve, cıgara, içerlerken, Halim Bey'i inceliyordu. Ne olmuştu bu adama?

— Elinize ayda kaç lira geçiyor? -diye sordu. Halim Bey utanarak,

— Binikiyüz lira... -dedi. Genel müdür yardımcısı,

— Benim elime beşbin lira geçiyor... -dedi-. Sonra bizim ev kalabalık. Altı kişiyiz. Siz kaç kişisiniz?

— Dört... Karım, annem, bir de oğlumuz var.

— Geçen yıl sekiz yüz lira alıyordunuz. Bir yılda size dört yüz lira zam yapılmış.

Halim Bey cevap vermedi. Muavin devam etti:

— On dört yıldır aylığınızdan şikâyetiniz yoktu. Merak ediyorum da ondan soruyorum. Son günlerde büyük bir ihtiyacınız mı çıktı?

Halim Bey,

— Evet... -dedi-. Yeni bir ihtiyaç çıktı bizim evde.

— Nedir?

— Havyar...

214

muur yaratması anlayamamıştı.

— Efendim?

— Havyar...

— Havyar mı ?

— Evet... Geçen ay on altı kilo havyar aldım. Genel müdür yardımcısı bir süre Halim Bey'e bakakaldı. Halim Bey ciddî adamdı, alay etmezdi. Yoksa zavallı adam aklını mı oynatmıştı!

— Aman Halim Bey, bir büyük bakkal, en büyük mezeci bile bir ayda on altı kilo havyar satamaz. Bu kadar havyarı ne yapıyorsunuz?

— Yiyoruz beyefendi.

— Aman Halim Bey, ayda on altı kilo zeytin yenmez, peynir yenmez, şeker yenmez... Bizim aile, hayatında, on altı kilo değil, altı yüz gram bile havyar yememiştir. Nasıl yiyorsunuz?

— Bendeniz yemem beyefendi, ağzıma koymam. Karım da yemez. Çocuk da sevmiyor. Valde yiyor.

— Affedersiniz Halim Bey, valdeniz kaç kilo ?...

— Sormayın beyefendi, sormayın... Kırkdört kilo zavallı... Nerdeyse uçacak...

— Kırkdört kiloluk valdeniz ayda onaltı kilo havyar mı yiyor?... Hiç anlamıyorum.

— Anlatayım beyefendi. Valde altmışyedi yaşında. Hali vakti yerindedir. Beşiktaş'ta bir apartmanı var, ayda ikibindört yüz lira kira alır ordan. Asma-altı'nda büyücek bir hanı var.

Ayda onbin liraya yakın kira getirir. Kadıköy'de, Fatih'de, Aksaray'da da evleri vardır.

Genel müdür yardımcısı şaşırılmıştı. Halim Bey devam etti.

— Kapalıçarşı'da dört dükkânı vardır. Peder 215

merhumdan da dul maaşı Kalmıştır. İNanıtı olaraıc oa parası, eh şöyle böyle, bir milyonu bulur.

Yalnız ban-kada dörtyüzbin lirası var. Mücevher ve altınlarım hesaba katmazsak, yanında birkaç yüz bin lirası vardır sanırım.

Genel müdür yardımcısı şaşkınlıkla,

— Vah, vah, vah!... -dedi. Halim Bey,

— Zavallı anneciğim... -dedi-. Acımamak elde değil. Hasta zavallı, on yıldır eriyip gidiyor.

Koskoca kadm, kuş kadar kaldı.

— Avrupa'ya gönderseniz.

— Gitmez. Benden başka kimsesi yok. Onun için bizden hiç ayrılmaz. İkibuçuk odalı daracık bir katta oturuyoruz. O da yanımıza sığışır... Valde, biraz tutumludur da para vermemek için doktora bile gitmez. Ben doktor getiririm. Doktora para veriyorsun diye kıyametleri koparır. Ben de, «Para vermedim, arkadaşımıdır,» diye yalan söylerim. O zaman, «Madem arkadaşın, iyilik sevaptır, alt kattaki kadm hasta. Ona da baksın sevabına,» der. Haydi doktoru alır, komşumuz hasta kadına götürürüm. Götürmesem olmaz, çünkü valde hiç sinirlenmeyecek. Doktorlar öyle söylüyor. Doktorun verdiği reçeteyi yaptırırım, ilâç eve geldi mi, kıyametler kopar. «Aman anne, tanıdığım bir eczacı var, ona ucuza yaptırdım,» der, yatıştırırım. Elli liralık ilâcı elli kuruşa aldım, derim. Yine de kızar, küplere biner. Oysa hiç kızmayacak... Kalbi var. İlâcı ucuz bulursa, «İyilik sevaptır. Surda emekli bir öğretmen komşu var, onun da ilâcını yaptır!» der. Ben başlarım yoksul konu komşunun ilâçlarını da yaptırmaya.

216

tf utun doktorlar anneme, «kuvvetli besin alacaksınız,» diyor. Annem yemez. Ben alıp getirsem kızar. yemese açlıktan, kızsar, kalpten, sinirden ölecek. Ne yapacağımı şaşırdım. Bu dünyada bendenizden başka jdmseciği yok. Doktorlar ille de «havyar yesin!» diyorlar. Bir akşam eve dönerken ikiyüz gram havyar aidim. Valde, havyarı görünce fenalıklar geçirdi. Bağıırıp çağırıyor: «Biz şimdi ne zamandayız... Havyar alınacak sıra mı?... Sen bu gidişle sürüm sürüm sürüneceksin!...»

«Aman anne, havyara bir arkadaşım var, ondan sermayesine aldım. Sen üzülme...» dedim.

Biraz ferahlar gibi oldu. «Kaça aldın?» diye sordu. Kilosu yüzkırk lira... Ne diyeyim? Ne desem çok olacak... «Arkadaş havyar toptancısıdır. Ona ucuza geliyor. Bana sermayesine, yirmi liradan verdi.»

O gece sinirden, kızgınlığından, az kalsın ölecekti. Acele doktor çağırdım. İğneler yapıldı da biraz yatıştı.

Ertesi akşam eve dönünce dedi ki: — Bugün komşular geldi, senin müsrifliğini anlattım. «Yirmi liraya havyar ucuz. Madem havyar toptancısı tanıdığımış, bize de yarım kilo alsın!» dediler, «İyilik sevaptır.»

Kilosu yüzkırk liradan yarım kilo havyar alıp, on liraya komşuya verdik. Daha ertesi akşam,

— Nuri Beyler de ikiyüzelli gram istiyor... -dedi.

Onu da alıp götürdüm. Ucuz havyar isteyenlerin sonu gelecek gibi değil. Kilosu yirmi liradan havyarı duyan, bizim valdeye koşuyor. Valde, akşamları eli-fle liste tutuşturuyor: «Yarım kilo Fatma Hanımlara,

217

Şaziment Hanıma bir kilo, fatın tseylere yeu1 yu2

elli gram...»

Elim kolum havyar paketleriyle eve dönüyorum. Günde iki kilo, üç kilo havyar beyefendi, buna aylık mı yeter? Baktım olacak gibi değil, bir akşam:

— Anne -dedim-, sermayesine havyan almak arkadaşına karşı ayıp oluyor. Bundan sonra konukom-şuya havyar yok.

— İyilik sevaptır, fakir fukara havyar yesin!
-dedi.

— Ama arkadaş havyara. Bu işle geçinecek. Herkese sermayesine havyar verirse, top atar.

— Peki, madem arkadaşın, senden de az kazansın. Söyle ona, iki lira da kâr etsin, yirmi iki liradan versin...

Valdeye söz anlatılmaz. Bir de maazallah yüz kırk liradan havyar alıp, iyilik sevaptır diye, konukom-şu ya yirmi liradan havyar dağıttığımızı öğrense, kalbine iner. Ne yapacağımı şaşırdım, tik zamanlar, Karaköy' de bir mezeciden havyar alırdım. Her akşam bir kilo, iki kilo... Adam da şaşırdı. Başka bir yerden havyar almağa başladım. Burası Beyoğlu'nda büyük bir bakkal dükkânıydı. O kadar çok havyar almışım ki, adam bir akşam, «Kalmadı beyim, yarın getirteceğiz» dedi. Bakkalı değiştirdim. Üçüncü bakkal da birgün, «son zamanlarda havyar sarfiyatı nedense arttı...» dedi. Ondan sonra iki-üç günde bir havyar fiyatlarına zam başladı. Yüz kırk derken yüz seksen, üç yüz elli oldu. Havyarcıları boyuna değiştiriyordum. Her akşam başka bir yerden havyar alıyorum. Dışımızdan tırnağımızdan arttırdığımız birkaç bin liramız vardı, o da bitti. Ne yapacağımı şaşırdım. Bir akşam, başka bir

218

düJcKana girdim. Her yerde üç yüz altmış lira olan havyar, orada üç yüz otuz... Başladım oradan almaya. Artık siparişlere göre, iki yüz gramlık, yarım kiloluk, bir kiloluk havyar paketleri yaptırıyorum. Paketleri yüklenip, eve götürüyorum. «Bir kilo havyar sar!» deyince bakkal da şaşıyor. Çoğunun dükkânında topu topu bir kilo havyar ya var ya yok... Kimi akşam, sipariş edilen havyarları iki-üç dükkândan toplayabiliyorum. Sonunda bir bakkala alıştık. Hep ondan alışveriş ediyorum. Adam gramlarına göre havyar paketlerini önceden hazırlamış. Yeniden tartmıyor. İki yüz, üç yüz, yedi yüz gramlık, bir kiloluk paketler hazır. Hemen elime tutuşturuyor. Bir akşam yine vapura bindim. Paketleri yanıma koyarken, bir de baktım, iki yüz gramlık paketlerden birinin üstüne kalemle bir telefon numarası yazılmış, Allah Allah... Bu telefon numarasını bir akşam önce vapurda paketin üstüne ben yazmışım. Bir arkadaşımın telefon numarasıydı. İçinden çıkılır iş değil... Paketlerin üstüne kalemle işaretler koydum.

O akşam valde yeni havyar siparişleri verdi.

— Anne -dedim-, ben her akşam bu kadar havyar taşıyamam. Arkadaş da, havyar fiyatları arttığını, yirmi iki liraya kurtarmadığını söylüyor.

Valde,

— İyilik sevaptır! -dedi-. Taşıyorsun da kolun kopmuyor ya... Arkadaşına söyle, kurtarmıyorsa hadi yirmi üçten versin!...

Olmaz desem, sınırları tutacak, kalbi var... Ertesi akşam bakkala, elimdeki sipariş kağıdından, «İki yüz gram, yarım kilo...» dedikçe, o da önceden hazırlanmış paketleri bana verdi. Bir de baktım, benim

219

dün akşam işaretlediğim paketler... İşte böyle beyefendi, bu havyar yüzünden bendeniz mahvoldum. Havyarın kilosu dört yüz liraya yükseldi. Aylık yetmez oldu. Ne yapacağımı şaşırdım. Genel müdür yardımcısı,

— Kolayı var... -dedi-. Annenize, havyar top. tancısı arkadaşınızın top attığını, havyarcılığı bıraktığını söyleyin.

— İnanmaz beyefendi...

— Havyara öldü, dersiniz.

— İnanmaz... Artık geçti. Çünkü valde, benim dört yüz liradan havyar aldığımı biliyor. Akşam eve götürdüğüm havyar paketlerini açmadan, ertesi sabah, benim havyar aldığım bakkala götürüp üç yüz liradan satıyor. Sonra ben o bakkaldan havyarları dört yüz liradan yeniden alıp, valdeye yirmi üç liradan satıyorum. Valde her şeyi biliyor, söylesem, kızar; maazallah kalbi de var...

220

BEYAMCA

Sayın bayanlar, çok sayın genç bayanlar, pek çok sayın güzel bayanlar! Yüksek müsaadeniz olursa, sizlere söyleyecek biriki sözüm var. Şu kaba saba erkeklerle konuşurken biraz, hani

birazcık dikkatli olunuz. İki dişi dudak arasından çıkacak bir tek söz, erkeğin en kabasını, yıldırım çarpmış meşe gibi yere yıkabilir.

İşte alın bizim Hasep Haşmet'i. Çoğunuz genç olduğunuzdan, çok eski bir kelime olan «Haşep»in ne olduğunu bilmezsiniz. Haşep'in Türkçesi, tahta, odun demektir. Biz de ona kabalık olur diye Odun Haşmet demezdik de, Hasep Haşmet derdik. Hasep Haşmet, ağıza daha uyumlu, kulağa daha ince geliyor.

Bizim sınıf arkadaşları içinde en genç kalan odur. Bizler, olduğumuzdan on yaş büyük gösteririz. O, olduğundan on yaş küçük gösterir. Şöyle bir bakan Hasep Haşmet'e, otuz beşinde var yok der... Oysa elliye geldi dayandı. Çok uzun boylu olduğundan,

221

başı çarpar diye, eğilmeden geçtiği kapı pek azdır. Kapılann üstüne, başını o kadar çok vurmuş ki, artık içine korku olmuş, her adımda sanki çarpacakmış gibi başını bir eğer, bir kaldırır. Bu yüzden onun bir sanı da Sallabaş Haşmet'tir. Deve boynu gibi, başını eğe kaldıra yürür. Kapı kanadı gibi sırtı vardır. İriyari... Dış görünüşü gibi, içi de öyle, sağlam ve kaba saba... Geçenlerde, Karaköy'de iskelede vapur bekliyorum. Memurların, çıkan yolculardan bilet topladıkları yerde Hasep Haşmet'i gördüm. Demir parmaklıklara iki eliyle dayanmış, beli bükük, öylece duruyor. Yoksa benzettim mi diye sokulup iyice baktım; evet, Haşmet... Surat sapsarı, avurtlar çökmüş.

— Haşmet!

İnledi. Belki de bir kalp krizi geçiriyordu. Koluna girdim. Bir taksiye bindik. Yazıhaneye geldik. Basamakları dura dinlene, ellerini dizlerine dayayarak çıkıyordu.

Karşılıklı oturduk.

— Kahve içersin, değil mi?

— İhlamur...

Kesik kesik öksürüyordu. Yetmişini aşkın bir ihtiyar sanılırdı.

— Neyin var, ne oldu Haşmet?

— Sorma. Artık geçti. Artık bitti. İhtiyarladık... Yapmacık bir gülümseyişle,

— Ne zaman?-diye sordum.

— Şimdi, şimdi... Vapurda. Birdenbire ihtiyarladım.

Yavaş yavaş, öksürükleriyle sözünü kese kese, anlatmaya başladı:

222

— Keyifli bir gündü. Sonbahar çok severim. Sabahleyin geç uyandım. Yatak keyfine bayılırım. Çoktanberi böylesine dinlenmemiştim. Yatağın içinde gerine gerine gazeteleri okudum. Banyoya girdim. Hık suda iyice yattım. Sonra kahvaltımı edip sokağa çıktım - Havaya sanki altın tozu serpilmiş. Üstüme bir delikanlılık geldi. Ellerimi pantolon ceplerime soktum. ıslık çalarak yürüyorum. Ayva çürüğü rengine dönmüş çınar yaprakları dallarından tektük kopup titrek titrek uçuşarak asfalta düşüyorlar. Aman nasıl güzel bir gün, ne keyifli... Anlatamam. İşte bu keyifle vapura bindim. Arkada, lüks güvertede oturuyorum. Tam karşımda iki kız var. Ama ne kızlar... Seslerini, gülüşlerini duyuyorum. Biri açık kumral üstüne, öbürünün yapıncak çillisi toz pembe bir teni var. Canlı, diri kızlar. Öyle canlı ki, uçuşan kahkahalarını top gibi havada tutabilirsin. Çilli olanının burnunun ucu kalkık, öbürününki çekme burun. Burun kanatları, konuşurken, kelebek kanatları gibi titreşiyor.

Zaten sabahtan keyfim başladı. Bir de bu kızların karşısına oturunca, onsekiz yaşında oldum.

İşlişli bir dünya... Çevremde oturanlara bakıyorum. Birçok delikanlı var. Yaşları yirmi-otuz arası. Ama neye yarar, hepsi de yorgun, bitkin... Benden çok yaşlı görünüyorlar. İçimden, «Ben böyle delikanlıları cebimden çıkarırım» diyorum. Gözüm kızlarda... Kumralının dizkapakları... Gözümü bitürlü ayıramıyorum. Kanım kaynıyor yahu!

Derken çilli olanı çantasından bir cıgara çıkarıp dudaklarınm arasına soktu, bir cıgara da arkadaşına Terdi. Kibrit arandı çantasında, yok. Arkadaşı arandı. Onda da yok...

223

Hemen çakmağı uzatsak mı?... Belki bir konuş. ma fırsatı olur! Hadi!... Hadisene!... Bitürlü cesaret edemiyorum.

—Çay!... -diye bağırarak geçen garsonu çağır. dılar.

— Bize iki çay. Kibritiniz var mı? Garson,

— Getireyim... -dedi.

Hemen çakmağı uzattım. Çakmaya vakit bırakmadan kumral kız elimden aldı. Ah ne memnunum... Bu ne uğurlu, ne güzel bir gün. Hiç bu kadar keyifli olduğumu bilmiyorum. Kanımın damarlarında tutuş, tuğunu duyuyorum.

Kumral kız çakmağı çaktı, arkadaşının, sonra kendisinin cıgarasını yaktı. Ayağa kalktı. Çakmağı bana uzatırken,

— Teşekkür ederiz beyamca! -dedi.

Hasep Haşmet susmuştu. İki dirseğini masaya dayayıp, başını da iki elinin arasına aldı. Epeyce böyle durdu.

— Sonra? -diye sordum. Yüzüme bön bön bakarak,

— Sonramı?... Sonrası, «Teşekkür ederiz beyamca!» dediler işte...

Yüzünün bütün çizgileri aşağı aşağı akıyordu.

— Evet, sonra ne oldu? -diye sordum.

— Daha ne olsun be! Kız bana beyamca dedi işte!...

Yumruğunu masaya vurdu, sonra başı yumruğunun üstüne düştü. Biraz sonra da küskün gitti. Arkasından baktım, sırtı bile kamburlaşmıştı. Bedenini, bacaklarının üstünde zor sürüklüyordu.

224

Aradan bir mi, iki mi hafta geçti; Hasep Haşmet'e e indi, diye duydum.

Sayın bayanlar, çok sayın genç bayanlar, pekçok sayın güzel bayanlar! Birazcık dikkatli olunuz. O güzel iki dudağınızın arasından kanatlanacak bir kelimeyle, en kabasaba erkeği, yıldırım çarpmış kart meşe gibi yere serebilirsiniz.

225

İNSANOĞLU TERSTİR

Muhterem efendim,

Cihat Bey hakkında benden her hususta bilgi soruyorsunuz. Onun karakterini, namuslu adam olup olmadığını, aile hayatını, kendisine güvenilip güvenilemeyeceğini benden öğrenmek istiyorsunuz. Mektubunuzda, «Cihat Bey'i sizin kadar yakından tanıyan kimse olmadığı için, doğrudan doğruya size müracaatı uygun bulduk. Bu meselenin aramızda sır olarak kalmasını rica ediyorum. Cihat Bey hakkında vereceğiniz bilgi, sizin için bir vatan vazifesidir» buyuruyorsunuz.

Bunu çok iyi takdir ediyorum efendim. Bir vatan vazifesi olarak telâkki ettiğim bu işi elimden geldiği kadar tarafsızlıkla yapmaya çalışacağım.

Evet, bendeniz, on yıl müddetle Cihat Bey' in özel kalem müdürlüğünde bulunduğum gibi, onun ev, aile ve hususî hayatında da en yakın adamı ve mahrem-i esrarı idim. Elbette Cihat Bey'i herkesten iyi tanırım-

İA

226

Bununla beraber, ben Cihat Bey için, doğru sözlü, yahut yalancı, namuslu yahut namussuz, jurh yahut hırsız, çalışkan yahut tembel diye bir şey söyleyemeyeceğim. Zira Cihat bey hakkında katî bir hüküm vermek, bendeniz için çok zordur beyefendi. Ancak, zatîâlinize bazı vakalar anlatayım, o zaman siz kendiniz Cihat Bey hakkında bir hüküm veriniz. Bu anlatacaklarım Cihat Bey'in bizzat kendisi hakkında verdiği hükümlerdir.

Bilirsiniz, Cihat Bey'in benden hiç bir ayrısı gayrisi yoktu. Daha yeni özel kalem müdürü olduğum günlerdeydi. Bir gün, bir arkadaşı geldi. Surdan burdan konuşulurken, o arkadaş söz arasında Cihat Bey'in az çalıştığını, keyfine düşkün olduğunu söyledi. İşleri yürütebilmesi için çok çalışması gerektiğini anlattı. Evvelâ bu sözleri gülümseyerek dinleyen Cihat Bey, derken birden kızdı, arkadaşına,

— Kiliim ? Ben mi az çalışıyorum ? -diye bağırды-, ben gecemi gündüzüme katarak çalışırım arkadaş. Ben bir işin üzerine saldırdım mı, mutlaka o işin hakkından gelirim. Anladın mı sen? Benim kadar çalışkan az bulunur. Helada bile, vaktim boş geçmesin diye ya gazete, ya kitap, yada bakanlığın emirlerini okurum. Çalışmaktan geceleri uykuya üç dört saat ya vaktim olur, ya olmaz. Hayatımda birgün bile izin almış değilim. İş yüzünden çotuğumu çocuğumu ihmal etmişimdir. Pazarları bile çalışırım. Ben var ya ben... Ben dünyanın en çalışkan adamıyım. İşten güçten karımı alıp bir kere bile sinemaya, tiyatroya götüremiyorum. Yazlar gelip ?eçer, bir kerecik olsun denize giremem. Neden? Hep çalışmaktan işte...

227

Bu yolda belki yarım saat hiddetle konuştu Bu konuşmasının üstünden bir hafta kadar geçmişti Bir yaz gecesi idi, terasta oturuluyordu. Misafirlerden eski bir arkadaşı Cihat Bey'e,

— Çok çalışıyorsunuz... -dedi.

Cihat Bey, cevap vermeden gülümsedi. Ondan sonraki konuşma şöyle cereyan etti:

— Ama Cihat, bu kadar çok çalışmak sıhhatin için zararlıdır.

— Yok... O kadar da çalışmıyorum ya...

—Yoo... çalışıyorsun, haddinden fazla çalışıyorsun...

— Yok canım, ben çalışkan bile sayılmam.

— Aman ne diyorsun, ben senin kadar çalışkan adama hiç rastlamadım.

— Değil vallahi... Ben çalışmam yahu... Boyuna dalga geçerim.

Cihat Bey böyle söylerken, oturduğu şezlongta gerinmekteydi. Arkadaşı,

— Bu kadar çalışma... -dedi-. Allah korusun sürmenaj olursun, beyin kanamasından gidersin. İş iş diye tutturmuşsun, çocuğunu, karını, kendi sıhhatini ihmal ediyorsun. Bu olmaz... Hakkın yok buna! Hele kadın kısmı hiç ihmale gelmez.

Cihat Bey birden parladı:

— Yahu sen ne diyorsun, ben sultanî tembelim be!... Benim gibi tembel, araşan bulamazsın... Dünyanın en tembel adamıyım. Sen bakma, ben çalışır gibi görünürüm ama, hiç bir işe elimi sürmem... Benimkisi hep dalga... Anladın mı, ben tembellerin şahıyım...

228

işte muhterem Beyefendi, Cihat Bey tembel mi, yoksa çalışkan mı, onun kendi sözlerine bakarak, zatîâliniz hükmünüzü veriniz.

Birgün de hiç unutmam, yine bir arkadaşı ona,

— Bu kadar fazla içme, sonu fena olur, alkolik olursun... -demişti.

Oda,

— Ben ağzıma içkinin damlasını koymam, sen ne diyorsun kuzum... -demişti-. Kırk yılda bir ziyafete gitsem, yada bizim eve yemeğe misafirler gelse, ahengi bozmamak için, yalandan içermiş gibi yaparım, ama içmem... Ben daha rakının tadını bilmiyorum. Kokusundan içim bulanır... Bu yaşıma geldim, viski tatmadım. Bir kere bira içecek oldum, az kalsın kusuyordum.

Yine başka birgün bir dostu onunla şöyle şaka etmişti:

— Senin mevkiine gelmiş bir adamın, bir toplantıda içki içmem demesi ayıptır. İnsan içmeli ve içkiye dayanmalı. Bir kadeh içsen ölmezsin ya... Seninkisi yobazlık...

— Ne? Kim? Ben mi? Ben içmiyorum, öyle mi? Sen onu affetmişsin. Yahu ben on yaşından beri içerim be... Rahmetli peder, sabah kahvaltısında kızarmış ekmeği şaraba banar da bana yedirirdi. O zamandan beri içerim. Sabahtan başlarım, gözümü açar açmaz... Anladın mı? Bakma ağzımın kokmadığına... Gündüzleri votka içerim de ondan. Akşamları bir kulüp rakısı içmezsem uyuyamam arkadaş. Sen ne diyorsun yahu... Uykumun arasında içim yanar, yanımda sürahi dolusu buzlu rakı vardır. Lıkır lıkır içerim. Kim? Ben mi içmem? yahu, hı-

229

zımı alamam da, gık derim artık içmekten, işte O zaman rakıyı başımdan dökerim be...

İşte muhterem efendim, Cihat Bey hakkındaki hükmü, onun kendi sözlerine bakarak, zatîâliniz veriniz.

Birgün de hiç unutmam, bir toplantıdan önce, arkadaşlarından biri benim yanımda ona,

— Cihatcığım, kusura bakma ama biraz mübalağalı konuşuyorsun... -demişti.

Cihat Bey gülümsedi. Bunun üzerine arkada-

Şi,

— Fazla atıyorsun... -dedi.

Cihat Bey,

— O kadar da değil... -dedi. Arkadaşı,

— Yalanın ne lüzumu var yani... -dedi-, sıksık yalan söylüyorsun... Cihat Bey kızdı:

— Ne? Ben mi yalan söylüyorum... Ben ha!... Efendi, kendine gel!... Ben, hayatımda... bir kere bile yalan söylememişimdir. Beni, anladın mı beni, idam sehпасına götürseler, yalan söyletemezler. Ben... hayatım uğruna olsa, yalan söylemem. Bu yüzden neler kaybettim, biliyor musun?... Eğer birazcık yalan değil, yanlış söyleseydim, şimdi neler olurdu. Ama doğruluk uğruna her türlü menfaati feda etmişimdir.

Aradan kısa bir zaman geçti. Bir pazar günü Cihat Bey'in evindeyiz. Misafirlerden biri,

— Beyefendi -dedi-, gördüm ama, sizin kadar doğru adam görmedim. Öldür Allah, doğruluktan ayrılmıyorsunuzdur.

230

Cihat Bey önce sesini çıkarmadı. Ama adam devam etti:

— Bu kadar da doğruluk, toksözlülük hiç iyi değil. Söze «Merhaba Kör Kadı!» diye başlıyorsunuz. Olmaz ki... Dobra dobra konuşmak iyi ama, artık sizinki kabalık oluyor. İyilik için insan aradabilir olsun, yalan söyleyiverir, zararsız yalan... Ama siz ölsenizbile...

Cihat Bey.

— Yooo... -dedi-, ben sizin zannettiğiniz gibi «Merhaba Kör Kadı!» diyen doğruculardan değilim. Ben bir yalan söylerim, bir yalan söylerim... Anladın mı? Tek ayak üstünde seksen yalan söylerim de kimsenin ruhu duymaz. Öyle bir yalan söylerim ki... Hem de nasıl?... Kırk yalan söylediğim gün iştahım kaçır... Ne var ki, kendi menfaatim için değil, hep başkalarına iyilik için... Ben, su içer gibi yalan söylerim birader.....

İşte böyle beyefendi... Şimdi siz, Cihat Bey hakkında doğru sözlü müdür, yalancı mıdır, onun bu sözlerine bakarak kendiniz hüküm veriniz.

Birgün de, Hamdi bey gelmişti. Beni dışarı çıkardılar. Ne konuştuklarını kapı arkasından dinledim. Hamdi Bey, Cihat Bey'in nüfuzunu kötüye kullandığını, hatta suistimal yaptığını söyleyince, Cihat Bey, yumruğunu masaya vurarak,

— Beyefendi... -diye bağırdı-, ben on para yemem. Alnımın teriyle, namusumla yaşarım. Ben... Ben, bugüne kadar devlet malından haksız bir iktisapta bulunmadım. Ben... Ne benim, ne çocuğumun çocuğumun kursağına bitek haram lokma girmedim.

O gün Hamdi Bey'e barbar bağırdı.

231

Bu konuşmadan bir ay kadar sonraydı. Karısı

— Evet, harama el uzatmamah ama... -dedi-, senin kadar da olmaz artık... Makam arabasına bir kere bile bizi bindirmedin. Devlet kâğıdına mektup bile yazmazsın. Kavak gibi doğruluk da olmaz ki...

Kadın açtı ağzını, yumdu gözünü... Bu kadar sefalete katlanamazlardı. Onun gibi namuslu adama bu zamanda enayi diyorlardı. Namuslu olmak enayi olmak, sayılıyordu. Onların ayarındakilerin karıları, çocukları lüks içinde yüzüyorlardı. Kadın, söyle-mediğini bırakmadı. Bunun üzerine Cihat Bey karısına ne dese iyi...

— Hanım, hanım, artık burama getirdin, beni patlatma!... Ben bu evi maaşla mı idare ediyorum sanıyorsun... Nah sana! Maaş senin berber parana, parti masrafına yetmez be... Ben... Ben karıncayı ş'aparım da belini incitmem. Sen öyle mi zannediyorsun!... Ben, ben var ya ben, deveyi hamutu ile yutarım da kimsenin ruhu bile duymaz. Asıl marifet, adını kötüye çıkarmadan ne yapacaksın yapmak, işi kitabına uydurmaktır.

İşte Beyefendi, Cihat Bey böyle bir adamdır. Hırsız mıdır, değil midir, kendi sözlerine göre, zatiâliniz karar veriniz.

Birgün de hiç unutmam, bir eski mektep arkadaşı, burada yazılması doğru olmayacak şekilde, Cihat Bey'in karısı ve kızı için ileri-geri bazı şeyler söyledi. Cihat Bey'in hiç böyle kızdığını görmemişim.

— Arkadaş, ben namus için yaşarım... -diye bağırdı-, ben namus için kan dökerim. Birisi benim namusuma yan baksın, hele bir... Ben, bir pire için bir yorgan yakarım...

Zorla teskin ettik. Bundan altı-yedi ay önceydi, birgün bir gazinoda içiyoruz. Ordakilerden biri Cihat Bey'in namuslu bir ev babası, ahlâklı olduğunu ballandıra ballandıra anlattı. O kadar anlattı ki Cihat Bey,

— Hadi ordan be... -dedi-, ben herşeyi biliyorum ama, göz yumuyorum. Karımın da kızımın da ne bok yediklerini ben bilirim. Ben boynuzlunun biriyim be...

İçtikçe ağzı açıldı. Kendi karısı, kızı için neler söylediğini buraya yazmaktan hicap ederim.

İşte böyle beyefendiciğim, Cihat Bey de bendeniz gibi, zatiâliniz gibi, herkes gibi bir insandır. Artık onun hakkındaki hükmü zatiâlinize bırakıyorum. Vazifemi yapmış olmanın saadeti içinde

ellerinizden öper, en derin hürmetlerimi arz ederim efendim.

232

233

KORKULU RÜYA

İstanbul radyosunun yayını bitmişti. Demek, eski günü geride bırakmış, yeni güne girmiştik. Ben o gece, iki hikâye, bir fıkra, bir derginin de anketine cevap yazmak zorundaydım. Sabahleyin bunları bekliyorlardı. Ayrıca o günkü postayla gelen üç dergiyi okuyacak, bir kitabı da şöyle bir karıştırıp gözden geçirecektim. Oysa, bunca işin içinden, yalnız birini yapabilmiş, ancak bir hikâye yazmıştım. Canım sıkılıyordu.

İkinci hikâyeyi yazmak için kâğıt destesini önüme koydum. Hazırda yazılacak hiçbir konu yoktu. Aklıma geldikçe hikâye konuları not ettiğim defterlerden birini açtım. Notların arasında hikâye konusu seçeceğim. Ama bitürlü konu beğenemiyorum. Konulara hazırlığım yok, hiç birini iyice pişirmemişim.

Karnım acıkmıştı. Hep böyle olur. Notlarımın arasından bitürlü hikâye konusu seçemezsem, ya acıkırım, ya susarım, ya helaya giderim, yani işten kaçacak bir. bahane bulurum.

234

Karnımı doyurursam, sanki esin gelecek. Salona çıktım, evde tıs yok... Hepsi uyuyor. Mutfağa girdim, pilâv soğuk... Kim ısıtacak?... Sardalya var, domates, peynir, kavun.

Masanın başına geçtim. Önümde kâğıt, başımı iki elimin arasına almış, düşünüyorum. Öyle bir uyku bastırdı ki... Hikâye konuları bir gelip bir gidiyor. «En iyisi yatıp uyuyayım. Sabah erkenden kalkar yazarım» dedim. Saate baktım, üçe on var. Böyledir, yemek yiyince uyku bastırır.

İnsan uykuda da yaşar ama, neye yarar böyle yaşamak!... Yaşamak, yaşadığını bilmektir, yaşamamanın bilincine varmaktır.

Cezaevinde hükümlü bir arkadaşım vardı, kendisini alıstırmış, uyudu mu, ille rüya görürdü.

— Rüya görerek hayatımı uzatıyorum... -derdi. Ekim ayının ortalarına dek açık pencereci odamda çıplak yatarım. O gece rüya göreceğimi biliyordum. Hava serin, karnım tok, yazıları da yetiştirememekten sinirli olduğum için, korkulu bir rüya görebilirim.

Düşüne düşünce uyumuşum. Gerçekten de rüya gördüm. Hayırdır inşallah... Bir başka memleketteymişim. Neresi olduğunu anlayamıyorum ama, Amerika gibi, Almanya gibi bir ülkedeymişim. Amerika'yı. Almanya'yı gördüm mü ? Yoo... Ama görenlerden çok dinledim. Çok güzel, büyük, yüksek tavanlı bir salondayım. Size de olur mu bilmem, ben kimi zaman rüya görürüm de, rüyada bunun bir rüya olduğunu anlarım.

Rüyamda kendikendime, bulunduğum yer, «Beyaz Saray olacak» diyorum. Salonda bir uzun masayı

235

çepeçevre çevirmiş insanlar var. Onlara bitürlü, «Burası neresi?» diye soramıyorum. Çünkü ben buraya bir resmî görevle gelmişim. «Burası neresi?» diye sorsam, «Daha geldiği yeri bile bilmiyor!» diye alay edecekler. Kendimce, durumu kurtarmaya çalışıyorum.

Bir resmî müzakere var. Bizim memleketten bir ben varım. Öbürleri hep kerli ferli, kalıplı, yabancı kişiler.

İçlerinden biri,

— Hoş geldiniz! -dedi.

— Hoş bulduk! -dedim.

— Sizden, memleketinizin durumunu öğreneceğiz... -dedi.

İçimi bir korku kapladı. Ama biyandan da kendi-kendime, «Hiç korkma, nasıl olsa rüya bu...» diyorum. «Rüya müya... ya bizim ordan duyarlarsa!...»- «Rüya be...»

— Buyurun efendim... -dedim-, bildiklerimi anlatayım.

Adam sordu:

— Sizin memleketiniz gerikalmış bir memlekettir, değil mi?

Boğazıma bir el sarıldı. Hay Allah, ben şimdi ne diyeyim? «Evet, memleketim geri kalmıştır» desem, «Memleketi yabancılara kötü tanıtmak» olur ki, Ceza kanununda yeri var, ağır suçtur. «Hayır, benim memleketim geri kalmamıştır ileri bile gitmiştir» desem, yalan söylemiş

olacağım. Ne diyeyim şimdi? Doğrusunu söyleyip, «Memleketi yabancılara kötü tanıtarak» suç işlemektense, yalan söylerim daha iyi-Çünkü yalanın cezası yok.

Benim durduğumu gören adam,
236

— Neden bişey söylemiyorsunuz ? -dedi.

— Affedersiniz... -dedim-. Sorduğunuzu anlayamadım da...

— Sizin memleketiniz geri kalmıştır, değil mi ?

— Kim demiş? Onu kim demişse... halt etmiş! -diye bağırardım.

— Herkes öyle söylüyor. Biz de öyle duyduk.

— Sayın baylar! Sunu unutmayınız ki, bizim düşmanlarımız çoktur. Bizi çekemediklerinden, hakkımızda olumsuz propaganda yapıyorlar.

Bu açıklamama hepsi şaşıtı. Ağızları bir karış açık,

— Yaa!... -dediler. Kimisi,

— Demek, biz yanlış haber almışız... -dedi.

— Evet, yanlış... İçlerinden biri,

— Anlıyorum... -dedi-. Sizler izzetinefsinize düşkün insanlarsınız. «Gerikalmış memleket» deyince alınıyorsunuz. Onun için bu deymi değiştirilim, «azgelişmiş memleket» diyelim. Nasıl?

— Olmaz. Biz azgelişmiş değiliz. Biz, çok gelişmişizdir, çok...

Büsbütün şaşıtlar. Birbirlerinin kulaklarına fısıldaşıtlar.

— Elektriksiz şehirleriniz var mı ?

«Var» desem, «Memleketi yabancılara kötü tanıtmak» olacak. Hay anasını...

— Yok... Bütün şehirlerimizde, kasabalarımızda ve bütün köylerimizde elektrik vardır.

— Bravo, bravo, çok güzel... İçlerinden biri sordu:

— Sizde elektrik çok pahalı diyorlar, kilovatı kaç ?

237

— Elektriğin mi? Efendime söylüyeyim... Elektriğin kilovatı... Parasızdır... Elektrik bedava bizde. Yok daha neler, elektriğe de mi para verecektik...

— Çok güzel, çok güzel... Memleketimi yabancılara karşı iyi tanıttığım için seviniyordum. Hiç olmazsa, bu sözlerimi gazeteler yazsa da, memleketim için nasıl propaganda yaptığımı bizimkiler de duysaydı.

— Kiralar çok yüksekmış. Oturacak ev buluna-mıyormuş. Ev sıkıntısı varmış. Orta gelirli, aylık kazançlarının yarısını kiraya vermezlerse, oturacak ev bulamazlarmış. Öyle mi?

İçimden bir ses, «Söyle, doğrusunu söyle!» diye beni dürtüp duruyor. İçimdeki sese, «Duyarlarsa beni perişan ederler» diyorum. Ses, «Rüyadasın be... Onlar şimdi senin gördüğün rüyayı görmüyorlar ki, dediklerini duysunlar. Onlar şimdi başka rüya görüyorlar. Hiç olmazsa, rüyada olsun, doğru söyle!...» diyor.

Boncuk boncuk terliyorum. Alnımdaki terleri silerek güldüm:

—Hıh... hıh hıh!... Demek size memleketimizi böyle tanıtıyorlar. Bişeycikler demem, tez vakitte, tez saatte inşallah düşmanlarımızın gözleri kör olsun. Bizde, yurttaşın konut derdi diye bir dert kesinlikle yoktur. Anlaşıldı mı? Her medenî memlekette olduğu gibi yurttaş, aylık kazancının yüzde onunu kiraya vermek suretiyle, mükemmel evlerde oturur.

— Ya memurlar?...

— Memurlar, ailelerinin kalabalıklığına göre geniş evlerde otururlar. Memleketimizde evler öyle u-cuzdur ki, insanın canı evde oturmak istemez.

238

— Ev sahipleri çocuklu ailelere evlerini kirala-mazlarmış.

— Tih tih tih... Kim söyledi size bu yalanları!... Kiracı, ev sahibinin suratını görmez bile. Her belediyenin kira kurulu vardır. Gider oraya, meselâ, «Bana beş odalı bir ev lâzım, yalnız banyonun fayanslarını mavi isterim. Pembe olursa kabul etmem. Pembe fayans karımın sinirine dokunuyor,» der.

Memleketimizi gayet iyi tanıtıyordum.

— Geçim sıkıntısı varmış. Dargelirli çok sıkıntı çekiyorlarmış. Orta sınıf günden güne kayboluyor-muş.

— Bak, bak, bak, bak... Neler uydurmuşlar bizim için... Sayın arkadaşlar, önce sizlere şu gerçeği arz etmek isterim ki, bizim yurttaşlarımız, geçim sıkıntısını yalnız yabancı gazetelerde okur ve insanlık adına başkaları için büyük üzüntüye düşerler. Bizde ne geçim sıkıntısı vardır, ne de başka bir sıkıntı. Allah başka sıkıntı da vermesin. Orta sınıfa gelince, orta sınıf da çok

iyidir maşallah, hepsi iyidir, size de mahsus selâmları var. Benimle haber göndererek, sakın bizim için uydurulan yalanlara inanmayınlar, dediler.

— Sizin memlekette işsizlik var deniliyor. İşçilerin yaşama koşulları çok bozukmuş, çok az gündelik alıyorlarmış.

— Bana bakın! -diye bağırdım-. Siz bozgunculara [mı inanacaksınız, yoksa bana mı?

— Elbette size.

— Öyleyse dinleyin. Bizim işçilerimiz var ya... İşte ta bizim işçilerimiz... Çok iyi yaşıyorlar, anladınız mı ? İlahi, kendilerinin bir şikâyetleri yok, başkalarına ne oluyor be!... Bizim işçimizin aldığı gündeliği, acaba

239

1

kim alıyor? Almaz, hiç kimse almaz... Alıp da ne yap. sın, bir işine yaramaz ki... Efendime söylüyeyim, bizim işçimiz, yiyip içip yangelip yaşadıktan sonra gündeliklerinden artanını biriktirse, yılda bir fabrika kurar. Ama kurmaz. Bizim işçimizin gözü toktur.

— Vay vay vay, ne memleketmiş yahu... Memleketi yabancılara nasıl tanıttığımı Anadolu Ajansı haber alsa da yaysa... Şu yağcılığım hiç olmazsa boşa gitmese...

— Eğitim işi nasıl? Halkınızın yüzde sekseni okuryazar değilmiş, deniliyor.

— Cık cık cık... Amma da atıyorlar be... Kuyruklu yalan olursa bu kadar olsun... yahu bizim memlekette, okur-yazar öyle çok ki, herkes artık okumaktan yazmaktan bıkmış. Öyle ya, çok olunca n'apsın... çok... İlâç için arasanız okumayazmabilmeyen bulamazsınız. Bizde okuryazar oranı yüzde üçyüzdür. Çünkü bir kişi üç kişilik okur ve yazar. Bizim profesörlerimiz, gazetecilerimiz, yazarlarımız bile, ya okurlar, yada yazarlar. Hem okur, hem yazarı pek bulunmazsa da, okurları, yada yazarları vardır. Bizim memleketimizde o kadar çok okul vardır ki, yol açmak için okulları istimlak etmek zorunda kaldık. Hele öğretmen, dolu... Elini sallasan elli öğretmene çarparsın. Bizde o kadar çok öğretmen var ki, o kadar horluyoruz, zorluyoruz, eziyoruz, atıyoruz da yine bitiremi-yoruz, kökünü kazıyamıyoruz.

— Ama Amerika'dan okul diye kullanmak için barakalar aldınız?

— Hıh hıh... o şaka. Şaka yaptık. Kendi kuvvetimizi başkalarına çaktırmamak için, bizde okul yokmuş süsü veriyoruz.

240

Bir tanesi ayağa fırladı,

— Yoo, bu kadarı olamaz... -dedi-. Biz sizin yazılarınızı okuduk. Siz fıkra yazdığınız gazetede durmadan okul yapılın, öğretmen yetiştirilsin diye yazıyorsunuz...

Güldüm:

— Siz de inandınız, değil mi ? Ben onları muhalefet olsun diye yazıyorum. Bizim halkımız son derece muhaliftir. Her iş yolunda diye yazdın mı, çok kızar. Biz de muhalefet olsun diye özellikle okul yok filan diye yazıyoruz ki gazeteler satılsın. O bizim iş yayınıımız, dış yayınıımız başkadır.

— Yollarınız azmış, olanlar da bozukmuş... Artık çok sıkılmıştım. Ayağa kalktım.

— Yeter... -dedim-. Ben gideceğim.

— Nereye, hiç bir yere gidemezsin, rüyadasın... Demek, onlar da benim rüyada olduğumu biliyorlardı.

— Bırakın yahu, gideceğim.

— Nereye ?

— Kendi memleketime...

Kapıya doğru yürüdüm. Hep birden üstüme gelip yürüyüp beni köşeye sıkıştırdılar.

— Bırakın yahu!

— Rüyadasın, hiçbir yere gidemezsin. Hepiniz elbet korkulu rüya görmüşsünüzdür.

Kaçmak istersiniz, kaçamazsınız. Ayaklarınız tutulmuştur. Bağırarak istersiniz, sesiniz çıkmaz. Ben de işte öyle olmuşum. Sıkışıp kalmıştım. Bir tanesi,

— Bir sorumuz daha var... -dedi-. Sizde hürriyet var mı, yok mu?

Sesim çıkmıyordu ki korkudan...

241

— Hi... hi... hi... hi... -demeye başladım.

— Söyle, hürriyet var mı?

Kendikendime içimden, «Aldırma, nasıl olsa rüya bu. Hiç korkma!» diyorum ama, korkmamak elde mi! Bir yandan da içimden, «İnşallah sahiden rüyadır» diye geçiriyorum.

Bağınyorlar:

— Söyle, söyle, hürriyet var mı? Nihayet sesim çıktı, kısık bir ses:

— Var... çok var, dolu...

— Hürriyet var mı?

— Hangisini soruyorsunuz?

— Basın hürriyeti var mı?

— Var yahu, var... Hepsi var. Hepsinden var. Basın hürriyeti de var. Çok var... Bırakın beni!...

— Demek bütün hürriyetler var?

İçimden, «Elbet sabah olacak... Bu korkulu rüya sürgit olmaz. Nasıl olsa sabah olur, uyanırım bu uykudan...»

— Basın hürriyeti var mı?

— Var dedik ya... Var!

— Peki, eski basın kanunu, hâlâ yürürlükteymiş. Bu nasıl basın hürriyeti?

Kurtulmak için, uçmaktan başka umar yok. Uykuda uçulur. Kollarımı kanat gibi açtım. Ama ağır geliyorum, bitürlü ayaklanm yerden kesilmiyor. A-yaklarım bir kalksa yerden, kuş gibi süzüleceğim göklerde. Uçamıyorum da... Her halde çok yemek yediğim için olacak, o kadar zorlanıyorum da yine havalanamıyorum. Yatarken karnımı şişirmeseydim, şimdi kuş gibi uçardım.

— Eski Basın Kanunu yürürlükte mi? Söyle!

242

— Eski basın kanununun durduğuna siz ne bakıyorsunuz... Tatbik edilmiyor ki... Bizim memleketimizde Fatih'in İstanbul'un zaptında kullandığı toplan da var, duruyor ama kullanılmıyor. Öylece duruyor diye şimdi o toplan imha mı edelim? Eski antidemokratik kanunu özellikle kaldırmıyoruz ki, o kanuna batıp bakıp, eskiden neler çektiğimizi anlayalım. Bizde' basın hürriyeti de, öbür hürriyetler de çoktur. Hatta bu kadar hürriyeti biz ne yapalım diye şaşırdık kaldık.

— İktisadî durumunuzun kötü, bütçenizin de tçık olduğu söyleniyor. Ne dersiniz?

— Allah derim, ne diyeyim? Ter içinde kalmıştım.

— Artık uyanmayacak mıyım, yeter bu rüya! -diye bağırdım.

— Doğru söylemezsen rüyadan uyanamazsın? -dediler.

Doğruyu söylesem, menfi propaganda olacak... Nedir bu başıma gelen?...

— Bizim iktisadî durumumuz bildiğiniz gibi değil, çok parlaktır. Bakanın gözleri kamaşır.

Öyle parlak ki... Bütçemiz dersiniz denk...

Daha söyleyecektim. Onlar sözü aldı. İçlerinden biri.

— Yaa!... -dedi-. Demek yardıma ihtiyacınız yok öyleyse... Biz, sizi çağırdık ki, doğruyu söylersiniz de, bir yardıma ihtiyacınız varsa, size kredi açarız,

>rç veririz. Her işiniz yolunda olduğuna göre, demek teim yardımımıza hiç ihtiyacınız yok. Hadi gülegüle... O zaman aklım başıma geldi,

— Neee? -diye bağırdım.

243

Demek ben, dış yardım almak için temsilci olarak gönderilmişim.

— Peki, bunu bana önceden neye söylemediniz ben de ona göre konuşayım!...

— Hadi gülegüle!... Hırşımdan ağlamaya başladım.

Elime dış yardım alma fırsatı geçmişti, oradakilerin hepsini kafesleyebilirdim. «Memleketi yabancılara kötü tanıtıp» da suç işlemeyeyim, diye o fırsatı da kaçırdım.

Uyandım. Daha sabah olmamış.

Lambayı yaktım. Masamın başına oturdum. Rüyada gerçekten ağlamıştım. Gözlerimin yaşını silip, hemen bu korkulu rüyayı yazmağa başladım. Sabah olmayacak mı? Amma da uzadı bu gece...

244

BİR SAVUNMA

Az mı mücadele ettim, az mı söyledim, az mı anlattım... Ama kime?... Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az, demişler. Emin olunuz, bu sabıklarla hiç kimse benim kadar uğraşmamıştır. Birgün, yine maalesef muhalefeti ezmek, sindirmek, hatta yoketmek için bir tertip düşünülüyordu.

Baş sabık kürsüde hararetle konuşuyordu. Ben o zaman herşeyi göze alarak, «cık, cık, cık!» diyerek dilimi damağımda cıklatmaya başladım. Ama neye yarar ki bu aklamanın manasını anlayamadılar. Eğer o zaman bu hareketimin manasını anlayabilselerdi, memleket kurtulmuş olacaktı. Hem memleket, hem de kendileri kurtulmuş olacaktı. Ne yazık ki anlayamadılar. Bunun üzerine, baktım ki benim jestimin manasını anlayamıyorlar, mücadelemi şiddetlendirmek için, onlar kürsüde konuşurlarken, başımı sağa sola sallayarak, bu antidemokratik gidişi protesto ettim. Ama onlarda anlayacak kafa nerde? Herkes konuşun-
245

;
i'
I!

ca, benim de konuşma sıram geldi. Kürsüye çıktım Kürsüde muhalefetin yokedilmesi için tedbirler ileri sürerken, o kadar yavaş ve o kadar alçak bir sesle konuşuyordum ki, eşek olsa, ne demek istediğimi anlardı. Ama onlar bitürlü bunun ne demek olduğunu anlayamadılar. Bir kere «muhalefet partileri kapatılmalıdır!» derken hem yumruğumu kürsüye yavaşçacık vuruyordum, hem de bu sözlerimi fısıldar gibi söylüyordum. Rica ederim, bu ne demektir?... Eşek olsa bunun manasını anlar. Ama onlar anlamadılar. Beyinleri artık işlemez olmuştu. Benim bu mücadelemi anlayabilmiş olsalardı, daha o zaman memleket kurtulacak, millet bu hale gelmeyecekti.

Arkadaşlar konuşurlarken, sözlerinin heyecanlı yerlerinde, evet onları alkışlıyordum. Fakat ben, büyük bir medenî cesaret gösterip, isteksiz isteksiz alkışlamışımdır. Maalesef bunu da anlayamadılar. Evet, oy vermeye verdim. Ama nasıl verdim?... Meclis Grubu Başkanı, — Kabul edenler ellerim kaldırsınlar! -dediği zaman, sağ elimi kısa kaldırdığım gibi, sol elimi şöyle birazcık kaldırdım. Kendileriyle birlik olmadığımı daha nasıl anlatabilirdim?... Düşününüz rica ederim, sol eli kaldırmak ne demektir, az cesaret midir? Bu sabıklarla mücadele uğrunda gözümü budaktan sakınmadım ve yaptıkları hiçbir hareketi de tasvip etmediğim gibi her zaman da karşı geldim.

Hiç unutmam, birgün bana,

— Siz icraatımızı tasvip ediyor musunuz? -diye sordu.

Ben de,

— Aman efendim, zat-ı devletlerini kim tasvip

etmıyor ki, oen etmiyeyim... Yediden yetmişe bu millet size minnettardır. Allah sizi başımızdan eksik etmesin! Siz bu milletin başına Cenab-ı Hak tarafından gönderilmiş bir kurtarıcısınız. Sizi tasvip etmemek benim ne haddime!... Yolunuza canım feda!... -diyerek kendisiyle alay ettim. Fakat o, başı iktidar rüz-gârlarıyla sarhoş olduğu için, alay ettiğimi bile farket-medi, sözlerimi ciddiye aldı. Eşek olsa vallahi anlardı...

Hiçbir zaman sabıklarla mücadeleden geri durmadım. Birgün yine sabıkların ileri gelenleriyle sohbet ediyorduk. Gazetecilerin hapse atılmasından ve basın kanununun daha da şiddetlenmesinden sözaçıl-mıştı. Orada bulunanların hepsi, muhalif gazetelerin kapatılmasını, kör gözleri nurlu hakikatleri görmeyen gazetecilerin mutlaka bir bahane ile hapse tıkları sindirilmesini, bunun için de basın kanununun şid-detlendirilmesini müdafaa ediyorlardı. Onlar konuşurlarken, ben bıyık altından gülmeye başladım. İnanmazsınız, bunu bile anlamadılar. Böyle ciddî bir mesele konuşulurken bıyık altından gülmek ne demektir?... Yahu bunu, sözüm buradan dışarı, öküzs olsa anlar be!...

Bir gece sarayda toplanmıştık. Ben de davetliydim. Parti menfaatlerine muhalif karar veren birkaç hâkimin görülen lüzum üzerine emekliye ayrılması konuşuluyordu. Çok kızmıştı, — Ben onlara dünyanın kaç bucak olduğunu gösteririm! -dedi.

Ben hemen öksürdüm. Evet, herşeyi göze alarak öksürdüm ama bunun ne demek olduğunu, oradakilerden hiçbiri anlamadı. Anlayışsız herifler!

246

247

Yine birgün hâkimler, avukatlar içm atıp tutuyordu. Elimle ağzımı kapayarak bir daha öksürdütn. Ama anlayacak adam nerde... Ben böyle birkaç kere öksürünce,

— Hasan Bey, rahatsız mısınız? -diye sordu. Ben, büyük bir medenî cesaretle,

— Üzerinize afiyet, nevazil olmuşum beyefendi... -dedim.

Ne dersiniz, vallahi billahi, bunu bile anlamadı. İşte o zaman ne yapacağımı şaşırdım. İlle de anlatmak istiyordum.

Söz dönüp dolaşıp profesörlere geldi. Profesörler için «kara cüppeliler» deyince, artık dayanamadım, her ne olursa olsun diyerek, cebimden mendilimi çıkardım, yavaşça sümkürdüm. Kime?... Vallahi anlamadılar- Eğer o zaman neden burnumu sildiğimi anlamış olsalardı, hem kendi akıbetleri böyle olmaz, hem de memleket kurtulurdu.

Amerika gezisine giderken, beni de beraber götürmüştü. Ben de refakat heyetine dahildim. Dönüşte uçakta yanyana oturuyorduk. Birara,

— Hasan Bey, seçimleri yaparsak, acaba kazanabilir miyiz, ne dersiniz? -diye sordu.

Artık can burnuma gelmişti. Ucunda ölüm olsa hakikatleri açık açık anlatmak istiyordum. Şöyle yarım ağızla, hatta dudağımın kenarıyla,

— Tabii beyefendi, ona hiç şüphenez olmasın... Sizi halk seviyor. Elbette partimiz Allanın izniyle kazanacak! -dedim.

Ne dersiniz, yarım ağızla söylediğim bu sözlerin ne demeye geldiğini bile anlayamadı; yarım ağızla, dudağımın kenarıyla...

248

Ya o besleme gazetelerin hali ne idi?... Hiçbir bu gazeteleri tasvip etmemişimdir. O gazetelerdeki dalkavukça yazıları, her sabah yatağымda okur-jcen gülmüşüm ve alay etmişimdir. Hatta çok zaman, vallahi içimden küfür bile ettiğim olmuştur. Bunların jüçbirini anlamadılar. Daha ne yapabilirdim? Açıkça küfür ettim içimden...

Radyoyu kendilerine reklam vasıtası haline getirdiler. Ne zaman radyoda onlardan birinin nutku okunsa, hakaret olsun diye, vallahi bacak bacak üstüne atardım. Hatta arkamı da radyoya ters çevirirdim: Sen orama anlat gibilerden!...

O zamanlar hiç kimse, benim yaptıklarımı yapmağa cesaret edememiştir. Hatta seçimlerde, seçim sandığına onlara oy pusulasını atarken, «Tuh... Allah belânızı versin!» diye kaç kere içimden söylenmi-şimdir.

Ah efendim ah, hiçbirini anlamadılar. Ne yaptık ne ettikse, her ne söyledikse anlatamadık. En sonunda kendi kazdıkları kuyuya düştüler de, Allaha çok şükür, milletimiz de o belâdan kurtuldu, ben de sövüp saymaktan! Ah namussuzlar, ah alçaklar, ah »idi hayvanlar!...

249

BİZ NELERE KATLANDIK

Mahalle arkadaşlarıydılar. Biri esmerdi, biri sansın. Daha çocukluklarında biri zayıf, öbürü şişmandı. Birinin boyu uzun, öbürünün kısaydı. Biri zengin ailenin, öbürü yoksul bir evin öksüz çocuğuydu.

Mahallenin arkasındaki çayırılıkta çocuklar top oynayacakları zaman, takımlar ayrılırken, bu iki arkadaştan biri,

— Kim benden olacak? -diye bağıırdı. Öbürü de,

— Ben kimdenim? -diye sorardı.

Bütün hayatları boyunca da biri, «Kim benden olacak?», öbürü, «Ben kimdenim?» diye sordu.

Yaşıttılar. Okula birlikte başladılar ama, okulu birlikte bitiremediler. «Ben kimdenim?» diye soran, «Kim benden olacak?» diye sorandan üç yıl sonra liseyi bitirdi.

Sınıf arkadaşı oldukları yıllar, sınavlarda biri kopya alır, öbürü kopya verirdi. Biri kopya yaparak

250

Diie sınıl geçemezken, öbürü kopya yapmadan birincilikle sınıfları geçti.

Oldu olacak, artık adlarını da söylesem mi ? Ama o zaman hemen tanıyıvereceksiniz. İkisi de memleketin herkesçe tanınan iki ünlü kişisidir. Onun için adlarını söyleyemeyeceğim. Ama isterseniz, sarışın, uzun boylu, şişman, kopya yapan, «Ben kimdenim?» diye soran, sınıfları ikişer yıl okuyarak geçebilen zengin ailenin çocuğunun adına, sözgelişi, Ahmet diyelim; öbürü de Mehmet olsun.

Mehmet, hem çalışarak hayatını kazanıp, hem de fakülteyi bitirdiği zaman, Ahmet liseyi ancak bitire-bilmişti. İkisi de aynı zamanda Avrupa'ya gittiler.

Mehmet, devletin açtığı yarışma sınavını kazanarak, devlet hesabına Avrupa'ya gitti; Ahmet, babasının parasıyla... Mehmet, doktorasını bir Avrupa üniversitesinde yaptı, iki yıl da orada çalıştı. Dört yıl sonra, yurda döndü. Ahmet'e gelince, o kimya mühendisi olmak için Avrupa'ya

gitmişti. Dokuz yıl, Avrupa'nın hemen bütün şehirlerini dolaşarak, kaldırım mühendisi oldu. Türkiye'ye döndüğü zaman, hiçbir mesleği yoktu, yalnız tezgâhtar İngilizcesi ve kötü fran-sızca konuşabiliyordu.

Mehmet, devlet memuru oldu. Ahmet, babadan kalan parasıyla serbest işlere girip, paraları batırdı. Sonra zengin bir kızla evlenip, kaynatasının paralarını batırmaya başladı.

Mehmet evlendi, ikisi oğlan, biri kız, üç çocuğu oldu. Ahmet üç kere evlendi, hiç çocuğu olmadı. Dördüncü evliliğinden sonra, baba olmak için geç kaldığını anladı.

Mehmet, hükümetin kanunsuz işler yaptırmak

251

isteyişine, baskısına, devlet dairesinin Dır iktidar partisi ocağı olarak kullanılmasına dayanamadı. Memurluktan istifa etti. Bir özel iş tutup evini geçindirmeye başladı. Biyandan da aydınların politika ile uğraşmalarını gerekli bularak bir partiye girdi. Üye olmak için seçtiği, bir muhalif partiydi.

Ahmet'e gelince, babasından kalan parayı bitirdiğinden, kaynatasından da artık para koparamaz olduğundan, başka yapacak hiçbir işi kalmayınca, politikaya atıldı.

İşte Mehmet'le Ahmet arasındaki büyük çatışmalar, bundan sonra başladı. Daha önceleri de birbirine karşıt oluşlu bu iki arkadaş durmadan çatışmışlardı ama, politikaya atılışlarından sonra aralarındaki çatışma daha çok artmıştı.

Ahmet, her zaman için burnunun dikine de gitse, yapacağı işleri, içinden gizli bir saygı duyduğu arkadaş Mehmet'e sorardı. Ama sonunda yine kendi bildiğini yapardı. Onun sorması, Mehmet'ten kendi düşüncesine uygun bir cevap alıp, destek bulmak, güç kazanmak içindi.

Ama hiçbir zaman, Mehmet'ten gönlünün istediği cevabı alamamış, o da Mehmet'in söylediklerinin hep tersini yapmıştı.

Yine dayanamamış, bugün eski arkadaş Mehmet'e gelip, iktidar partisine girmek istediğini söylemişti. Mehmet, serinkanlılıkla, mantıkla, ona muhalif partiye girmenin doğru olduğunu, iktidar partisine girmemesi gerektiğini, uzun uzun anlattı.

Ahmet, yine arkadaşını dinlemedi, iktidar partisine girdi. Girmekle kalmadı, iktidarın şakşakçısı kesildi. Kısa zamanda alkıştan yorulan ellerinin armağanını gördü. Partinin başında bulunanlardan biri

252

oldu. Partili oluşunun ikinci yılında, apartman sahibi olmuştu. Özel arabayı daha önce almıştı. Kısacası Tanrı, «yürü ya kulum!...» demişti bir kere...

Ama iki eski arkadaş durmadan çatışıyorlardı. Mehmet, Ahmet'i pek aramazdı... Ama Ahmet, aradığı eski arkadaşına geliyordu. Bu gelişleri daha çok, günden güne artmakta olan servetini, siyasî başarılarını, memlekette yayılan ününü, arkadaşına göstermek içindi. Bununla da yetinmez, iktidar partisinin propagandasını yaparak, arkadaşının bamteline basardı. İşte o zaman Mehmet dayanamazdı. Nice söylese, para etmiyordu. Bu konuşmalarından birinde Mehmet,

— Hırsız!... -diye bağırırdı. Ahmet bir kahkaha attı.

— Kim ? -diye sordu.

— Sen de, senin partin de, senin efendilerin de... Buna karşılık Ahmet, partisinin memlekete yaptığı hizmetleri uzun uzun anlattı.

Bu ağız kavgalarının üstünden bir zaman geçince, Ahmet duramaz, yine eski arkadaşını görmeye gelirdi. «Sivrisinekleri zararsız hale getirme» işini incelemek için Avrupa ve Amerika'ya giden heyetin başında on yedi ay yurt dışında kaldıktan sonra, dönüşünün üstünden birkaç gün geçince, yine eski arkadaşına gelmişti. Bu kez, Mehmet'e akıl vermeye de başlamıştı. Onu da iktidar partisine sokmak için bin dereden su getiriyordu. Evet, Mehmet'i iktidar partisine almazlardı ama, kendisi aracılık ederse, bu iş pek güzel olurdu. Neden memlekete hizmet etmek istemiyordu ? Bu sıkıntıyı çekmeye değer miydi ? Kendisi, haydi ne ise, kafasının dikliğinden çeksin... Ama ya karısına, çocuklarına neden çektiyordu?

253

Bu tartışmanın sonu, Mehmet'in eski arkadaşını evinden kovması ile bitti.

Partisinin iktidara geçişinin sekizinci yılında Ahmet, yine dayanamamış, eski arkadaşını görmeye gelmişti. İki eski arkadaş, aralarında geçen soğukluğu unutmuş görünüyorlardı. İki aile akşam yemeği için sofraya oturmuşlardı. Bu kez tartışma sofrada başladı... Herkesin, çok sabırlı bir adam olarak bildiği Mehmet'in artık sabrı taşmış, ev sahipliği nezaketini bile unutarak, Ahmet'in kafasına cacık dolu kâseyi geçirmişti.

Ahmet, memleketin parmakla gösterilen zenginlerinden biri olmuştı. Her tarakta bezi vardı. Hangi taş kaldırılrsa altından o çıkıyordu. Partisinin iktidara gelişinin onuncu yılıydı. Dayanamamış, yine eski ar-kadaşıyla görüşmek için evine ziyarete gitmişti. Bu ziyaretin daha onuncu dakikasında tartışma başladı. Ahmet'in ağzından «nurlu istikbal», «vatan sathı», «görülmemiş kalkınma», «her sokak başında dört milyon» gibi, partisinin edebiyatından süzme sözler eksik olmuyordu. Mehmet, yumuşak sesle eski arkadaşına, bu yaptıklarının bir gün hesabının sorulabile-ceğini, anlattı. Ahmet'e göre, hiçbir şeyin hesabı sorulamazdı. Kim sorabilirdi? Partileri iktidardan düşmeyecekti ki... Halkın oylarını her zaman kazanmasını bileceklerdi. Kaldı ki, onların alnı açıktı. Verilecek hiçbir hesapları yoktu.

Bu uzun konferanstan sonra,

— Siz, muhalifler, nankörsünüz! -diye bağırırdı-. Sizin gözlerinize perde inmiş. Hakikatleri görmüyorsunuz. Muhalefetin başı ezilecektir. Ezeceğiz başınızı...

Mehmet, suratına tükürerek Ahmet'i evinden

254

;ovduğu zaman, az kaldı heyecandan yüreğine ine-;ekti.

Bu olaydan biriki ay sonra Ahmet yine, Mehmet' evine gelmek istedi. Ama Mehmet telefonda, bir laha kendisiyle görüşmek istemediğini söyledi. Onun lini sıkarak, elini kirletmek istemiyordu.

Böyleyken, bu olaydan birkaç hafta sonra yine teldi. Ama Mehmet, kendisi için, evde yok, dedirterek İrkadaşını kapıdan savdı.

Derken, günün birinde, bir sabah uyanan insan-ar, memlekette bir büyük değişiklik olduğunu öğren-liler. Hükümet darbesi olmuştı. Bütün hükümet [damları, yolsuzluk yapanlar, kanunu hiçe sayıp lalkı ezenler, soyguncular birer birer yakalanıp içeri İtilmişti.

Mehmet'in sevincine son yoktu. Ama bu sevinci ık sürmedi. Akşama doğru, büyük bir üzüntüye ka-[pıldı. Karısı, neden üzüldüğünü sordu. Eski arkadaşı Ahmet için üzülmüyordu. Karısı,

— Nasıl olur? -dedi-. Nasıl onun için üzülmüyor-bn? Yüzüne karşı hırsız olduğunu bağırın, suratına fiküren, evden koğan sen değil miydin?...

Mehmet karısına,

— Evet, ama -dedi-, ne de olsa bunca yıllık rkadaşım... Şimdi onu da yakalayıp hapse atmışların Başına gelenlere üzülmüyorum. Cezasıdır, çekin... Ama neden böyle yaptı, niçin yaptı, yapmasay-

diye üzülmüyorum. Kolay değil, kırküz yıllık arka-^şımı. Neden onu bu kötü yoldan çeviremedim?... Neredeyse ağlayacaktı. Ağlamaya hazırlanan bir fcuk gibi, alt dudağı titredi, sesi çatallaştı. gözleri nğulandı.

255

Tam bu sırada kapı zili çaldı. Gelen eski arkadaş, jık... Senden bile on yıl muhalif olduğumu sakladım Ahmet'ti. Ahmet birden iki kolunu açarak Mehmet', ,irader... Acaba sizin çektiğiniz de birşey mi? Hiç kucakladı. Soluk soluğa konuşmaya başladı: ,Imazsa siz açık açık muhalif olduğumuzu söylüyor.

— Ah kardeşim, ah canım kardeşim... Ah Yarabjıunuz. Ben hem muhaliftim, hem de muhalif olduğumu

bim... Allahım.

Mehmet arkadaşının,

«Ben nasıl olup yanlu

yola saptım... Ben neden senin sözlerini dinlemedim Beni kurtarabilir misin?» diyeceğini sanıyordu. Nere deyse, «Merak etme, üzülm... Bir kurtuluş yolu ara nz» diye arkadaşını teselliye çalışacaktı. Çünkü, hâli

to.

kolları boynunda olan Ahmet ağlıyordu. Ama h4cmacak haldeyini j dbet acırsın

J_ H/T_1____.«+»;« n^i<nnı nihi /"İlmaHı AVİtTİftt. SÖZÜnİj »1-1____ . bite

de Mehmet'in umduğu gibi olmadı. Ahmet, sözünü sonunu şöyle getirdi:

— Sevincimden ağlıyorum. Allah bize bugünleıl de gösterdi çok şükür... Bugünlere de kavuştuk... Sel vincimden içim içime sığmıyor...

Mehmet'in ağızı açık kalmıştı. Söyleyecek kelime bulamıyordu. Ahmet devam etti:

— Ah kardeşim, ben neler çektim, neler... A! ben nelere katlandım... On senedir nelere katlandığ mı anlatamam sana?

Mehmet, büyük bir safiyetle,

— Nelere katlandın? -diye sordu. Ahmet,

— Daha ne olsun kardeşim... -dedi-. Daha 1 olsun, on yıldır muhalif olduğumu kimselere söyleyemedim. Senin gibi, kardeşimden ileri, elli yıllık bir a kadeşimden bile muhalif olduğumu saklamak me buriyetinde kaldım. Düşün benim neler çektiğimi, r lere katlandığımı... Kimselere açılmadım, hep içil attım... Ah zalimler, ah alçaklar!... Ne korkunç bas yaptılar millete... Ne baskı yaptılar... Nasıl katlai

Mehmet,

— Hayır, hayır... -dedi-. Senin acınacak halin ok. Sana acımadım. Memlekete acıdım. Vah, vah, ,_t- l
'ah!

_____,_____««.«.9 uvu1 K*V» AJ.iL4AXCI.i-li \JWX Liğ ULU U
ierkesten saklamak için iktidar partisine girmiştim...

Mehmet'in dizleri büküldü. Hemen koltuğa çök-Ağzından yalnız,

— Vah, vah, vah!... -sesleri çıkıyordu. Ahmet,

— Acıdın, değil mi? -dedi-.

arkadaşına...

SON